

DYNAAMINEN MUSEO JA TULEVAISUUS- PERINTÖVERSTAS

Käsikirja museoiden ekososiaaliseen sivistystyöhön

**Leena Paaskoski, Katriina Siivonen, Noora Vähäkari, Pauliina Latvala-Harvilahti,
Päivi Pelli, Maria Granlund & Teppo Hujala**

DYNAAMINEN MUSEO JA TULEVAISUUSPERINTÖVERSTAS

Käsikirja museoiden
ekososiaaliseen sivistystyöhön

Leena Paaskoski
Katriina Siivonen
Noora Vähäkari
Pauliina Latvala-Harvilahti
Päivi Pelli
Maria Granlund
Teppo Hujala

Suomen Metsämuseo Lusto

Savonlinna, 2022

DYNAAMINEN MUSEO JA TULEVAISUUSPERINTÖVERSTAS

Käsikirja museoiden ekososiaaliseen sivistystyöhön

Leena Paaskoski, Katriina Siivonen, Noora Vähäkari, Pauliina Latvala-Harvilahti,
Päivi Pelli, Maria Granlund & Teppo Hujala

Luston julkaisuja 6
Suomen Metsämuseo Lusto

Savonlinna, 2022

ISBN 978-952-69018-8-6 (pdf)
ISSN 2489-4168

Taitto: Anne Arvonen
Etukannen kuva: Lusto, Timo Kilpeläinen
Takakannen kuva: Katriina Siivonen
Englanninkielisen tiivistelmän kielentarkistus: Nicolas Balcom Raleigh
DYNAMO:n logo: Pietu Harvilahti

Tämä julkaisu on lisensoitu Nimeä-JaaSamoin 4.0 Kansainvälinen -käyttöluvalla.
Tarkastele käyttö lupaa osoitteessa <https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/deed.fi>.

DYNAMO

**TURUN
YLIOPISTO**

**TULEVAISUUDEN
TUTKIMUSKESKUS**

Suomen
Metsämuseo

LUSTO

**UNIVERSITY OF
EASTERN FINLAND**

SITRA

Museovirasto

SISÄLLYSLUETTELO

Tiivistelmä	4
Summary	5
Esipuheet	6
<i>Pia Mero, Sitra</i>	
<i>Tiina Merisalo, Museovirasto</i>	
Muutoksen tarve, sivistys ja museot	8
Globaali kestävyyskriisi museoiden toimintaympäristönä.....	8
Kestävyysmurros ja sivistys	9
Museot ja aineeton käänne	10
Dynaaminen museo	14
Dynaamisen museon konsepti	14
Museon supervoimat	15
Tulevaisuusperintökokoelmat	16
Toiminnot ja työkalut	18
Dynaamiseksi museoksi	19
Luston aineeton käänne	20
Tulevaisuusperintötyöskentely	22
Tulevaisuusajattelu	22
Tulevaisuusperintö käsitteenä ja käytäntönä.....	23
Tulevaisuusperintöverstaan järjestäminen	25
Verstaan rakenne.....	25
Mikä tekee tulevaisuusperintöverstaan?	26
Ennen verstasta	28
Viestinnän väylät ja karikot	31
Sensomotoriset harjoitukset	32
<i>Satu Tuittila</i>	
Palvelumuotoilu on palvelun suunnittelua ja kehittämistä	34
<i>Riitta Forsten-Astikainen</i>	
Pilottimuseoiden verstaskokemukset	36
Tulevaisuusperinnöt museoiden verkostossa	56
Tietoisuus tulevaisuusperintöjen karttumisesta museoiden verkostossa.....	56
Museoiden kiinnostus dynaamiseen museoon ja tulevaisuusperintöön.....	57
DYNAMOn hankekuvaus	58
Tavoitteet ja toteutustapa	58
Toimijat ja rahoittajat	59
Sanasto	60
Viitteet	64
Lähteet	66
Liite: Tulevaisuusperintöverstaan käsikirjoitus	70

TIIVISTELMÄ

Museot voivat tulla entistä vaikuttavammiksi toimijoiksi ja yhteisen kestävyysmurroksen tukijoiksi olemalla avoimia uusille toimintatavoille. Mahdollisia kehityspolkuja tarjoavat tieteelliselle tutkimukselle perustuvat uudet käsitteet ja menetelmät. **Dynaaminen museo** on yhteiskunnallisesti vaikuttavamman ja tavoitteellisesti tulevaisuutta rakentavan museon toimintamalli. Se pystytetään kulttuuriperinnön, elävän perinnön ja tulevaisuusperinnön kivijaloille. **Tulevaisuusperintö** on kulttuuriperinnön muoto, jonka avulla dynaamisessa museossa on mahdollista osallistua kulttuurisen kestävyysmurroksen tuottamiseen yhteiskunnassa. **Tulevaisuusperintöverstas** on dynaamisen museon tulevaisuusajattelun työkalu, jonka avulla luodaan tulevaisuusperintöä ihmisten ja yhteisöjen kanssa ja heidän käyttöönsä.

Dynaamisessa museossa, tulevaisuusperinnössä ja tulevaisuusperintöverstaassa yhdistyvät nykyinen kestävyysmurroksen tavoittelu, eri aikojen murroksien merkitykselliset asiat ja museoiden kyky osallistaa ihmisiä näiden äärelle. Olennaista tulevaisuusperintöverstaassa on ajallinen siirtymä nykyhetkestä menneisyyteen, menneisyydestä tulevaisuuteen ja tulevaisuudesta takaisin nykyhetkeen.

Nyt julkaistut dynaamisen museon toimintamalli, tulevaisuusperinnön käsite ja viisivaiheisen tulevaisuusperintöverstaan menetelmä valmisteluvaiheineen ja jälkitöineen ovat vapaasti sovellettavissa missä tahansa museossa. Tulevaisuusperintöverstaisten aineisto koelmien osaksi tuotuna avaa mahdollisuuden kestävyysaiheiden tallentamiselle ja tarkastelulle eri aikoina.

Museoiden tärkeimpiin työkaluihin kuuluvat luotettavuus sekä pitkä aikaulottuvuus ja empatia, joita tarvitaan, kun haluamme ymmärtää ja yhdessä luoda muutosprosesseja. Museoiden aktiivinen yhteiskunnallinen rooli luo yhteyden erilaisiin toimijoihin, sidosryhmiin ja yhteisöihin. Museot voivat toteuttaa tulevaisuusperintöverstaan omissa näyttelytiloissaan tai vaikka

luonnossa sisällyttäen verstaan kulkuun esimerkiksi moniaistisia tai muita taiteellisia harjoituksia. Elävän perinnön työ on museolle aivan keskeinen toimintamuoto. Olennaista on keskustella arvoista sekä löytää yhdessä ituja kestävyysmuutokselle omassa arjessa.

Ekologisella jälleenrakentamisella on kiire. Uudenlaisessa sivistyskäsitteessä ihmisellä on ylisukupolvinen ja moraalinen ymmärrys itsestään osana elollista ja elotonta luontoa. Ympäristökriisin ratkaiseminen ja muu tulevaisuuden rakentaminen nähdään yksilöiden ja yhteisöjen aktiivisena, kulttuurisena toimintana. Pelkästään aiempien ajallisten kulttuuristen kerrosten hyödyntäminen ei tuota kestävyysmurrosta. Tarvitaan siis eri aikatasoja yhdistävää ja uudenlaista tulevaisuutta rakentavaa museotoimintaa. Dynaamisessa museossa pyritään tähän ottamalla ekososiaalinen sivistys osaksi museoiden entuudestaan vahvaa sivistystyön osaamista.

Fasilitoituja etä- ja lähitulevaisuusperintöverstaita pilotoitiin hankkeen aikana yhteensä 10. Kokeilukumppaneina olivat Arkkitehtuuri- ja Designmuseon A&DO-hanke, Luonnontieteellinen keskusmuseo Luomus, Suomen maatalousmuseo Sarka, Suomen Metsämuseo Lusto, Suomen valokuvataiteen museo, Tekniikan museo, Varkauden museot sekä Tiedekeskus Heureka. Tämän lisäksi yhteistyötä tehtiin laaja-alaisesti ja vuorovaikutteisesti valtakunnallisen museokentän kanssa. Hankkeen viestintä oli monikanavaista ja aktiivista. Viestinnän rooli on olennaista ottaa huomioon tulevaisuusperintöverstaisten suunnittelussa.

SUMMARY

Dynamic Museum and Heritage Futures Workshop. A Handbook for the Work on Eco-social Bildung in Museums

When taking an open-minded attitude into new practices, museums have potential to become even more impressing societal actors and supporters of common sustainability transformation in society. Research-based concepts and methods provide potential developmental paths. **Dynamic museum** is an operational model museum which invites people to engage in futures processes together and intentionally explore their ideas about the future. The basis of the model is laid for the concepts of cultural heritage, living heritage and heritage futures. **Heritage Futures** is a form of heritage, which helps individuals to participate in the production of cultural sustainability transformation in society. **Heritage Futures Workshop** is a tool for futures thinking in dynamic museums. With the help of it, individuals and communities – together with the museum – create new heritage futures to be used by them-selves.

The ability to increase involvement and engage people in seeking current sustainability transformation and understanding the various changes that have occur in past are combined in dynamic museum, heritage futures and heritage futures workshops. Integral parts in Heritage Futures Workshop are transitions of time, firstly from present to past, secondly from past to future and thirdly from future back to the present moment.

In the presently launched model of dynamic museum, concepts of heritage futures and the five-step method of heritage futures workshop with preparatory and post-workshop instructions, are free to apply in any museum. The data of heritage futures workshops may be archived in the museum collection, which will open a possibility to re-examine the themes of sustainability in various times.

The most important tools in museums are reliability, empathy as well as long time dimension, all of which are needed when we aim for mutual understanding and co-creation of transformative processes. The active societal role of museums create connection to various

stakeholders, actors, and communities. The heritage futures workshops may be executed in museum facilities (e.g., exhibition room) or in nature, and multisensorial or other art-based practices may be included. The work of living heritage is the most significant form of action in museums. It is essential to discuss values and find in a joint process seed-sprouts for everyday sustainability transformation.

Ecological reconstruction is an urgent issue. New ways are needed to approach to the concept of bildung, stressing the inter-generational and moral understanding of ourselves as a part of living and non-living nature. Resolving the environmental crisis and other co-construction of futures are seen as cultural activity of individuals and communities. The utilization of only previous temporal cultural layers is unlikely to bring forth the required sustainability transformation. Thus, museum activities combining different temporal levels and novel ideas for futures work is needed. In the dynamic museum this is aimed by including eco-social bildung, a cultural formation concerning the relationship between living nature and human society, as a part of museums' existing, strong know-how on bildung.

Online and face-to-face pilot heritage futures workshops were organized ten times during the DYNAMO project. Partner museums were the Finnish Museum of Photography, A&DO – Learning Centre for Architecture and Design, the Natural History Museum, Sarka – the Finnish Museum of Agriculture, the Finnish Forest Museum Lusto, the Museum of Technology, the Museums of Varkaus and the Finnish Science Centre Heureka. In addition, in the national museum sector, the collaboration was done in extensive interaction with various professionals. The public relations of project were prioritized, with visibility in main social media platforms. The central role of communication should be taken into consideration when planning the heritage futures workshops.

ESIPUHEET

Tulevaisuuteen katsominen vaatii rohkeutta. Siinä on avuksi, jos malittaa koukkaista menneisyyden kautta. Kannattaa pitää mielessä, että on eletty ennenkin, vaikkei kaikki ollutkaan paremmin. Historian tarkastelu antaa meille näkymän siihen, miten aikaisemminkin olemme olleet valintojen äärellä epävarman tulevaisuuden edessä. Kenties löydämme myös toivoa, jota tarvitsemme. Erityisesti tämä aika, kun ekologinen kriisi maalaa musertavia tulevaisuuskuvia eteemme, tarvitsee toivoa. Sen vuoksi on tärkeää löytää keinoja, joilla voimme tehdä valintoja tulevaisuuden hyväksi. Tulevaisuutta rakennetaan niin arjen, järjestelmien kuin ihanteidenkin varassa. Kulttuuristen arvojen ja ihanteiden merkitys on suuri niiden pysyvän luonteen vuoksi. Mitä enemmän arvot ja ihanteet ovat osa kestäväen tulevaisuuden valintoja, sitä pysyvämpiä muutoksia saadaan aikaan.

Kulttuurisen muutoksen mahdollisuutta on DYNAMO-hankkeessa lähdetty kunnianhimoisesti tarkastelemaan museotyön yhteydessä. Miten muutosta voi ymmärtää ja voisiko sitä jopa tietoisesti edistää? Pilottimuseoiden kanssa yhdessä työstetty tulevaisuusperintöverstas-lähestymistapa tarjoaa jäsennellyn tavan tarkastella tulevaisuutta menneisyydestä käsin. Se, että sitä tehdään museoympäristössä dynaamisen museon tapaan, tarjoaa museoille luovan tavan tehdä museotyötä sekä avaa uusia näköaloja olemassa oleviin kokoelmiin ja asiakastyöhön. Myös tulevaisuusajattelu tulee tutuksi ja osaksi meidän museoissa kävijöiden elämää samalla tavoin kuin menneisyyskin on sitä. Tulevaisuustyö ja transformatiivinen ajattelu tuovat myös merkittävällä tavalla esiin museoiden yhteiskunnallista roolia tässä ajassa.

Tulevaisuusajattelun arkipäiväistäminen on ensiarvoisen tärkeää ei vain tulevaisuuden vaan myös nykyhetken näkökulmasta, niin ristiriitaiselta kuin se voi kuulostaakin. On ymmärrettävä, että nykyhetki sisältää ne valinnat, joita teemme tulevaisuuden hyväksi tai menetykseksi. Museoalan muutoksen tuulet heijastelevat tätä ajattelutapaa. Museot suuntaavat katseensa yhä enemmän tulevaisuuteen menneisyyden sijasta: mitä haluamme tulevien sukupolvien tietävän tästä ajasta; minkä pitäisi säilyä tulevaisuuteen tulevien sukupolvien iloksi ja hyödyksi?

DYNAMO-hankkeen toteutuksesta vastannut konsortio on hieno esimerkki siitä, millaista synergiaa yhteistyö parhaimmillaan voi olla. Tulevaisuusajattelun menetelmäkehityksen, uudistavan museotyön ja avarakatseisen metsätieteen tuominen yhteen on ollut enemmän kuin osiensa summa. Se on tuottanut uudenlaista ajattelua, rajoja ylittävää tiedon soveltamista ja kiinnostavia näkökulmia niin museokentän toimijoille kuin myös muille kulttuurisesta muutoksesta, tulevaisuudentutkimuksesta ja metsätoimialasta kiinnostuneille. Kiitokset inspiroivasta yhteistyöstä Katriina Siivonen, Turun yliopiston Tulevaisuuden tutkimuskeskus, Leena Paaskoski, Suomen Metsämuseo Lusto, ja Teppo Hujala, Itä-Suomen yliopiston metsätieteiden osasto, sekä muut hankkeen työskentelyyn osallistuneet tahot.

Enkä voi välttyä ajatukselta, että *nomen est omen*: DYNAMO tuottaa uudenlaista energiaa koko museokentälle!

Sivistys+ -projektin puolesta,

Pia Mero

Pia Mero, asiantuntija
Sitra

DYNAMO eli *Dynaaminen museo ja tulevaisuusperintöverstas ekologisen jälleenrakentamisen työkaluiksi* -hanke tuli tietoisuuteeni vuonna 2019 Museoviraston järjestämällä Museoalan Teemapäivillä, jossa oltiin ”isojen asioiden edessä” eli käsiteltiin ilmastonmuutokseen ja kestävään kehitykseen liittyviä painavia tulevaisuuskysymyksiä ja pohdittiin yhdessä tehtäviä valintoja ja tekoja. Kysyimme: mitä konkreettista museot voivat tehdä väistämättömien muutosten edessä ja millaisia rooleja ne voivat ottaa kestävä tulevaisuuden rakentamisessa?

Teemapäiviin sisältyi Museoviraston Ratkaisuriihi-rahoituksen hakujen pitchaus arvovaltaiselle raadille, jonka tuloksena Suomen Metsämuseo Lusto sai rahoitusta *Dynaaminen museo kestävyiden väylänä* -hankkeelleen. Uutta luotaavan ja innostavan hankkeen tavoitteena on ollut museon tulevaisuusperintöverstas-toimintamallin kehittäminen, yhdessä Turun yliopiston Tulevaisuuden tutkimuskeskuksen ja Itä-Suomen yliopiston metsätieteiden osaston kanssa.

Hanke on jo nyt osoittanut, että museoilla on mahdollisuus omaa toimintaansa ja kokoelmiansa tarkastelemalla ja uusia työmalleja kehittämällä jättää kädenjälkeään siihen, millaista kulttuuriperintöä siirrämme tuleville polville. Dynaaminen museo liikkuu sujuvasti menneisyys–nykyisyys–tulevaisuus-aika-akselilla ja sille kulttuuri- ja luontosuhde kulkevat käsikynkkää. Se rakentaa omalta osaltaan uudenlaista ekososiaalista sivistystä, jota ihmisyyhteisömme tarvitsee pitääkseen pallomme elossa.

Toivottavasti hankkeen luoma malli leviää hyvin museokentälle. Kiitos tekijöille ja onnea dynaamiselle museolle tästä eteenkin päin!

Tiina Merisalo

Tiina Merisalo, pääjohtaja
Museovirasto

KIITOKSET

DYNAMO-hankkeella on ollut ilo toimia Sitran Sivistys+ -projektin osahankkeena sekä Museoviraston Ratkaisuriihi-rahoituksella, kiitämme kaikesta saamastamme tuesta. Kokeilukumppaneillemme suuret kiitokset – yhteistyömme on ollut hankkeen ydin. Tuloksemme syntyivät kanssanne tulevaisuusperintöverstaan piloiteissa, joiden osallistujien into jakaa ajatuksia ja pohtia yhdessä mahdollisti verstaaiden onnistumisen. Kiitämme lämpimästi hyvästä yhteistyöstä hankkeen ohjausryhmään kuuluneita asiantuntijoita sekä museoalan ammattilaisia ja tahoja, joiden tilaisuuksiin pääsimme kertomaan työstämme ja sen tuloksista. Kiitämme museopedagogi Asta Vaittista Suomen Metsämuseo Lustosta tämän julkaisun käsikirjoituksen kommentoinnista ja Luston julkaisuja -sarjan toimittaja, amanuenssi Marko Rikalaa asiantuntemuksesta, joista on ollut suuri apu. Taitosta parhaat kiitoksemme projektisuunnittelija Anne Arvoselle Tulevaisuuden tutkimuskeskukseen sekä hankkeen logon toteuttamisesta kiitos Pietu Harvilahdelle.

DYNAMO-hankkeen puolesta

Katriina Siivonen

Katriina Siivonen
Turun yliopisto

Leena Paaskoski

Leena Paaskoski
Suomen Metsämuseo Lusto

Teppo Hujala

Teppo Hujala
Itä-Suomen yliopisto

MUUTOKSEN TARVE, SIVISTYS JA MUSEOT

Museot toimivat ikkunoina ihmiskunnan eri aikakausiin ja ympäristöihin. Ne tarjoavat kokemuksellista ymmärrystä ihmisen käyttäytymisestä, arvoista ja tavoista olla yhteiskunnassa ja osana ympäristöään. Kiihtyvät, maailmanlaajuiset epävarmuudet ja epäjatkuvuudet värittävät 2020-lukua, ja siksi museoiden on pystyttävä toimimaan osana ajankohtaista muutosta. Ne eivät voi olla enää ainoastaan muutoksen tarkkailijoita ja dokumentoijia. Museoilla on yhteiskunnallinen tilaus kytkeytyä osaksi kulttuurisen kestävyysmurroksen tekemistä tulevaisuusajattelun ja elävän perinnön keinoin.

Globaali kestävyyskriisi museoiden toimintaympäristönä

Museoiden tulee säännöllisesti tarkastella omaa olemassaoloaan, tarkoitustaan ja merkitystään suhteessa vallitseviin kehityskuluihin¹. Museoiden roolin pohtiminen nykyisten ekososiaalisten kriisien keskellä kohdistuu sekä museoiden omaan toimintaan, museoiden johtamiseen, että museoiden vaikuttavuuteen kulttuurissa ja yhteiskunnassa. Nämä näkökulmat ovat olleet jo pitkään esillä sekä kotimaisessa että kansainvälisessä keskustelussa. Voimakkaasti muuttuvassa maailmassa ja hyvin moninaisissa museotyön olosuhteissa uusien linjausten löytäminen ei ole helppoa. Tämä näkyy esimerkiksi vaikeutena löytää kansainvälistä yhteisymmärrystä museon uuteen määritelmään.²

Tutkimusten mukaan globaalin kestävyysmurroksen eli kestävyysmuutoksen saavuttamisessa tulisi keskittyä vipuvaikutuskohtiin (*leverage points*), eli yhteiskunnallisiin rakenteisiin ja toimintatapoihin sekä niiden välisiin suhteisiin, joiden kautta kestävä kehitys on mahdollista vahvimmin edistää. Keskeisimpiä ovat syvimmän tason vipuvaikutuskohdat, jotka koostuvat maailmankuvista, arvoista ja ihmisten luontosuhteista. Nämä ovat kulttuurin tasolla ilmeneviä vaikutuksia, joita tarvitaan helpommin saavutettavien poliittisten toimenpiteiden oheen.³ Tarvitsemme perustavanlaatuisia muutosta, jossa kehitämme tämänhetkiseen kulttuuriin aivan uudenlaisia ymmärtämisen ja toiminnan tapoja ja hylkäämme aiempia, kestäättömiä käytänteitä⁴.

Suomessa yhteiskunnallisessa kestävä kehityksen työssä museoiden arvoksi on viimeisen runsaan vuosikymmenen aikana nostettu kulttuuriperinnön jatkuvuus. Museokokoelmat, kulttuuriympäristöt ja niiden kulttuuriperintötieto on museotoiminnassa nähty mahdollisuutena lisätä ymmärrystä pitkistä kehityskuluista ja siten myös mahdollisuutena edistää ekologista, taloudellista, sosiaalista ja kulttuurista kestävyttä.⁵

Vuonna 2018 julkaistu, vuoteen 2030 tähtäävä museo- ja poliittinen ohjelma *Mahdollisuuksien museo* pohjustaa

museoiden osallistavaa, kulttuurista kestävyysmurrosta tavoittelevaa toimintaa. Se korostaa avointa ja demokraattista, menneestä tulevaisuuteen ulottuvaa työskentelyä ja ihmisten omaehtoisen osallistumisen mahdollisuuksia museoiden toiminnassa sekä asettaa kestävä kehitys museotyön keskiöön⁶. Tuore museolaki asettuu tukemaan näitä näkökulmia⁷. Pääministeri Sanna Marinin hallituksen ohjelman⁸ linjauksen mukaisesti Suomessa on vuosina 2021–2022 tekeillä kulttuuriperintöstrategia. Tavoitteena on saada siitä periaatepäätös, joka ulottuu vuoteen 2030 ja jossa kulttuuriperintö on voimavara tulevaisuuden kestäville ratkaisuille yhteiskunnan kaikilla osa-alueilla. Strategian tueksi laadittu taustaselvitys korostaa kulttuuriperintöyhteisöjen rinnalla yksilötason toimijuutta. Tämä tukee monimuotoisen ja kansalaislähtöisen kulttuuriperintöpolitiikan linjaamista.⁹

Tämä julkaisu käsittelee dynaamisen museon konseptia, tulevaisuusperinnön käsitettä ja tulevaisuusperintöverstaan menetelmää kulttuurisen kestävyysmurrok-

Osallistava, kulttuurista kestävyysmurrosta tavoitteleva museo kehittää ja uudistaa yleisötyötään. Kuva: Pauliina Latvala-Harvilahti.

sen keinoina yhteiskunnassa. Perustana on havainto siitä, että pelkästään aiempien ajallisten kulttuuristen kerrosten hyödyntäminen ei tuota kestävyysmurrosta, vaan tarvitaan eri aikatasoja yhdistävää ja uudenlaista tulevaisuutta rakentavaa museotoimintaa¹⁰. Dynaamisessa museossa pyritään tähän ottamalla ekososiaalinen sivistys osaksi museoiden entuudestaan vahvaa sivistystyön osaamista. Tulevaisuusperintö on kulttuuriperinnön muoto, jonka avulla dynaamisessa museossa on mahdollista osallistua kulttuurisen kestävyysmurroksen tuottamiseen yhteiskunnassa.¹¹

Kestävyysmurros ja sivistys

Globaalit ekologiset ongelmat vaikuttavat ihmisyksilöiden, yhteisöjen, kulttuurin ja yhteiskunnan toimintaan kaikkialla maapallolla. Ilmastonmuutos, elonkirjon kato ja saastuminen vähentävät elinympäristömme joustokykyä ja vaarantavat siten ihmisten ja monen muun elollisen elinolosuhteita. Nämä maailmanlaajuiset kestävyysongelmat ovat ihmisten aiheuttamia. Niiden vaikutus ympäristöön on niin suuri, että on alettu puhua antroposeenistä eli maapallon aikakaudesta, johon vahvimmin vaikuttaa ihmisten toiminta. Tarvitsemme siis perustavaa muutosta elämäntapoihimme, jotta saamme kielteisen kehityksen muuttumaan ja voimme turvata ympäristömme elinkelpoisuuden.¹² Erityisen tärkeää tämä on ylikuluttavissa yhteiskunnissa, joilla on varaa muutokseen ja kykyä kehittää siihen keinoja. Eettisesti tarkasteltuna niiden rooli kestävyysongelmien pääasiallisena aiheuttajana lisää niiden vastuuta elämäntapojen tavoitteellisessa muuttamisessa.

Kestävyysongelmat ovat monien, mutkikkaasti toisiinsa limittyvien ongelmien kimppuja. Luonnon ja ihmis-

ten hyvinvointi ovat sidoksissa toisiinsa. Elinkelpoinen ympäristö on kaiken elämän perusta. Kestävyysongelmat eivät kuitenkaan ratkea pelkästään ympäristöongelmiin keskittymällä. Ratkaisuja löytyy vain tarkastelemalla yhtäaikaaisesti toisistaan riippuvaisia ekologisia, sosiaalisia, taloudellisia ja kulttuurisia ilmiöitä. On myös osoitettu, että jos huomio kohdistuu ensisijassa esimerkiksi sosiaalisten tai taloudellisten ongelmien ratkaisemiseen, voidaan samalla aiheuttaa esimerkiksi ekologisia ongelmia. Silloin taas elämän perustaa ei ole otettu riittävästi huomioon.¹³

Kestävyysongelmat ovat mutkikkaita myös siten, että paikallisen toiminnan vaikutukset ovat alueellisesti ja ajallisesti laajat ja monisyiset. Syömisemme, asumisemme ja liikkumisemme muodostavat monimutkaisia, kansainvälisiä kulutusketjuja, jotka vaikuttavat ilmastoon, elonkirjoon ja ympäristön saastumiseen maailmanlaajuisesti. Usein oman elämäntapamme kielteiset ekologiset ja sosiaaliset vaikutukset tulevat todella näkyviksi kaukana täältä ja elämäntapamme hinnan maksavat käytännössä ne, jotka näistä eduista eivät ole päässeet nauttimaan. Kestävyysongelmat ja ymmärrys niistä ovat kertyneet pitkän ajan kuluessa. Ne vaikuttavat sekä lähitulevaisuuteen että pitkälle tuleviin sukupolviin.¹⁴

Kestävyysongelmiin liittyy ennustamattomien ja tuntemattomien kehityskulkujen haaste. Systeemiajattelun näkökulmasta maapallon ja ilmaston muutoksille on löydetty planetaariset rajat, joiden sisällä elämä voi turvallisesti jatkua. Pienet ja ennustamattomat tapahtumien kehityskulut voivat syöstä maapallon kokonaisjärjestelmän kynnyksen yli siten, että seuraukset ovat arvaamattomia ja peruuttamattomia.¹⁵

*Kestävyysongelmat haastavat ihmiskuntaa sopeuttamaan toimintaansa maapallon kantokyvyn rajoihin.
Kuva: Pixabay.*

Sivistys on nostettu ajankohtaiseen keskusteluun keinoon tarttua laajoihin, toisiinsa limittyviin ongelmiin. Sivistyksellä tarkoitetaan silloin ymmärrystä mutkikaasta, keskinäisriippuvaisesta maailmasta ja taidoista sovittaa ihmisten toiminta sellaiseksi, että pystymme selvittämään viheliäisiksi nimettyjä kestävyysongelmia. Keskinäisriippuvaisessa maailmassa ihmisillä on taitoa ottaa huomioon muut ihmiset, muut lajit ja niiden tulevat sukupolvet. Oppilaitosten, tutkimuslaitosten, kirjastojen, arkistojen ja museoiden yhtenä kivijalkana pidetään sivistyksen ylläpitämistä ja kehittämistä. Kaikilla ihmisillä on siinä myös osuutensa. Globaalit kestävyysongelmat asettavat sivistykselle uudenlaisia haasteita, joihin ajassamme on tarvetta vastata.¹⁶

Keskustelu kestävyysmurroksen tarpeesta ja tuottamisesta läpäisee jo koko suomalaisen yhteiskunnan. Silti keinot ja skaala rajoittuvat yhä ratkaisuihin, jotka eivät kyseenalaista riittävässä mittakaavassa syvää maailmankuvaamme ja tapaamme elää: hyödynnämme luonnon resursseja itsekkäillä tavoilla, jotka huomioivat vain oman hyvinvointimme. Ylikuluttavien yhteiskuntien luontosuhdetta kuvaa sanaton käsitys ihmisestä muun ympäristön yläpuolella ja siitä erillään¹⁷. Ihmisen tapoja olla, ymmärtää, uskoa, toimia ja suhtautua ympäröivään maailmaan kutsutaan tässä julkaisussa kirjoksi ihmisen moninaisia luontosuhteita, sillä ilmiön käsitteellistäminen on tärkeää ihmisen toiminnan ymmärryksen kannalta. Samalla on tärkeää tiedostaa luontosuhde-käsitteen sisäänrakennettu ristiriita, jolla se eriyttää luonnon ja ihmisen toisistaan¹⁸. Uudenlaisessa sivistyskäsityksessä ihmisellä on ylisukupolvinen ja jopa moraalinen ymmärrys itsestään osana elollista ja elotonta luontoa.

Kestävyysongelmiin vastaamisessa on kyse eettisestä pohdinnasta ja siihen pohjautuvasta toiminnasta. Jokainen ihminen tekee koko ajan eettisiä valintoja, jotka kohdistuvat ihmisiin ja luonnonympäristöön nykyhetkessä ja tulevaisuudessa. Sekä teot että tekemättä jättäminen ovat eettisesti merkitseviä.¹⁹ Sivistyskeskustelun avulla eettistä pohdintaa voi nostaa esille eri tahoilla yhteiskunnallisissa instituutioissa ja yksittäisten ihmisten ja yhteisöjen jokapäiväisessä elämässä. Museot ovat hyviä kumppaneita ja paikkoja sivistyskeskustelun käymiselle, koska ne ovat kaikille avoimia, herättävät luotamusta ja käsittelevät koko elämän kirjoa laajalla ajallisuudella, muutoksen ja kulttuurin asiantuntijuudella.

Museot ja aineeton käänne

Kulttuuri on yksi yhteiskunnan muutokseen vaikuttava tekijä lainsäädännön, hallinnon, talouden ja tutkimuksen rinnalla ja osana. Kulttuurin määritelmiä on monia. Selkeyttävää on, että laajana jokapäiväisen elämän kattavana käsitteenä kulttuurin voi perustaltaan nähdä rakenteena tai prosessina, kahdella osin toisilleen vastakkaisella tavalla²⁰. Molemmat määritelmät ovat mahdollisia. On hyvä olla tietoinen siitä, kumman määrittelymuodon kautta kulttuurisia asioita tarkastellaan. Näkökulman valinta vaikuttaa siihen, mihin kiinnitetään huomiota, kun kulttuurista puhutaan, sen vaikutuksia tutkitaan tai sillä halutaan vaikuttaa.

Kulttuurin voi yhtäältä määrittää suhteellisen vakaaksi rakenteeksi tai kehykseksi²¹. Tällaisen määritelmän avulla on helppo hahmottaa kulttuurit erillisinä, rajallisina kokonaisuuksina, jotka ohjaavat ihmisiä ja heidän kulttuurista toimintaansa. Toisaalta kulttuurin käsit-

Ylisukupolvinen eettinen pohdinta on kestävyysmurroksen ja uudenlaisen sivistyskäsityksen kulmakivi. Kuva: Pixabay.

teen voi nähdä prosessina. Sitä on verrattu virtaan, ja todettu, ettei samaan virtaan voi kahdesti astua²². Virrassa kulttuuria uudistetaan ja luodaan jatkuvasti sekä ihmisten keskinäisessä että ihmisten ja heidän ympäristönsä välisessä vuorovaikutuksessa, jossa on ihmisten lisäksi muita elollisia ja sekä aineellisia että aineettomia ihmistekoisia ilmiöitä ja luonnonilmiöitä²³.

Kun kulttuuri määritellään virraksi, on helppo havaita sen jatkuva muutos ja ihmisten osuus muutoksessa sekä ympäristön muovaamana että ympäristöä aktiivisesti muovaavana niin paikallisesti kuin globaalistikin. Ihmisen voimakkaasta vaikutuksesta maapallon tilaan ja ekososiaaliseen kriisiin kertova antroposeenin käsite²⁴ onkin hyvin yhdistettävissä tähän kulttuurin määritelmään ja antroposeeni on ilmiönä jäsennettävissä kulttuurin virran avulla. Keskeisenä tekijänä tässä on ihmisten luontosuhde, tai tapa ymmärtää asemansa luonnon kokonaisuudessa²⁵.

Kulttuurin luonne virtana osoittaa, että kulttuurin muutosta on mahdoton estää. Kulttuurin virrassa ihmiset välittävät toisilleen aineellisia ja aineettomia kulttuurin ilmentymiä huomaamattomasti tai tieteen tahtoen ja muuttavat kulttuuria samalla koko ajan. Siten kulttuurilla on aina vähintäänkin huomaamatonta muutosvoimaa, joka on tarve ottaa tietoisesti käyttöön, kun tavoitellaan kulttuurista kestävyysmurrosta.²⁶

Kulttuuriperintö on kulttuurin virrasta esille nostettu kulttuurin ilmaus, jonka avulla halutaan vaikuttaa tulevaisuuteen. Kulttuurista nostetaan niin arjen toimitissa kuin kulttuuripolitiikassakin esille vaalittavia ja tuleville sukupolville säilytettäviä asioita kulttuuriperintönä. Esineitä, rakennuksia ja esimerkiksi kulttuuri-

ympäristöjä on suojeltu ja tallennettu aineellisenä kulttuuriperintönä jo pitkään. Suojelu ja tallentaminen ovat kohdentaneet huomion menneeseen. Kuitenkin kulttuuriperintö on aina ollut tulevaisuuden rakentamisen väline. Sillä on vaikutettu kulttuuriin kaikkialla yhteiskunnassa. Jo jonkin kulttuurin ilmentymän määrittäminen kulttuuriperinnöksi tuo siihen oleellisen, uuden aineettoman ulottuvuuden ja siten muuttaa sitä. Kulttuuriperintönäkin kulttuurin ilmaukset saavat uusia merkityksiä ja muuttuvat jatkuvasti kulttuurin virrassa. Meidän ajassamme huomio kääntyy yksilöihin ja yhteisöihin ja heidän tapansa ylläpitää aineetonta kulttuuriperintöään, eli maailmankuvaansa, tietojansa, taitojansa, tapojansa ja arkista toimintaansa, tai yhdessä luoda sitä uuteen muotoon.²⁷

Yhteiskunnallisessa toiminnassa kulttuuriperinnön käytöllä tavoitellaan erityisesti sosiaalisen ja taloudellisen hyvinvoinnin vahvistamista²⁸. Tämä noudattaa yleisiä, jo pitkään voimassa olleita kulttuuripoliittisia linjauksia, joissa kulttuuriperinnön ja kulttuurituotannon tuki identiteeteille, yhteisöjen yhteenkuuluvuuden tunteelle, alueiden vetovoimalle ja matkailulle ovat toivottavia vaikutuksia²⁹. Tällä hetkellä tämä näkyy uudella tavalla aineettomaan kulttuuriperintöön keskittyvässä museotyössä. Siinä on kehitetty vuorovaikutteisia, empatiaa, sosiaalista yhteenkuuluvuutta ja tasa-arvoa tukevia toimintamuotoja, joiden avulla voidaan rakentaa tulevaisuutta aktivistisinkin keinoin.³⁰

Aineeton kulttuuriperintö eli elävä perintö on ekososiaalisten ongelmien ratkaisemisessa tärkeää, koska kulttuurisen kestävyysmurroksen tavoittelussa aineettomat kulttuuriset ilmiöt, eli maailmankuvat, arvot ja luonto-

Lumileikit on esimerkki aineettomasta kulttuuriperinnöstä, joka tarjoaa mahdollisuuden kokea ilmastonmuutoksen vaikutuksia ja pohtia tulevaisuuteen sopeutumista. Kuva: Pixabay.

suhteet, ovat keskeisiä. Samalla on todettavissa, että elävän perinnön työ on nykyisessä globalisaation murroksessa vahvistuva ilmiö. Yksi nykyisistä megatrendeistä, informaation, aineellisten hyödykkeiden ja ihmisten aiempaa intensiivisempi liikkuvuus ja sen myötä eri ihmisryhmien aiempaa tiiviimpi keskinäisriippuvuus³¹ vaikuttaa tähän.

Ihmiset eivät enää vain toimi kulttuurisesti, vaan tiedostavat toimivansa kulttuurisesti. He alkavat yhä tavoitteellisemmin vaikuttaa toimintaympäristöönsä ja tulevaisuuteen kulttuurin avulla. Tällöin työskentely kulttuuriperinnön aineettomien ulottuvuuksien parissa laajenee yhteiskunnassa alueille, joilla se ei ole aiemmin vaikuttanut. Sen myötä halutut muutoksen suunnat ovat kuitenkin moninaiset, eivätkä välttämättä kestävä miltään ulottuvuudeltaan.³²

Aineettoman kulttuuriperinnön institutionalisointi vuonna 2003 YK:n kasvatus-, tiede- ja kulttuurijärjestö Unescon *Yleissopimuksella aineettoman kulttuuriperinnön suojelemisesta*³³ on nykyisen globaalien murroksien ilmiö, joka on tuonut kulttuuriperintötyöskentelyyn aineettoman käänteen. Samaa työtä on jatkanut vuoden 2005 Faron sopimus eli *Euroopan neuvoston puolelle yleissopimus kulttuuriperinnön yhteiskunnallisesta merkityksestä*³⁴. Aineeton käänne tarkoittaa sitä, että museoilla ja muilla kulttuuriperintötoimijoilla on tarve muuttaa ajattelutapaa kulttuuriperinnöstä: ne eivät enää ole kulttuuriperintöauktoriteettejä, vaan kulttuuriperinnön määrittäjiä ovat kaikki ihmiset ja kulttuuriperintöyhteisöt omista lähtökohdistaan.

Aineettoman kulttuuriperinnön avulla voidaan tukea ihmisten ja yhteisöjen joustokykyä eli resilienssiä globaaleihin ongelmiin sopeutumisessa. Suojelluksi nimetyllä aineettomalla kulttuuriperinnöllä on edellytykset tähän, mutta se ei itsessään juurikaan tuota kulttuurista kestävyysmurrosta. Suojelluksi nimetty aineeton kulttuuriperintö ja muut kulttuuriset ilmiöt voivat havahduttaa ihmiset huomaamaan ekologisia ongelmia ja siten tukea resilienssiä. Tällaisia esimerkkejä ovat yhteisötaiteen prosessi maahanmuuttajien integroimisessa yhteiskuntaan tai lumileikit ilmastonmuutokseen havahduttajana³⁵.

On kuitenkin todettu, että kulttuuripolitiikan avulla ei ole toistaiseksi kyetty vaikuttamaan vahvasti ekososiaalisen kriisin ratkaisemiseen. Syynä tähän on kulttuuripolitiikalle tyypillinen asema osana valtioiden tai kulttuuriperintöyhteisöjen sisäistä politiikkaa ja vaikeus tavoittaa ongelmien maailmanlaajuisia ulottuvuuksia. Niiden ratkaisemiseksi kulttuuripolitiikan tulisi jäsentyä globaalien ekokansalaisuuden kautta.³⁶ Siten kulttuuripolitiikan ekologiset vaikutukset jäävät vähäisiksi ja paikallisiksi, kuten esimerkiksi paikallisen elonkirjon tukemiseksi kulttuurimaisen suojelulla. Vakavat

ongelmat ovat laajempia ja niihin pyritään vastaamaan kulttuurisen kestävyysmuutoksen avulla.

Tulevaisuusperinnön tavoitteena on auttaa ihmisiä ajattelemaan ja toimimaan niin, että he muuttavat kulttuuria perustavasti kestävämpään ja uudella tavalla sivistyneeseen suuntaan. Ihmisten monien, toisiaan tukevien tulevaisuusperintöjen avulla on mahdollista edistää kulttuurista kestävyysmurrosta kestävämpään maailmaan.³⁷

Mielipiteet ja vakaumukset ovat ihmisten maailmankuvallisia ja arvoihin sidottuja kulttuurisia ilmauksia, joihin tulevaisuusperinnön avulla tulisi puuttua kestävyysmurroksen aikaansaamiseksi. Tästä syntyy jännite, jonka käsitteleminen on keskeistä kulttuurisen kestävyysmurroksen tavoittelemisessa.

Tätä voi tarkastella sivistyskeskustelun eettisen pohdinnan avulla. Kulttuuriperintö- ja tulevaisuustyöskentelyssä toimivilla ammattilaisilla on pohjimmiltaan sama eettinen vastuu ihmisten tulevaisuudesta luonnon osana kuin kaikilla ihmisillä, ja lisäksi ammatillinen eettinen vastuu. Kulttuuriperintötyöhönkin soveltuvaan kulttuurintutkijoiden eettiseen vastuuseen kuuluu arvioida ammatillisen toiminnan vaikutuksia yksilöiden, yhteisöjen ja ympäristön hyvinvointiin sekä kulttuuristen ilmausten ilmenemismuotoihin³⁸. Tulevaisuustyöskentelyssä eettinen vastuu kohdistuu erityisesti siihen, miten ammattilaiset auttavat ihmisiä näkemään erilaisten arvojen vaikutuksia vaihtoehtoisin tulevaisuuksiin.³⁹

Kulttuurista kestävyysmurrosta tavoittelevassa kulttuuriperintö- ja museotyöskentelyssä tehtäväksi tulee erilaisten eettisten näkökulmien sovittaminen yhteen. Ihmisten ja yhteisöjen osallisuus kulttuuriperinnön ja tulevaisuusperinnön sisällön ja käytön määrittelyyn jatkuvana prosessina ja tämän vapaaehtoisuus ovat kulttuurisen kestävyysmurroksen eettisen toteuttamisen edellytyksiä⁴⁰. Kestävyysmurroksen tuottamisessa välttämätön tavoitteellinen kulttuurisen muutoksen suunta rajoittaa kulttuuristen ilmausten moninaisuutta. Moninaisuuden arvo on puolestaan yksi kulttuuriperintö- ja museotyön vahvuuksista, jota ei saa kestävyysmurroksen tavoittelemisessa hukata, vaan kääntää voimavaraksi.

Museo ei toimi itseään vaan kaikkia ihmisiä varten. Tämän vuoksi pohdinta siitä, mitä museoilla on antaa yksilöille, yhteisöille ja sidosryhmille on yhtä tärkeää kuin se, mitä suurella yleisöllä on antaa museolle. Sidosryhmätyö moniäänisenä keskusteluna ja dialogina on hedelmällistä kaikille osapuolille ja toisinaan museo voi tunnistaa sellaisiakin tarpeita, joista sidosryhmät eivät vielä ole itse tietoisia.⁴¹ Toisaalta sidosryhmätyöskentelyllä voidaan myös antaa tilaa sidosryhmien asiantuntijuudelle ja kannustaa toimijuuteen. Yksilöillä,

yhteisöillä ja museoiden sidosryhmillä on vahva rooli kansalaislähtöisessä kulttuuriperintötyössä.

Aineettomassa käänneessä museoiden sisällä olisi tärkeää käydä keskustelua siitä, miten osallisuus rakentuu kulloinkin: mitkä seikat vaikuttavat siihen ja myös esimerkiksi siitä, miten paikallisyhteisön sisällä osa ihmisistä kokee ulkopuolisuutta haluamattaan ja osalla puolestaan on vahvempi sidos haluamaansa yhteisöön. Samoin museoiden on hyvä avata sitä, mihin sidosryhmätyössä tai laajemmin yhteiskunnassa halutaan vaikuttaa ja mitä merkityksiä eri yksilöille ja yhteisöille halutuilla vaikutuksilla on. Lisäksi on hyödyllistä kysyä, kokevatko ihmiset museon toimintaympäristönä omakseen ja onko museon ja sen sidosryhmien välillä vahva luottamus. Miten paikallisyhteisöt tai museon muut sidosryhmät pääsevät museon kautta tällä hetkellä esiin? Voisivatko ne näkyä uusin tavoin haluamissaan yhteyksissä?⁴²

Museo voi kehittää toimintaansa kysymällä, kuinka jokin aihepiiri koetaan eri näkökulmista. Yhteinen motivaatio suunnitteluun voidaan löytää kartoittamalla ja kuuntelemalla tietoisesti yksilöitä ja ryhmiä, joilla on erilaisia taustoja tai toisista poikkeavia kokemuksia. Museo voi vahvistaa ihmisten yhteiskunnallista kiinnostumista selvittämällä, millaiset teemat ovat heille tärkeitä ja millaista ymmärrystä tarvittaisiin ratkaisemaan mahdollisia intressiristiriitoja. Museon uudessa yhteiskunnallisessa roolissa kaikkien panos ja osallisuus on tärkeää.⁴³

Kuunteleminen ja keskusteluttaminen, mahdollisesti kokielmien ympäröimänä ja inspiroimana, on elävän perinnön korostamisen ohella olennainen osa museoiden aineetonta käännettä. Kuva: Lusto, Timo Kilpeläinen.

DYNAAMINEN MUSEO

Dynaaminen museo on yhteiskunnallisesti vaikuttavamman ja tavoitteellisesti tulevaisuutta rakentavan museon toimintamalli. Se pystytetään kulttuuriperinnön, elävän perinnön ja tulevaisuusperinnön kivijaloille, ja se operoi koko aikaulottuvuudella. Toimiakseen dynaaminen museo tarvitsee yhteisöjään ja sidosryhmiään. Kaikilla museoilla on potentiaalia kehittyä dynaamisiksi museoiksi.

Dynaamisen museon konsepti

Dynaaminen museo vastaa museoiden laajempaan yhteiskunnallisen vaikuttavuuden haasteeseen. Se on museokonsepti, jonka mukaan museo käyttää vahvuuksiaan ja kykyjään siellä, missä sitä yhteiskunnassa erityisesti tarvitaan, esimerkiksi kestävän kehityksen tukemisessa.⁴⁴

Museot ovat aina vaikuttaneet yksilöihin, yhteisöihin ja yhteiskuntiin. Ne ovat lisänneet yksilöiden ja yhteisöjen menneisyystietoisuutta ja siten vastanneet tai auttaneet vastaamaan nykyhetken tiedontarpeisiin tai haasteisiin. Museoilta odotetaan jatkossa entistä painokkaammin yhteiskunnallista vaikuttavuutta⁴⁵, ja museoilla itselläänkin on halu löytää uusia toimintatapoja ja jopa uutta toiminnan perustaa. Museoilla on potentiaalia osallistua, antaa mahdollisuus osallistumiselle ja osallistaa⁴⁶ muita yhteiskunnan haasteiden ja myös viheliäisten ongelmien, kuten kestävyyskriisin, ratkaisemiseen.

Kuvio 1. Dynaaminen museo hyödyntää menneisyystietoisuutta, kiinnittyy nykyhetkeen ja auttaa ihmisiä rakentamaan tulevaisuustaitoisuutta. Kuvio: Leena Paaskoski.

Kaikilla museoilla on museotyyppistä, sijaintipaikasta, museon aihepiiristä tai organisaation koosta ja resursseista riippumatta potentiaalia toimia dynaamisena museona. Dynaamisen museon toimintamalli ohjaa museota strategisesti kehittämään olemassaolonsa tarkoitusta, tavoitteitaan, toimintaansa ja sidosryhmäsuhteitaan. Olennaista toimintamallin käyttöönottamiselle on tunnistaa museon yhteiskunnalliset kyvyt ja voimavarat, museon supervoimat, sekä museokohtainen asiantuntemus, erityisosaaminen ja käytettävissä tai kehitettävissä olevat työvälineet. Kun museo toimii tiiviissä yhteistyössä sidosryhmiensä kanssa nykyhetkessä, myös museon toimintaympäristö sekä siihen liittyvät yksilöt, yhteisöt ja instituutiot tarpeineen museon käyttäjinä ja sidosryhminä ovat museolle tuttuja.⁴⁷ Lisäksi museon tulee tunnistaa laajempia, ajankohtaisia yhteiskunnallisia ongelmia ja tarpeita.

Museot ovat erilaisia. Yhteisistä piirteistä huolimatta jokaisella museolla on myös juuri sille tyypillistä asiantuntemusta ja osaamista, alueellisia tai temaattisia erityiskysymyksiä, sidosryhmiä ja ratkaistavana olevia toimintaympäristön ja yhteiskunnan haasteita.

Dynaaminen museo (kuvio 1) laajentaa aikaulottuvuuttaan: se suuntaa katseensa tulevaisuuteen, mutta kiinnittyy aktiivisesti nykyhetkeen ja pitää tiiviisti mieles-

sään menneisyyden. Se tuo myös yhteiskunnassa esille koko aikajatkumon, kulttuurin jatkuvan muutoksen ja kulttuurisen prosessin ymmärtämisen tärkeyden.⁴⁸ Museotoiminnan tavoitteeksi tulee yhdistää ihmisten menneisyystietoisuus tulevaisuustaitoisuuteen⁴⁹. Nykyhetkeen kiinnittyminen vaatii dynaamiselta museolta jatkuvaa oman toimintaympäristönsä, yhteiskuntansa ja sidosryhmiensä sekä maailmassa vaikuttavien megatrendien⁵⁰ seuraamista. Menneisyystietoisuuden välittäminen edellyttää museolta hyviä kulttuurin- ja historian tutkimuksen taitoja, kykyä laadukkaaseen tallennustoimintaan sekä aktiiviseen ja monipuoliseen kokoelmien käyttöön ja kokoelmakehittämiseen.⁵¹ Tulevaisuustaitoisuus tarkoittaa taitoa kuvitella erilaisia tulevaisuuksia, taitoa tavoitteellisesti muuttaa omaa toimintaa kestävämmäksi ja kykyä empatiaan ihmisiä ja ei-inhimillistä luontoa kohtaan. Tämän edistäminen edellyttää museolta kiinnostusta tulevaisuusajatteluun, tulevaisuudentutkimuksen metodologista osaamista ja uusien yhteiskunnallisten haasteiden ja niiden vaikutusten arviointikykyä.

Suurin ero aiempaan museokonseptiin on siten se, ettei dynaaminen museo pelkästään tallenna, dokumentoi, tutki ja aseta esille menneisyyden ja nykypäivän kehitystä, vaan se toimii aktiivisesti ja antaa monipuoliselle ihmisjoukkoille mahdollisuuden vaikuttaa tavoitteellisesti kestäviin tulevaisuuksiin. Siten se aikanaan dokumentoi myös tulevaisuuden nykyhetkeä, jonka muodostamiseen se on itse menneisyydessä ollut vaikuttamassa.⁵²

Dynaaminen museo on yhteiskunnassa vahvasti verkostoitunut, yhteistyöhakuinen, sidosryhmänsä hyvin tunteva ja kaikille avoin. Se on yksilö- ja yhteisölähtöisyyttä tukeva toimija, joka kuuntelee, keskustelee, osallistuu ja osallistaa. Sen kulmakiviä ovat kulttuuriperinnön uudet näkökulmat, elävän perinnön ja tulevaisuusperinnön käsitteet sekä museokokoelmiin sitoutuneen kulttuuriperinnön osallistava merkityksellistäminen yhteiskunnallisten vaikutusten lisäämiseksi ja kestäväen tulevaisuuden rakentamiseksi.

Museon supervoimat

Museoilla on runsaasti ominaisuuksia, voimia, kykyjä ja osaamista, jotka ovat tyypillisiä nimenomaan museoinstituutiolle. Näiden ominaisuuksien tunnistaminen, kehittäminen ja hyödyntäminen on dynaamisen museon toiminnan edellytys. Osa niistä on yhteisiä kaikille museoille, osa erityisiä juuri tietyille museoille. Dynaaminen museo ottaa tunnistamansa ja edelleen kehittämänsä voimat tietoisesti käyttöönsä. Kun niitä käytetään yhteiskunnan viheliäisten ongelmien, kuten kestävyyskriisin, ratkaisemiseen, voidaan hyvällä syyllä puhua museon supervoimista.

Tärkein museoiden supervoimista on kyky operoida aikaulottuvuudella. Museo voi auttaa paitsi muistamaan menneisyyttä, ennen kaikkea ymmärtämään kulttuurista prosessia ja sen muutosvoimaa, joka muovaa maailmaa ja pitää ihmiset ja yhteisöt jatkuvassa liikkeessä. Museoiden aikaulottuvuudessa on kolme yhtä olennaista kohtaa: menneisyys, nykyisyys ja tulevaisuus. Yhteiskunnallisen vaikuttavuuden ratkaisee kulkusuunta: suuntaako museo katseensa menneisyyteen tulevaisuus selän takana vai katsooko se suoraan tulevaisuuteen menneisyys tiiviisti taustapeilissä?⁵³

Museokokoelmat sisältävät todistusvoimaa. Se perustuu autenttisuuteen, tutkimuksellisuuteen ja kokoelmien aitoihin objekteihin⁵⁴. Museoita pidetään luotettavina, sillä ne hallinnoivat tällaisia kokoelmia ja kertovat monen eri ajan todellisesta elämästä, ihmisistä, tapahtumista ja kokemuksista.

Museot voivat hyödyntää aikaulottuvuudella liikkumisen supervoimaansa yleisön tulevaisuusajattelun ja -toiminnan vahvistamiseen. Kuva: Pauliina Latvala-Harvilahti.

Kokoelmiin ja niiden kulttuuriperintötietoon perustuu myös museoiden taito rekonstruoida ja representoida. Se voi ilmetä esimerkiksi restoratiivisena nostalgiana, jossa rakennetaan menneisyys uudelleen todisteina toimivien museokokoelmien avulla⁵⁵, tai ylipäätään elämyksellisenä esittämisenä. Elämyksellisyys voi toimia tehokkaammin kuin perinteinen tiedon jakaminen. Koska museot osaavat hyvin rekonstruoida vähien tai vaillinaistenkin todisteiden varassa menneisyyksiä, ne voivat hyödyntää samaa osaamista myös tulevaisuuskuvittelemisessä.

Museoissa ihmisten omat elämäntarinat kohtaavat historian ja kulttuurin kertomukset. Siksi museoilla on tärkeä merkitys yksilöiden ja yhteisöjen identiteettien rakentamisessa⁵⁶. Museot synnyttävät empatiaa ja vähentävät jännitteitä yhteiskunnassa, kun ne lisäävät ymmärrystä erilaisista ihmisistä ja yhteisöistä, muista lajeista ja ei-elollisista toimijoista⁵⁷, toisina aikoina, toisissa paikoissa ja toisissa olosuhteissa. Empatian avulla museot voivat rakentaa ja tukea sivistystä sen laajassa muodossa. Tällainen sivistys voi tiedollisen lisäksi olla paitsi eettistä ja edistää oikeudenmukaisuuden ja kestävyuden toteutumista, myös yhteiskunnallista sivistystä, joka edesauttaa rakentavan yhteiskunnallisen keskustelun käymistä.⁵⁸ Museot välittävät tietoa, niissä voi oppia ja ne voivat tuoda yhteiskunnassa esiin laajoja sivistysarvoja.

Museot toimivat lähellä paikallisia tai temaattisia yhteisöjään ja sidosryhmiään. Museot voivat mahdollistaa erilaisten ihmisten ja tahojen osallisuutta ja yhteistoimintaa, sillä niiden on helppo lähestyä ja kutsua koolle lähes keitä tahansa, oikeastaan aivan kaikkia. Se mahdollistaa laajan vaikuttavuuden. Museot ovat yhteiskunnassa kohtaamispisteitä, joissa eri tahojen vuoro-vaikutus voi tapahtua.⁵⁹

Tulevaisuusperintökokoelmat

Kysymys museokokoelmista, niiden merkityksestä ja käytöstä on dynaamiselle museolle keskeinen. Kokoelmia on pidetty museoinstituution kivijalkana ja ytimeenä, ja niiden kerääminen, dokumentointi, hallinnointi ja säilyttäminen muodostavatkin merkittävän osan museotyöstä ja vievät runsaasti museotyön resursseja.⁶⁰ Vaikka dynaamiselle museolle käyttäjät ja sidosryhmät ovat museon ydin, dynaaminen museo tarvitsee toimiakseen kokoelmiaan. Siksi kokoelmien merkitys dynaamisen museon toiminnassa täytyy määritellä ja ottaa huomioon. Dynaamisen museon vaikuttavuus perustuu kuitenkin ennen kaikkea kokoelmien aktiiviseen merkityksellistämiseen ja käyttöön, ei niiden itseisarvoiseksi ajateltuun olemassaoloon.⁶¹

Museoiden kokoelmahallinnalla tarkoitetaan museoiden kokoelmien tallennukseen, hallintaan, hoitoon ja

käyttöön liittyvien toimien kokonaisuutta.⁶² Kokoelmahallinta-käsitteen rinnalla kansainvälisessä museologisessa kirjallisuudessa on kuitenkin käytetty myös kokoelmien käyttöarvoa korostavia kokoelmakehittämisen ja dynaamisten kokoelmien käsitteitä. Niillä korostetaan museokokoelmia enemmän välineinä kuin itseisarvoina ja lopputuloksina.⁶³

Museo-objekti syntyy museointiprosessissa, jossa yksittäinen aineellinen tai aineeton kulttuurin ilmaus, esimerkiksi esine, kuva tai muistitieto, tunnistetaan, eristetään alkuperäisestä kulttuurisesta kokonaisuudesta ja siitä tehdään kulttuuristen merkitysten välittäjä.⁶⁴ Ilman merkityksellistämistä, jonka työkaluna voi toimia vaikkapa merkitysanalyysimenetelmä⁶⁵, museointiprosessi ei ole täydellinen. Museointiprosessiin osallistuu museoammattilaisten ohella tyypillisesti muitakin henkilöitä ja tahoja, kuten museokokoelmien lahjoittajia ja kokoelmia koskevan taustatiedon antajia.⁶⁶

*Museo-objekti on valittu tiedon, merkitysten ja aineellisen tai aineettoman kulttuurin ilmauksen muodostama kokonaisuus. Objektiin liittyvät merkitykset ovat olennaisia. Museo-objektin käyttötarkoitus on lähes poikkeuksetta jokin muu kuin mihin se alun perin on suunniteltu. Se toimii esimerkiksi todistuskappaleena ja lähteenä, välittää tietoa ja merkityksiä, tuottaa identiteettejä, elämyksiä ja hyvinvointia. Museo-objektin todistusvoiman takaa sen aitous; autenttisuus vahvistaa ”aidon objektin mahtia”, jonka varaan suhde katsojaan tai käyttäjään usein rakentuu.*⁶⁷

Museo-objektit ovat siis autenttisia esimerkkejä tai näytteitä todellisesta kulttuurisesta prosessista, ja niillä on sekä itsessään että merkityksellistämisen kautta aidon objektin voimaa⁶⁸, jonka dynaaminen museo ottaa käyttöönsä. Koska museo säilyttää todistuskappaleita tapahtuneesta tai olemassa olleesta⁶⁹, kokoelmat voidaan nähdä muistamisen ja sen myötä muutoksen ja ajallisen ymmärtämisen apuvälineinä nykyhetkessä ja merkityksellisinä tulevaisuuden rakentamiselle. Kun museo merkityksellistää kokoelmiaan yhä uudelleen ja uusista näkökulmista yhdessä yhteisöjensä kanssa, kokoelmien museoarvo⁷⁰ ja yhteiskunnallinen merkitys kasvavat ja ne toimivat dynaamisten kokoelmien periaatteen mukaisesti.⁷¹

Dynaaminen museo käyttää kokoelmiaan aktiivisesti yhdessä yhteisöjensä ja sidosryhmiensä kanssa. Miten kokoelmat auttavat meitä ymmärtämään menneisyyttä, nykyisyyttä ja tulevaisuutta koskevia muutosprosesseja? Mitä vanhoja hyviä konsteja voisimme vieläkin käyttää

*Dynaaminen museo hyödyntää kokoelmiaan kannustaakseen yleisöä ymmärtämään menneisyyksiä ja rakentamaan tavoitteellisia tulevaisuuksia.
Kuva: Pauliina Latvala-Harvilahti.*

ja mistä huonoista konsteista voisimme luopua kestävä-
vän tulevaisuuden rakentamiseksi?⁷² Miten ymmärrys
menneisyydestä ja nykyisyydestä voisi yhdistyä tavoit-
teeseen uudenlaisesta ja kestävämmästä tulevaisuudes-
ta? Miten ylipäättään voisimme havahtua välttämättö-
mään muutoksen tarpeeseen? Kun dynaaminen museo
yhdessä yhteisöjensä kanssa käyttää ja merkityksellistää
kokoelmiaan luodakseen tulevaisuusperintöä, kaikki
museokokoelmat voidaan nähdä kulttuurista transfor-
maatiota tuottavina tulevaisuusperintökokoelmina.⁷³

Toiminnot ja työkalut

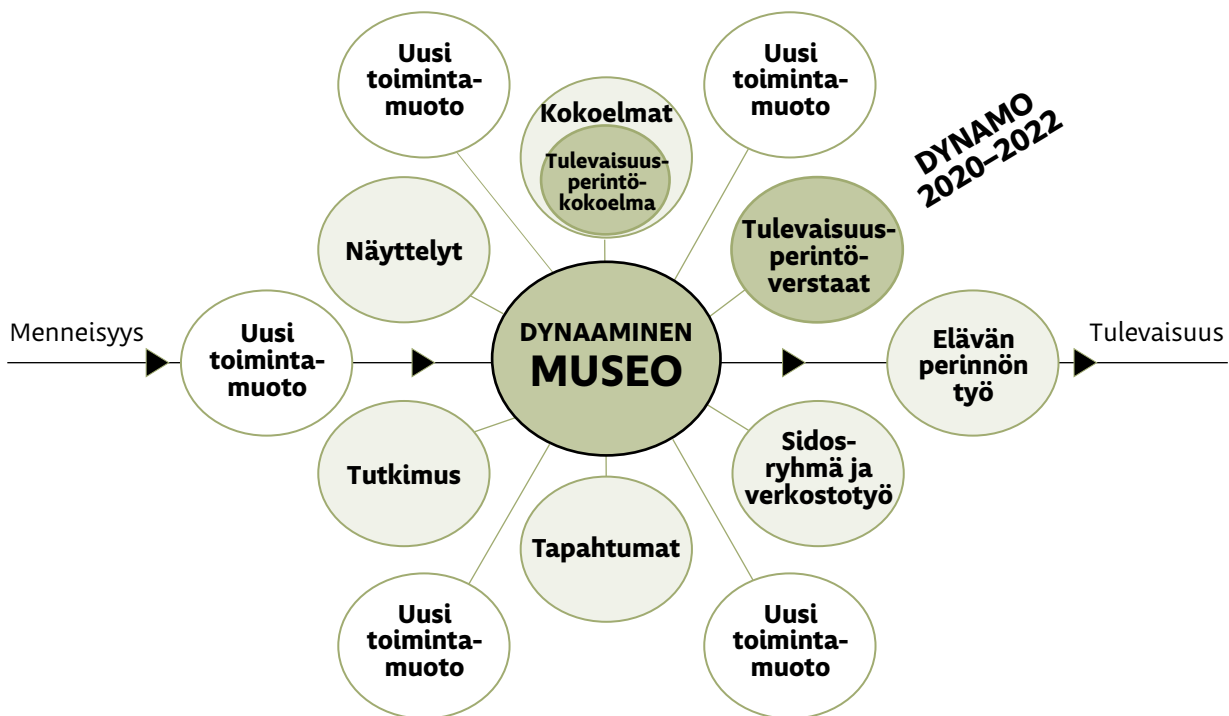
Dynaaminen museo kehittää ja hyödyntää totuttuja
museotyön muotoja yhteiskunnallisen vaikuttavuuden
lisäämiseksi. Sen kokoelmatoiminnassa painotetaan
entistä enemmän yhteisöllistä tallentamista⁷⁴ ja koko-
elmien laajempaa, monipuolisempaa ja uusia tapoja et-
sivää käyttöä. Sen näyttelymedia vastaa ajankohtaisiin
kysymyksiin uusilla inspiroivilla tavoilla ja löytää uu-
siakin kävijöitä. Sen tutkimustoiminta on ennakkoluu-
lotonta, uusiin aiheisiin tarttuvaa ja monialaisia kump-
panuuksia luovaa.

Elävän perinnön työ on dynaamiselle museolle aivan
keskeinen toimintamuoto. Elävässä perinnössä katse
kohdistuu niihin ihmisiin ja yhteisöihin, jotka haluavat
elämässään vaalia omakseen katsomaansa aineetonta

kulttuuriperintöä, kuten tapoja, taitoja ja käytänteitä.
He tunnistavat ne identiteettiään heijastaviksi. Tällaisia
ovat esimerkiksi taidot tehdä saunavasta, tavat käyttää
sitä saunottaessa ja erityisesti tiettyinä juhlapäivinä, tai
halu siirtää käsityötaitoa eteenpäin. Elävän perinnön
käsite liittyy yhtä lailla aineellisiin kohteisiin kuin ai-
neettomiin ilmiöihin. Kaikkien niiden käytön ja esit-
tämisen merkityksistä identiteeteille ihmiset neuvotte-
levat eri näkökulmista. Tätä kulttuuriperintöprosessia
museot voivat fasilitoida.⁷⁵

Elävän perinnön ilmiöt muuttuvat monista eri syistä.
Käyttäjät voivat kehittää uusia muotoja tai yhdistel-
lä perinteitä. Osa elävän perinnön ilmiöistä voi tukea
kestävää tulevaisuutta, osa ehkä uudistuu perinteen-
käyttäjien huomattessa muutostarpeen. Tulevaisuuspe-
rintötyössään, esimerkiksi tulevaisuusperintöverstais-
sa, dynaaminen museo auttaa ihmisiä tavoitteellisesti
muuttamaan ajattelutapaansa ja laajemmin maailman-
kuvaansa ja tukemaan heidän tulevaisuustoimijuuttaan.

Ennen kaikkea dynaaminen museo on jatkuvasti avoin
uusille toimintatavoille (kuvio 2). Se suhtautuu mu-
seoammattilaisten hyvin tunnistamaan ”perustyön” tai
”oikean museotyön” käsitteeseen⁷⁶ joustavasti ja uudis-
tavasti: museokontekstissa mikä tahansa tekeminen,
joka edistää museon asettamia, museolle asetettuja tai
museolta toivottuja tavoitteita, voi olla museon ”perus-
työtä”.

Kuvio 2. Dynaamisella museolla on useita vakiintuneita museotoiminnan muotoja, mutta sen lisäksi se on avoin uusille toimintamuodoille, kuten tulevaisuusperintöverstaille, ja ottaa niitä joustavasti ja uudistavasti käyttöön. Kuvio: Leena Paaskoski.

Dynaamiseksi museoksi

Museon strateginen kehittäminen (kuvio 3)

- itsearviointi: esim. *Museoiden arviointimalli*⁷⁷
- supervoima-analyysi: ks. lukua *Museon supervoimat*
- osaamiskartoitus ja osaamisen kehittämissuunnitelma
- arvojen, unelmien, olemassaolon tarkoituksen ja strategisten tavoitteiden määrittely

Toimintaympäristön ja sidosryhmien kartoitus

- alueellisen ja temaattisen toimintaympäristön analyysi
- laajan toimintaympäristön analyysi: esim. megatrendit, yhteiskunnan tarpeet ja viheliäiset ongelmat
- sidosryhmäanalyysi: museon vaikutus- tai toimintapiirissä olevat yksilöt, yhteisöt ja organisaatiot

Kulttuuriperintönäkökulmien syvällisempi integrointi

- menneisyys–nykyisyys–tulevaisuus-aikajanan käyttöönotto
- museokokoelmien merkitysanalyysi ja käytön kehittäminen
- elävän perinnön työn aktivointi
- tulevaisuusperintötyön käynnistäminen yhteisöjen kanssa
- yhteisöllisyyden ja osallisuuden monipuolistaminen

Toimintojen ja palveluiden käyttöönotto ja kehittäminen

- toimintatapojen ja -muotojen ajantasaistaminen ja sovittaminen tavoitteisiin
- uusien toimintatapojen ja -muotojen kehittäminen

Kuvio 3. Dynaaminen museo tuntee toimintaympäristönsä ja yhteiskunnan tarpeet, ja vastaa niihin erityisosaamisellaan yhdessä käyttäjiensä kanssa. Kuvio: Leena Paaskoski.

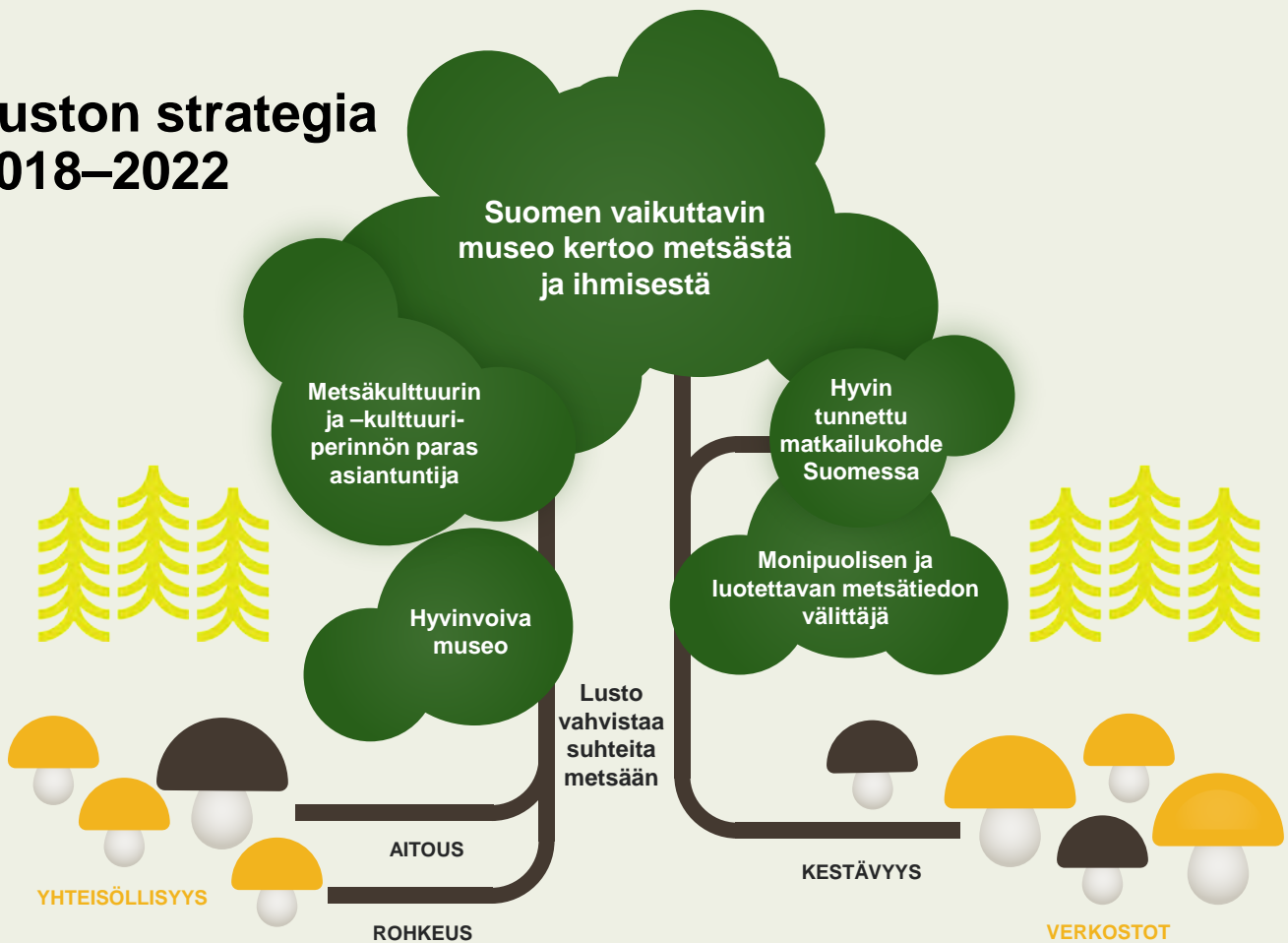
LUSTON AINEETON KÄÄNNE

Suomen Metsämuseo Lusto on metsäkulttuurin valtakunnallinen vastuumuseo. Museon omistaja on metsään liittyvien organisaatioiden vuonna 1988 perustama Suomen Metsämuseosäätiö, joka avasi valtakunnallisen metsämuseon Punkaharjulla vuonna 1994. Lustolla on perustamishistoriastaan johtuen ollut aina poikkeuksellisen läheinen suhde metsään liittyviin sidosryhmiinsä.⁷⁸ Luston omaa museohistoriaa voi hahmottaa kolmena ajanjaksona: perustamisvaiheena (1990-luku), laajenemisvaiheena (2000-luvun alku) ja aineettomana käänteenä (2010–2020-luvut). Perustamisvaiheessa rakennettiin museorakennus, perustettiin kokoelmat, linjattiin ja organisoitiin museon toiminta sekä palkattiin henkilökunta. Laajenemisvaiheessa laajennettiin rakennusta, lisättiin henkilökuntaa, lavennettiin tallennustehtävää ja muotoiltiin uusia toimintatapoja.

Luston aineeton käänne käynnistyi 2010-luvulla kolmesta syystä: museon strategisen kehittämisen tarpeesta, metsien ajankohtaisesta kiinnostavuudesta sekä elävän perinnön työn toteuttamisesta. Museo tarvitsi kokonaan uuden strategian voidakseen uudistua ja jatkaa toimintaansa vaikuttavalla tavalla. Uutta strategiaa varten museo osallisti sidosryhmiään haastatteleamalla ja kehitti sidosryhmätyölle oman mallinsa, joka sai nimekseen Luston malli.⁷⁹ Osana yhteiskunnallista keskustelua Suomessa on aina käyty monitahoista metsäkeskustelua, mutta se alkoi ilmastonmuutoksen ja luonnon monimuotoisuuden vähenemisen vauhdittamana ennennäkemättömällä tavalla korostua ja laajentua. Metsät kiinnostivat yhteiskunnassa enemmän kuin ehkä koskaan ennen. Kun Museo-
virasto oli lähtenyt toteuttamaan Unescon *Yleissopimusta aineettoman kulttuuriperinnön suojelemisesta*⁸⁰, se pyysi vuonna 2014 Lustoja listaamaan metsään liittyviä elävän perinnön ilmiöitä. Tässä luettelointitehtävässä museo päätyi pohtimaan kattavaa metsään liittyvää elävän perinnön ilmiötä, metsäsuhdetta.⁸¹

Museon uudistaminen alkoi itsearviointiprosessilla, jossa käytettiin *Museoiden arviointimallia*⁸². Sen jälkeen valmistui uusi strategia (kuvio 4), joka rakennettiin metsäsuhteiden vahvistamisen (olemassaolon tarkoitus), met-

Luston strategia 2018–2022

Kuvio 4. Suomen Metsämuseo Luston aineeton käänne rakentui uudistavalle strategiatyölle, joka korosti aktiivista yhteiskunnallista vaikuttamista. Kuvio: Lusto.⁸⁴

säkultuurin yhteiskunnallisen vaikuttavuuden (unelma) sekä neljän strategisen tavoitteen (metsäkultuurin ja metsäkultuuriperinnön paras asiantuntija; monipuolisen luotettavan metsätiedon välittäjä; hyvin tunnettu matkailukohde; hyvinvoiva museo) varaan. Arvoiksi nimettiin aitous, rohkeus ja kestävyys sekä toimintatavaksi verkostot ja yhteisöllisyys. Metsäkultuurin ja -kulttuuriperinnön asiantuntijuus, joka ei sitoudu ainoastaan konkreettisesti kokoelmiin ja näyttelyihin vaan osaamiseen, oli uudennainen tapa tarkastella toimintaa. Siksi myös museon organisaatio tuli uusiksi vastaamaan strategiaa ja mahdollistamaan sen mukaisia toimia.

Strategisten, substanssiin liittyvien käsitteiden, kuten metsäkultuurin ja metsäsuhteen, parissa tehdystä työstä tuli Luston uudistumisen tärkein johtotähti ja konkreettisten kehitystoimien mahdollistaja.⁸³ Konkreettiseksi tavoitteeksi asetettiin metsäsuhteen kansallinen ja kansainvälinen elävän perinnön status. Sitäkin tärkeämpää oli kuitenkin ylipääntään sidosryhmien kanssa auennut keskusteluyhteys metsäsuhteista. Kansallisen metsäneuvoston jäsenyys, metsäsuhdetutkimusverkoston aikaansaaminen ja laajentunut asiantuntijatyö pohjautuivat kaikki metsäsuhtedetyöhön. Sitä tarkennettiin tekemällä vaikuttamismäärittely eri tasoilla. Millaisia vaikutuksia Lusto haluaa saada yhdessä käyttäjiensä ja sidosryhmiensä kanssa yhteiskunnassa aikaiseksi kansainvälisellä, kansallisella, yhteisöjen ja yksilöiden tasolla?

Luston uudistumisprosessi muotoutui vähitellen varsin selkeäksi ja tavoitteelliseksi. Kun uudistumisen suunta alkoi selvitä, matkan varrella kehittyi myös taito tarttua tärkeisiin tilaisuuksiin ja kumppanuuksiin. Laaja ja osallistava ydinnäyttelyuudistus, lukuisat isot ja pienet hankekumppanuudet sekä museokonseptin uudelleenmuotoilu rakentavat kaikki kiinteänä osana nyky-yhteiskuntaa toimivaa ja tavoitteellisesti yhteisöjensä kanssa tulevaisuuteen kurkottavaa dynaamista metsämuseota.

*Yhteisöllinen kaupunkiviljely on esimerkki kestävien toimintatapojen luomisesta urbanisoituvassa yhteiskunnassa. Dynaaminen museo tallentaa ja viestii tämän kaltaista elävää perintöä kestävyysmurroksen rakennusaineeksi.
Kuva: Pauliina Latvala-Harvilahti.*

TULEVAISUUSPERINTÖTYÖSKENTELY

Tulevaisuusperintötyöskentelyssä hyödynnetään tulevaisuudentutkimuksen menetelmiä ja teorioita. Tulevaisuusajattelun kautta hahmotellaan tämän hetken toimintaa avoimen tulevaisuuden edessä. Tulevaisuuslukutaidon ja tulevaisuustietoisuuden avulla vahvistetaan ihmisten toimijuutta tulevaisuuden epävarmuudesta huolimatta. Ne tukevat tulevaisuuteen suunnistamista arvaamattomien muutosten, monimutkaisten, maailmanlaajuisten ilmiöiden ja viheliäisten ongelmien maailmassa. Näiden lisäksi tulevaisuusperintötyöskentelyssä käytetään tulevaisuusverstas-menetelmää, erilaisia elävän perinnön toimintatapoja, dynaamisen museon supervoimia sekä museokokoelmien näkökulmia.

Tulevaisuusajattelu

Tulevaisuudentutkimuksessa ajatellaan yleisesti, että tulevaisuutta ei voi löytää, koska ei ole olemassa vain yhtä tulevaisuutta. Tulevaisuutta ei siis voi ennustaa eikä sitä ole ennalta määritelty⁸⁵. Koska tulevaisuus on epävarma ja avoin, se voidaan nähdä mahdollisuuksien, jatkuvuuksien ja muutosten kokoelmana, johon jokainen voi tämän hetken toiminnallaan vaikuttaa⁸⁶.

Erilaisia mahdollisia, todennäköisiä ja tavoiteltavia tulevaisuuksia tarkastellaan, jotta osaisimme valmistautua niihin ja työskennellä toivottavien tulevaisuuksien rakentamiseksi.⁸⁷ Muutoksen luomiseen tarvitaan vaihtoehtoisten tulevaisuuksien kuvittelemista⁸⁸. Muutoksen tietoinen tekeminen on siis tulevaisuudentutkimuksen ytimessä⁸⁹. Tulevaisuusajattelua on kaikessa kulttuurisessa ja yhteiskunnallisessa kestävyysmurrosta tuottavassa toiminnassa, jossa on mukana tulevaisuusperspektiivi.

Dynaamisen museon konseptin, tulevaisuusperinnön käsitteen ja tulevaisuusperintöverstaan menetelmän avulla tulevaisuuden rakentaminen nähdään yksilöiden ja yhteisöjen aktiivisena, kulttuurisena toimintana. Huomio kohdistetaan siihen, miten ihmiset voivat yhdessä miettiä ja muuttaa kulttuurisia maailman ymmärtämisen ja merkityksellistämisen tapoja. Tästä he saavat tukea toimintatapojensa muuttamiseen ja tulevaisuuden tekemiseen nykyhetkessä. Tavoitteena on kulttuurinen kestävyysmurros.⁹⁰

Moninaisten ja vaihtoehtoisten tulevaisuuksien luomiseksi tulevaisuutta koskevaa ajattelua ja toimintaa on tarpeen vapauttaa, demokratisoida ja dekolonisoida, eli tiedostaa ja purkaa tulevaisuuteen vaikuttavia alistavia valtarakenteita⁹¹. Tulevaisuusajattelu on lähtökohdiltaan normatiivista, kun se pyrkii kyseenalaistamaan oletuksia, näkemään vaihtoehtoja ja hakeutumaan tavoiteltavaan tulevaisuuteen. Siksi sen soveltaminen kestävyysmurroksen yhteisluomiseen on luontevaa.

Tulevaisuusajatteluun on viime vuosina noussut uudenlaisia, tulevaisuuksien ymmärtämisen tapoja painottavia näkökulmia, kuten tulevaisuustietoisuus⁹² ja tulevaisuuslukutaito⁹³.

Tulevaisuusajattelussa tarvitaan kykyä kuvitella maailmoja, joita ei ole olemassa. Luovuuden herättelemiseksi tulevaisuustyöpajoissa sovelletaan usein erilaisia taidelähtöisiä, moniaistisia menetelmiä. Kuva: Pauliina Latvala-Harvilahti.

Tulevaisuuslukutaito on uudehko käsite, joka on kehitetty ja määritelty Unescossa⁹⁴. Tulevaisuuslukutaito tarkoittaa yksilön kykyä hyödyntää tulevaisuutta nykyhetkessä, ja samalla ymmärtää, miten nykyhetken päätöksemme vaikuttavat tulevaisuuteen. Tulevaisuuslukutaidon käsitteen mukaan tarvitsemme kykyä hahmottaa tulevaisuuteen vaikuttavia viheliäisiä ongelmia ja monimutkaisia ilmiöitä, jotta pystymme tavoitteellisesti tekemään ja kuvittelemaan tulevaisuuksia. Jatkuva, monen suuntainen muutos on väistämätöntä, jolloin tulevaisuuslukutaidon avulla tuotetaan taitoa suunnistaa epävarmuudessa. Tulevaisuuslukutaito sisältää kykyä tarkastella nykyisiä oletuksia tulevaisuudesta kriittisesti ja luoda niille monipuolisia vaihtoehtoja kulttuurista kestävyysmurrosta tavoitellen.

Tulevaisuuden luomiseen tarvitaan avoimen ajattelun lisäksi myös tietoa menneestä, ja juuri siksi museot ovat erityisen hyviä kumppaneita ja paikkoja tulevaisuuden pohtimiseen ja yhdessä rakentamiseen. Museot ovat jo tapahtuneen kulttuurisen ja yhteiskunnallisen muutoksen asiantuntijoita. Koska museot ovat hyviä rekonstruoimaan menneisyyksiä, ne voivat hyödyntää samaa taitoa tulevaisuuksien kuvittelussa yhdessä yhteisöjensä kanssa. Tulevaisuusperintöverstas konseptina ja menetelmänä auttaa suuntaamaan katseen koko aikajanaan menneestä nykyhetkeen ja tulevaan. Dynaaminen museo tukee tällä aikajanalla liikkumista ja uuden oivaltamista.

Tulevaisuusperintö käsitteenä ja käytäntönä

Tulevaisuusperintö on ihmisten yhdessä luotuja ja merkityksellistettyjä taitoja ja toimintatapoja, joiden avulla voi muuntaa kulttuuria asettumaan luonnon kantokyvyn rajoihin. Tulevaisuusperintöjen yhteisluominen auttaa jokaista osallista muuttamaan toimintaansa kestävämmäksi ja kysymään: mitä uudenlaisia, yhteisiä

taitoja meidän tulisi luoda, jotta luonto ja ihminen sen osana voisivat paremmin?⁹⁵

Tulevaisuusperintö tuottaa ymmärrystä ihmisen asemasta luonnon kokonaisuudessa ja taitoja toimia siinä. Se perustuu aineettomalle, elävälle perinnölle, joka koostuu ihmisten ja yhteisöjen arkielämän osista: maailmankuvista, luontosuhteista, taidoista, tavoista ja toiminnasta. Tulevaisuusperintö pitää sisällään ajatuksen myös uudenlaisesta kulttuuriperinnön muodosta. Tulevaisuusperinnön perimmäinen tarkoitus on nimittäin tavoitteellisesti muuttaa ja luoda yhteiskunnallisten vipuvaikutuskohtien kannalta keskeisiä, uudenlaisia ja uusia kulttuurin ilmauksia, ei vaalia elävän perinnön jatkuvuutta entisissä muodoissaan uusille sukupolville. Tulevaisuusperintö on sellaisia maailman ymmärryksen tapoja, luontosuhteita, tietoja, taitoja ja niistä kumpuaavaa toimintaa, joilla tuotetaan tavoiteltavaa muutosta kohti kestävyttä. Kulttuurista kestävyysmurrosta voidaan edistää, kun ihmiset eri tahoilla yhdessä luovat ja omaksuvat käyttöönsä monia erilaisia tulevaisuusperintöjä. Kuten tulevaisuus yleensä, tulevaisuusperintö aineettomana elävänä perintönä on olemassa vain ihmisten ajatuksissa. Yhtä lailla tulevaisuusperintö on olemassa vain tässä hetkessä; teoissa, joita teemme nyt.⁹⁶

Tulevaisuusperintö on aktiivisia tekoja, muutoksia, valintoja ja unohtamista. Se on ennen kaikkea asioiden uudelleenmerkityksellistämistä ja näkökulman muuttamista. Tulevaisuusperintöä voidaan löytää museoiden jo olemassa olevista kokoelmista merkityksellistämällä siellä olevaa aineellista ja aineetonta kulttuuriperintöä uudelleen ja hakemalla siten tukea kestävästä tulevaisuuden rakentamiseksi. Mitkä ovat kokoelmista löytyviä kestävästä elämäntapaa auttavia ratkaisuja ja mikä kannattaisi jättää pois käytöstä? Tulevaisuusperintöä voidaan myös tallentaa museoiden kokoelmiin tulevaisuusperintöverstaisten tuloksista.

Tulevaisuusperintöverstaat ovat museoiden keskeinen tulevaisuusperintötyöskentelyn muoto. Tulevaisuusperintöverstas perustuu Robert Jungkin ja Norbert Müllertin 1950-luvulta lähtien kehittämään tulevaisuusverstaan ideaan, jossa osallistujia autetaan kuvittelemaan vaihtoehtoisia tulevaisuuksia vallitsevan kehityskulun rinnalle. Jungkilaisessa verstaasmallissa tavoitteena on ihmisten voimaantuminen tulevaisuuden rakentamiseen nykytilanteen ongelmia määrittämällä, toivottavaa tulevaisuutta kuvittelemalla ja tavoiteltavaa tulevaisuutta todellistamalla. Verstaan käytännön toteutuksessa tätä tuetaan turvallisella yhteistoiminnalla, viihtyisällä tilalla, väljällä aikataululla ja mahdollisuuksilla virkistäytyä verstaan lomassa esimerkiksi virvokkeilla.⁹⁷

Museot voivat menneisyystietoisuutensa avulla auttaa yhteisöjään rakentamaan vaihtoehtoisia tulevaisuuksia osana kestävyysmurrosta. Kuva: Pixabay.

Tulevaisuusperinnöt tuottavat uusia merkityksiä ja yhteisiä käytäntöjä, jotta luonto ja ihminen sen osana voisivat paremmin. Tässä kuvassa vapaaehtoiset siivoavat puroa. Kuva: Pixabay.

Voimauttavaan tulevaisuusperintöverstaaseen on liitetty tulevaisuuslukutaidon periaatteita tulevaisuuden epävarmuuksia ja arvaamattomuuksia hyödyntämällä. Maailman mutkikkuus, viheliäisyys ja vahvistuva yllätyksellisyys otetaan silloin ymmärtämisen voimavaraksi, kun suunnistetaan toivottaviin tulevaisuuksiin tulevaisuusperintöverstaissa.⁹⁸ Tulevaisuuslukutaito kannustaa avoimuuteen ja erilaisten tulevaisuuksien kohtaamiseen ja kuvitteluun. Mitä emme vielä tiedä? Mitä emme edes tiedä, ettemme tiedä? Tulevaisuusperintöverstaassa siihen mukaan halunneet ihmiset luovat ja merkityksellistävät yhdessä uudenlaista ymmärrystä ja uudenlaisia taitoja, tulevaisuusperintöjä kestävämpää maailmaa rakentaakseen.⁹⁹

Tulevaisuusperintötyöskentelyssä on keskeistä mahdollistaa ihmisten vapaaehtoinen osallistuminen yhteisluomiseen ja kunkin omien ajatusten vaikutus tulevaisuusperintöön. Kulttuurisen kestävyysmurroksen tavoittelemiseksi tulevaisuusperintöverstaisiin tarvitaan verstaan järjestäjiltä ohjeita siitä, minkälaisia asioita on hyvä miettiä, kun halutaan yhdessä luoda keinoja kestäväen tulevaisuuden edistämiseksi. On eettisesti tärkeää, että kaikki voivat osallistua mahdollisimman laajasti ja tasaveroisesti tulevaisuusperinnön ja sen

käytön määrittämiseen. Muutosta kohti kestävämpää maailmaa ei tapahdu ilman osallisuutta. Osallistujia kannustetaan siksi olemaan mukana koko elämänsäkokemuksellaan, sillä maailmankuvat, käsitykset, arvot ja uskomukset eivät irtaannu meistä samoin kuin vaikkapa ammatilliset roolimme. Onnistuneen verstaan jälkeen osallistujien tulevaisuusajattelu on vahvistunut, ja he ovat löytäneet tapoja toimia kestävyysmurroksen edistämiseksi.¹⁰⁰

Dynaamisessa museossa keskeinen tulevaisuusperintöverstaan ulottuvuus on menneiden vaihtoehtoisten tulevaisuuksien tarkastelu museokokoelmien avulla. Tulevaisuusperintöverstaan osallistujien kokemuksellista ymmärrystä kulttuurin muutoksesta ja muutosvoimasta voi vahvistaa eläytyminen aiemmin eläneiden ihmisten epävarmuuteen, visiointiin ja ratkaisuihin aikansa yllätyksellisen tulevaisuuden edessä. Tällöin museon kokoelmista poimitut aiemmista murroksista kertovat esimerkit merkityksellistetään tulevaisuusperintökokoelmina.

*Tulevaisuusperintötyöskentelyssä kokoelmaesimerkkejä merkityksellistetään yhdessä. Dynaamisen museon toimintaan kuuluva tulevaisuusperintöverstas hyödyntää museokokoelmia ja osallistujien omia kokemuksia.
Kuva: Lusto, Timo Kilpeläinen.*

TULEVAISUUSPERINTÖVERSTAAN JÄRJESTÄMINEN

Tulevaisuusperintöverstas on dynaamisen museon tulevaisuusajattelun työkalu. Sillä lisätään museon käyttäjien, sidosryhmien ja henkilökunnan tulevaisuustaitoisuutta ja -toimijuutta. Tulevaisuusperintöverstaan avulla dynaaminen museo vaikuttaa yhteiskunnassa lisäämällä ihmisten ja yhteisöjen osallisuutta tulevaisuuden rakentamisessa ja tukemalla heidän taitoaan liikkua aikajanalla menneestä tulevaan. Tulevaisuusperintöverstaassa luodaan tulevaisuusperintöä ihmisten ja yhteisöjen käyttöön. Sitä voi myös liittää museon kokoelmiin. Viisivaiheisen tulevaisuusperintöverstaan malli valmisteluvaiheineen ja jälkitöineen on vapaasti sovellettavissa missä tahansa museossa. Verstasmallia voi soveltaa myös muualla.

Verstaan rakenne

Tulevaisuusperintöverstaan rakenne on viisiosainen (kuvio 5 ja liite) ja olennaista siinä on ajallinen siirtyminen nykyhetkestä menneisyyteen, menneisyydestä tulevaisuuteen ja tulevaisuudesta takaisin nykyhetkeen. Verstaan keskiössä on yksilö yhteisluomassa uudenlaista ymmärrystä, toiminnan muutokseen johtavaa toiminnan ja tekojen jaettua merkityksellistämistä ja niiden kautta kulttuurista kestävyysmurrosta. Verstas ei hae konsensukseen pääsemistä, yhteistä strategiaa eikä toimintasuunnitelmaa. Sen sijaan sillä tavoitellaan yksilötason havahtumista kestävyysongelmiin, tulevai-

suusperinnön luomista yhdessä muiden verstaaseen osallistuvien kanssa ja verstaan mahdollistamaa uusien ajatusten ja merkityksellistettyjen, uudenlaisten ja aiempaa kestävämpien toimintatapojen jakamista osallistuen kesken. Se on enemmän kuin yhteistuottamista, eli valmiiksi tiedetyn ratkaisun yhdessä toteuttamista.¹⁰¹

Käymällä menneisyyden kautta tulevaisuudessa havaintomme ja käsityksemme meitä nyt ympäröivästä todellisuudesta voivat muuttua. Aikaisemmissa muutostilanteissa eläneet menneet sukupolvet ovat joutuneet tekemään valintoja silloisella tietotasolla, ymmärtämiensä riskien ja kuvittelemiensa tulevaisuuksien varassa. Samalla lailla tulevat sukupolvet tulevat kat-

somaan nyt tekemiämme päätöksiä ja valintoja toteutuneen tulevaisuuden näkökulmasta ja ajan kuluessa karttuneella ymmärryksellä. Tulevaisuusperinnön kysymys onkin: mitä voisimme tänään tehdä toisin, jotta tulevaisuus olisi kestävämmällä pohjalla ja jotta tulevat sukupolvet olisivat paremmin varustautuneet kohtaamaan arkensa haasteet ja mahdollisuudet? Museo inspiroivana verstaatilana luo puitteet menneisyyden konkreettiseen käsittelyyn. Osallistujat kutsutaan hyödyntämään koko elämäkokemustaan verstaan menneisyys- ja tulevaisuussiirtymissä ja tulevaisuusperinnön yhteisluomisessa.¹⁰²

MIKÄ TEKEE TULEVAISUUSPERINTÖVERSTAAN?

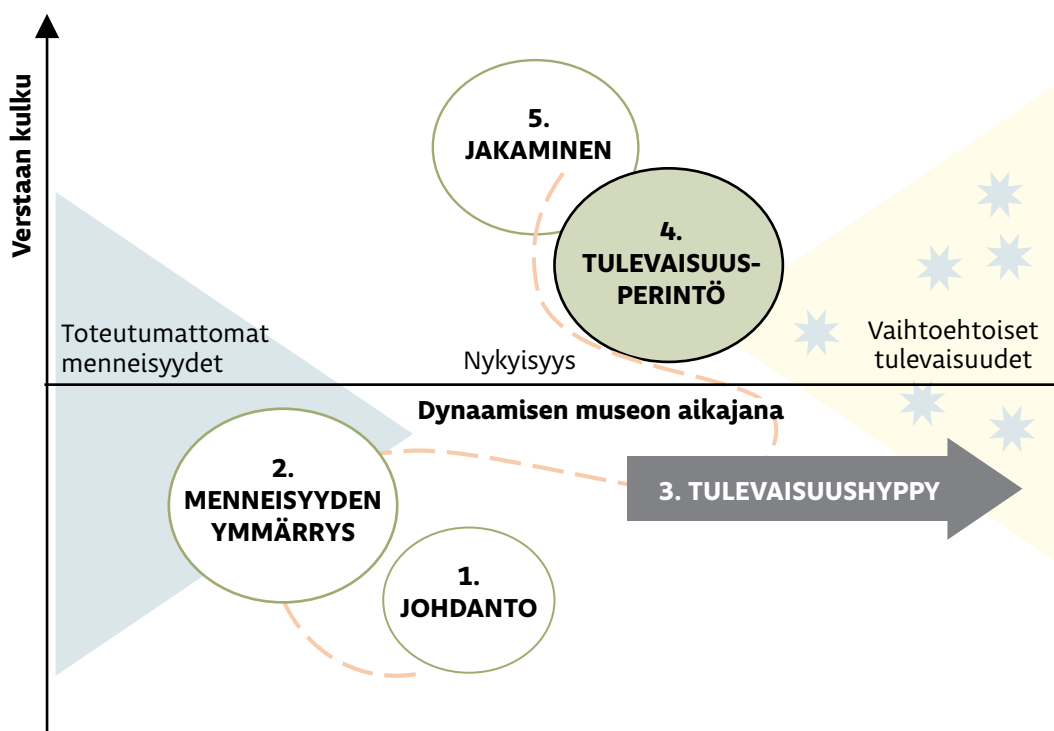
- Tulevaisuusperintöverstaan järjestäjä antaa verstaan osallistujille tietoa kestävästä tulevaisuuden reunaehdoista
- Osallistujat luovat yhdessä tulevaisuusperintöä, jonka avulla voivat askel askeleelta rakentaa kestävästä tulevaisuutta
- Museo tai muu tulevaisuusperintöverstaan järjestäjä ei määritä tulevaisuusperinnön sisältöä
- Tulevaisuusperintöverstaan tärkein tulos on osallistujien ajatuksissa verstaasta ulos kävelevä tulevaisuusperintö
- Tulevaisuusperintöverstaassa liikkuminen menneisyyden, nykyisyyden ja tulevaisuuden välillä on keskeistä muutosta tuottavien ratkaisujen ymmärtämiseksi ja tulevaisuusperinnön yhteisluomiseksi

Tulevaisuusperintöverstaas alkaa aiheeseen johdattelulla ja päättyy yhteiseen keskusteluun ja tulevaisuusperintöjen jakamiseen. Tulevaisuushyppyä tuetaan sopivalla, elämyksellisellä kuvittelutehtävällä. Näissä vaiheissa kaikki osallistujat ovat yhdessä samassa tilassa. Muutoin työskennellään pienryhmissä, jolloin iso joukko jaetaan pienempiin, noin 3–6 hengen ryhmiin. Kullekin ryhmälle tarjotaan välineet muistiinpanojen tekemiseen joko sisätiloissa suurilla papereilla, ulkotiloissa esimerkiksi rihvelitauluilla tai etäverstaissa sopivalla digitaalisella alustalla. Muistiinpanoihin palataan verstaan lopuksi ja niistä voidaan koostaa osallistujille jälkeensä lähetettävä yhteenveto.¹⁰³

1. Johdanto kaikille yhteisesti (kuvio 5):

Johdanto-osioon museo suunnittelee lyhyen provokaation tai ajatuksia herättävän alustuksen verstaan teemaan. Tämän voi toteuttaa esimerkiksi museon tai sen sidosryhmän edustaja tai joku verstaan teeman asiantuntija. Johdanto voidaan toteuttaa lyhyenä asiantuntijaluentona, haastatteluna, videona, kuvasarjana tai aistielämyshetkenä ja keskusteluna. Tärkeintä on, että osallistujat voivat rauhoittua tilaisuuteen ja ymmärtävät verstaan tavoitteen ja tarkoituksen, työskentelyn ydinkysymyksen: verstaassa irrottaudutaan arkipäivästä ja ryhdytään suuntaamaan kulttuurin virtaa uuteen uomaan. Johdannossa on myös hyvä kertoa verstaan vaiheista ja tauoista. Mikäli verstaan kulkua ja tuloksia tallennetaan, osallistujat täyttävät sitä koskevat lupalomakkeet tässä vaiheessa.¹⁰⁴

Kuvio 5. Tulevaisuusperintöverstaan kulku johdannosta menneisyyden ymmärryksen ja tulevaisuushyppyn kautta tulevaisuusperintöön. Kuvio: DYNAMO-hanke.

2. Menneisyyden ymmärrys pienryhmissä (kuvio 5):

Museo tuottaa aineistojen ja tilojen avulla osallistujille näkymän menneeseen. Se osoittaa, kuinka menneet valinnat ovat tuottaneet tämän päivän, mutta samalla menneisyyteen on jäänyt toteutumattomia kehityspolkuja, eli tulevaisuuksia, joita ei koskaan tullut. Yksi tapa on etsiä ja esitellä menneisyyden murroskohtia, mutta yleisempikin menneisyyden vaihtoehtojen kuvaaminen toimii. Menneisyyttä voi miettiä vaikkapa sellaisten tarinoiden tai esineiden kautta, joissa yllätysten, sattumien tai tavoitteellisen toiminnan kautta kehityskulku on muuttunut täysin erilaiseksi. Ennenkin on ollut tilanteita, joissa ihmiset ovat olleet suurten tulevaisuutta määrittävien kysymysten äärellä.¹⁰⁵

Menneisyysosiossa voidaan siirtyä vuosisatojen taakse tai lähimenneisyyteen. Mitä kauemmas menneeseen katsotaan, sen enemmän kuvittelua vaaditaan. Miten menneet valinnat perusteltiin silloisen tiedon pohjalta ja millaisia vaikutuksia päätöksillä nähtiin olevan silloin eläneiden ihmisten arkeen tai tuleville sukupolville? Menneisyyden tulevaisuuksista kertominen ja niiden yhdessä pohtiminen asettavat nykyhetkenkin uuteen perspektiiviin.¹⁰⁶

Kysymyksillä osallistujat johdatellaan ryhmissä tekemään ja jakamaan omia havaintojaan siitä, millaisia muutosvaiheita he tunnistavat menneestä. Fasilitaattorit tai osallistujat itse kirjaavat muistiin keskustelujen pääkohdat. Hyviä kysymyksiä ovat esimerkiksi: Mitä ajatuksia tai tunteita tarina herätti? Miksi? Miten tuona aikana eläneet ihmiset toimivat tai tekivät tulevaisuuteen vaikuttavia valintoja?

3. Tulevaisuushyppy kaikille yhteisesti ja keskustelu pienryhmissä (kuvio 5):

Menneisyydestä tehdään hyppy tulevaisuuteen. Siirtyä pyritään tuottamaan tavalla tai toisella osallistujille henkilökohtaiseksi; aikahypyssä voidaan käyttää apuna erilaisia tilanteeseen räätälöityjä moniaistisia hengitys- tai mielikuvitteluharjoituksia (ks. laatikkotekstiä *Sensomotoriset harjoitukset*). Aikaväli tulevaisuuteen ei saa olla liian lyhyt, vaan tyypillisimmillään fasilitaattorit auttavat osanottajia kuvittelemaan tulevaisuuksia ainakin 20 vuoden, jopa sadan vuoden päähän. Koska tulevaisuuksien kuvittelu on vaikeaa ja sitä ohjaavat herkästi omat vakiintuneet oletuksemme, tulevaisuusperintöverstaassa annetaan joitakin syötteitä kuvittelamisen tueksi: uutisotsikoita, pieniä tarinoita, kuvia tai lyhyitä reunaehtoja, jotka kuvaavat tulevaisuutta ja samalla auttavat osallistujia pysymään tulevaisuudessa, irti tästä päivästä ja omasta arjesta. Syötteiden avulla pyritään irrottautumaan totunnaisista ajatusmalleista,

joissa tulevaisuus olisi vain dystopia, utopia tai nykyisyyden jatkumo: mikään tulevaisuuksista ei ole yksinomaan hyvä tai paha, vaan ainoastaan erilainen.¹⁰⁷

Kysymyksillä viritetään ajattelua ja keskustelua uudenaikaisista, yllättävistä, mutta silti toivottavista tulevaisuuksista. Fasilitaattorit tai osallistujat itse kirjaavat muistiin keskustelujen pääkohdat samaan tapaan, kuin vaiheessa 2. Hyviä kysymyksiä ovat esimerkiksi: Millainen tuo tulevaisuus on? Mikä on yllättävää? Mikä on erilaista? Miten toimit tuossa maailmassa yhdessä muiden kanssa?

Lopuksi kuvitelluista tulevaisuuden ilmiöistä valitaan toivotuimmat. Jokainen ryhmän osallistuja saa esimerkiksi kolme henkilökohtaista ääntä, joilla he voivat merkitä muistiin kirjatusta ajatuksista mielestään tavoiteltavimmat. Äännet voi jakaa eri ilmiöille tai kohdistaa useampia ääniä johonkin erityisen tavoiteltavaan. Käytännössä äännet voivat olla rasteja keskusteluista tehtyihin muistiinpanoihin. On tärkeää, että kaikki kirjatut on koko ajan kaikkien osallistujien nähtävillä, jotta äänen antaminen onnistuu. Kun kaikki ovat antaneet äänensä, ryhmä valitsee yhdessä keskustellen muuttaman toivotuimman tulevaisuuden ilmiön verstaan seuraavaan vaiheeseen.

4. Tulevaisuusperintö pienryhmissä (kuvio 5):

Tulevaisuusperinnön yhteisluomiseksi palataan takaisin nykyhetkeen. Ryhmässä osallistujat ottavat edellisestä vaiheesta mukaansa valitsemansa toivotuimmat tulevaisuuden ilmiöt ja kiteyttävät oivalluksia, joita menneisyyden ymmärrys ja tulevaisuushyppy tuottivat heille tässä päivässä. Yhdessä jaetut havainnot saavat uuden merkityksen: nyt tehdyt teot mahdollistavat osan tulevaisuuksista, kun taas jotkut toiset tulevaisuudet saattavat jäädä toteutumatta.

Kysymyksillä kirkastetaan osallistujien arkeen kohdistuvia oivalluksia. Aiempien vaiheiden tapaan fasilitaattorit tai osallistujat itse kirjaavat muistiin keskustelujen pääkohdat. Hyviä kysymyksiä ovat esimerkiksi: Mitä tekisin tänään toisin? Mitä toimintatapaa vahvistaisin ja mitä tietoa tarvitsisin lisää?

Kysymykset ovat omakohtaisia, mutta tavoitellusti jaettuina. On tärkeää antaa tilaa pohtia sitä, mitä ryhmä yhdessä oppii aikahypyistä ja miten nuo havainnot vaikuttavat osallistujien omaan ajatteluun ja toimintaan. Lopuksi mieleen jää ajatus siitä, mitä tekoja juuri minä voin tehdä tulevaisuuden hyväksi. Nämä toisin tekemisen ajatukset kiteytetään verstaasta mukaan otettaviksi tulevaisuusperinnöiksi. Jokainen voi ottaa mukaansa omanlaisiansa tulevaisuusperintöjä tai tulevaisuusperinnöt voi jakaa jonkun tai joidenkin osallistujien kesken.

5. Jakaminen kaikille yhteisesti (kuvio 5):

Kokemusten jakaminen ja reflektointi on verstaan viimeinen osio ja siinä pienryhmät kokoontuvat yhteen: mitä tulevaisuusperintöä ryhmä tuotti sekä mitä olivat ne yhteisen keskustelun avainajatuksia, jotka johdattivat tähän? Verstaan fasilitaattori johdattelee osallistujia pohtimaan oman käyttäytymisensä muutosta ja niitä oivalluksia, jotka ihmiset ottavat verstaasta mukaansa. On myös hyvä palata verstaan tarkoitukseen: muutos ei tapahdu hetkessä ja tämä yhteinen aikahyppy, jolla arjesta irrottauduttiin, johtaa usein pohdinnan jatkumiseen ja uusiin havahtumisiin vielä verstaan jälkeenkin.

Ennen verstaasta

Tulevaisuusperintöverstaan valmistelu kannattaa aloittaa hyvissä ajoin, vaikka rakenne olisikin valmiina. Jokaiselle verstaalle tehdään oma käsikirjoitus, josta yksi

esimerkki on liitteessä.¹⁰⁸ Keskeiset valmisteltavat kysymykset ovat:

1. Kenelle verstaas suunnataan, eli ketkä ovat osallistujat tai kohderyhmät?
2. Miten verstaas toteutetaan, eli järjestetäänkö lähivai etäverstaas?
3. Mihin kysymykseen verstaas vastaa, millaisilla verstaaskysymyksillä tavoitteeseen päästään käsiksi?
4. Minkä verran aikaa ja henkilöresursseja on käytössä?
5. Mitä lopuksi, eli mitä osallistujat saavat mukaansa, lähetetäänkö palautekysely ja miten aineisto tallennetaan?

Verstaan valmisteluun tarvitaan aikaa kolmen tai neljän kokouksen verran, korkeintaan kymmenen tuntia. Suunnittelu kannattaa aloittaa noin kaksi kuukautta ennen verstaapäivää, kutsut lähetetään muutamaa viikkoa ennen ja ilmoittautumiset pyytää viikkoa ennen tapahtumaa.

Tulevaisuusperintöverstaas päättyy kokemusten jakamiseen ja reflektointiin. Kuva: Lusto, Timo Kilpeläinen.

Verstaan valmistelussa kannattaa arvioiden pohtia eri rooleissa verstaista järjestävien omaa näkökulmaa tulevaisuuteen. He voivat huomaamattaankin kolonisoida tulevaisuuden eli käyttää tulevaisuusvaltaa esimerkiksi kutsuttavia valitsemalla ja keskustelukysymyksiä muotoilemalla.

1. Kenelle

Aikanäkökulmien vaihtaminen ja irrottautuminen arjen tarjoamista rakenteista on haasteellista. Kun verstaaseen osallistuu mahdollisimman monipuolinen joukko osallistujia, verstaassa sekoittuvat erilaiset taustat, näkemykset ja osaaminen, mutta myös halu haastaa omaa ajatteluaan. Tulevaisuusperintöverstasta on hyvä kehittää avoimeksi, kenelle tahansa kohdennetuksi tilaisuudeksi, jossa myös museokokoelmat avautuvat osallistujille uudella tavalla. On kuitenkin syytä tiedostaa, että osallistujajoukko on todennäköisesti valikoitunut vääjäämättä aktiiviseksi, kiinnostuneeksi ja sellaiseksi, jolla jo etukäteen on ymmärrys verstayöskentelystä.

Kun kohteena on tietty museon sidosryhmä tai esimerkiksi jokin tavoiteltu, kohdennettu osallistujaryhmä, osallistujien kutsumiseen on syytä paneutua ja tilanteen mukaan ottaa heihin henkilökohtaisestikin yhteyttä. Osallistujien tulee saada tietoa siitä, mikä on verstaan tavoite.

2. Lähi- vai etäverstaas

Edellä tulevaisuusperintöverstaan kulku on kuvattu sekä lähi- että etäverstaasiin sopivaksi. Lähiverstaassa museotilat, näyttelyt ja museon kokoelmat tuovat verstaaseen konkreettista ajallisuuden tuntua. Etäverstaas puolestaan mahdollistaa tasa-arvoisen osallistumisen maantieteellisestä sijainnista ja matkakustannuksista riippumatta. Toisaalta etäverstaas edellyttää hyviä valmiuksia, tietokoneen käyttömahdollisuutta ja kykyä käyttää erilaisia sovelluksia. Verstaan osallistujamäärä voi olla etäyhteyksin melko suuri, mutta se asettaa joka tapauksessa haasteita fasilitoinnille. Osallistujat on jaettava lähiverstaasiin nähden pienempiin, mielellään 3–4 osallistujan ryhmiin työskentelyn helpottamiseksi.

Etäyöskentelyssä materiaalien valmistelu on äärimmäisen tärkeää. Työskentelyn saavutettavuus varmistetaan tarjoamalla helppokäyttöisiä työkaluja, joihin annetaan selkeä ohjeistus etukäteen. Voi olla suositeltavaa, että ryhmän fasilitaattori tai toinen järjestävän tahon henkilö toimii kirjuriina, jos osallistujien on vaikea käyttää erilaisia teknisiä sovelluksia. Etäverstaassa voi käyttää työstöalustana esimerkiksi jotakin helppokäyttöistä ja ilmaista virtuaalista fläppitaulua muistilappuineen.

Kaikki erilaisten työskentelyalustojen linkit ja toimintamahdollisuudet varmistetaan etäverstaassa etukäteen. Pienryhmätyöskentelyä varten luodaan ryhmäjäko etukäteen. Etäverstaaseen on hyvä rekrytoida myös yksi tekninen tukihenkilö. Tekninen tuki voi vastata tilaisuuden nauhoittamisesta ja kuvakaappauksien ottamisesta, jos niistä on sovittu.

3. Kysymysten muotoilu ja muistiinpanot

Keskustelukysymysten muotoiluun kannattaa käyttää aikaa. Mihin suuntaan kysymys ohjaa keskustelua? Tuottavatko kysymykset uusia oivalluksia vai uusintavatko ne vanhoja oletuksia ja totuttuja tapoja? Päättääkö kysymyksillä irti museon säilyttävästä luonteesta? Muotoilussa kannattaa pyrkiä yksinkertaisuuteen, arkikielisiin ja -tyylisiin kysymyksiin lähelle osallistujien omaa elämäkokemusta. Onko sisältö räätälöity verstaaseen tulevalle ryhmälle? Yksi tai kaksi hyvin kiteytettyä ja pelkistettyä kysymystä verstaan vaihetta kohti on riittävä määrä.

Muistiinpanoja tekemällä suurille papereille ja näkyvillä kynillä varmistetaan, että ryhmissä käydyt keskustelut ovat kaikkien verstaan osallistujien nähtävillä koko ajan ja tulevaisuuden luominen on avointa. Muistiinpanot ovat tarpeen myös, jos aineistoa käytetään jälkeenpäin esimerkiksi tutkimukseen tai aineisto halutaan tallentaa museokokoelmiin.

4. Tarvittavat resurssit

Ryhmätyöskentelyä varten varataan kullekin pienryhmälle oma fasilitaattorinsa, mutta tämä on sovellettavissa tilanteen ja resurssien mukaan. Tulevaisuusperintöverstaan käsikirjoituksen voi laatia myös niin, että ryhmät pystyvät pitkälti itseohjautuvasti tekemään tehtävät ja niille on tukea saatavissa tarvittaessa. Kaiken kaikkiaan verstaan sujuvuuden kannalta on hyvä, että yksi ihminen on vastuussa kokonaiskuvasta, keskittyä aikataulun seuraamiseen, yhteenvedon ohjaamiseen ja dokumentointiin. Näin ollen verstaaspäivän vetämiseen riittää vähimmillään 2–3 henkilöä, etenkin kun kokemusta verstaan kulusta ja eteen tulevista tilanteista on jo jonkin verran ehtinyt kertyä.

Tulevaisuusperintöverstaista voi järjestää museoiden näyttelytiloissa tai luentosaleissa, sidosryhmien omista tiloissa tai vaikka ulkona. Tilan on hyvä olla sellainen, että siellä pääsee helposti liikkumaan. Verstaan järjestämisen käytännöt, kuten äänenkäyttö, keskustelukysymysten ilmaisutapa, osallistujien vastausten kirjaaminen ja liikkumisen mahdollistaminen ratkotaan verstaatilaan parhaiten sopivin keinoin.

5. Mitä lopuksi?

Jo ennen verstaasta on hyvä miettiä sen jälkeistä aikaa. Mikäli museo haluaa käyttää tulevaisuusperintövers-taita tallentaakseen tulevaisuusperintöä kokoelmiinsa, tulee verstasyöskentelyn tallennettavuuteen kiinnittää erityistä huomiota ja suunnitella verstaan dokumentointi etukäteen. Mitä dokumentoidaan sekä miten museo arkistoi ja käyttää aineistoa? Hyväksi havaittuja tapoja ovat esimerkiksi keskustelun nauhoittaminen, kysymyksiin vastaaminen post-it-lappuihin, rihvelitauluihin tai fläppipapereille kirjoittaen, sekä valokuva-tallentaminen. Tulevaisuusperintöverstaassa sekä tal-lentamisessa käytettävissä olevat resurssit tulee sitoa tallennustavoitteisiin. Mikä lopulta verstaissa on ai-neistonkeruun rooli, on järjestäjän itsensä päätettävissä. Mikäli aineistoa kerätään, sitä käsitellään tyypillisin tutkimuseettisin periaattein¹⁰⁹ ja kaikilta osallistujilta kerätään lupa aineiston käyttöön. Mahdollisesta tallen-tamisesta kerrotaan osallistujille jo kutsussa ja kirjalli-set luvat aineiston tallennukseen ja käyttöön allekirjoi-tetaan verstaiden alussa.

Kun lähitapaamisena järjestettävän tulevaisuusperintövers-taan sisällön ja fasilitoinnin suunnitelma on kunnossa, on hyvä muistaa myös taukojen ja tarjoilujen merkitys yhteisöi-minnälliselle ja luovalle ilmapiirille. Kuva: Katriina Siivonen.

Toimiva tapa on koota osallistujilta vielä sähköpostitse palautetta verstaasta noin viikko verstaan jälkeen. Palautekyselyllä tavoitellaan jaettujen oivallusten ja arjen muutosten vahvistamista: Millaisia oivalluksia verstaan eri vaiheet herättivät? Ajatteletko tulevaisuudesta tai verstaan kohdennetusta teemasta nyt toisin? Miten? Samalla verstaan järjestäjä voi myös kysyä kehittämisehdotuksia järjestelyihin, verstaan rakenteeseen, aika-tauluihin, fasilitointiin, ryhmiin tai sen viestintään.

VIESTINNÄN VÄYLÄT JA KARIKOT

Viestinnällä on tärkeä rooli museoiden muutoksessa dynaamiseksi museoksi ja suuntautumisessa tulevaisuusperintöverstaita hyödyntäviksi entistä aktiivisemmiksi yhteiskunnan toimijoiksi. Jokainen museon järjestämä tulevaisuusperintöverstas on omanlaisensa paitsi sisällöllisesti, myös viestinnällisesti.

Viestinnän haasteet koskevat museon sisäistä viestintää, museon yleistä ulkoista viestintää sekä museokäyttäjille kohdennettua tapahtumaviestintää. Museokohtaisesti viestinnän resursseista ja käytettävistä kanavista riippuen vinkeiksi sopivat seuraavat väylät ja karikot.

VÄYLÄT: Mieti, miten...

- sisällytät museon viestintäsuunnitelmaan tulevaisuusperintöverstaisten, tulevaisuusperinnön ja dynaamisen museon ydinviestit. Museon käyttäjille tulee viestiä siitä, että museo ei ole vain menneisyyden paikka.
- avaat uudet käsitteet (tulevaisuusperintöverstas, tulevaisuusperintö ja dynaaminen museo) ymmärrettävästi museon viestinnässä ennen kuin aloitat toiminnan.
- lisää osallistumismotivaatiota viestinnän vuorovaikutuksellisuudella jo suunnitteluvaiheessa: jokaisella tulisi olla mahdollisuus ehdottaa, mistä teemasta haluaisi omalla alueellaan keskustella ja missä verstaan voisi pitää (ulkona, muissa tiloissa...).
- laadit tulevaisuusperintöverstaan kutsut. Osallistujien tulee olla tietoisia etukäteen, mikä on tulevaisuusperintöverstaan tavoite ja ydinkysymys, jota käsitellään.
- panostat selkeyteen viestinnässä: osallistujien saamiseksi ja muiden museoiden kannustamiseksi kerro mitä, missä, milloin, miksi ja kenelle. Kahvitarjoilu on hyvä houkutin.
- viestit proaktiivisesti. Kerro, ennen kuin on syntynyt tarve erikseen kysyä. Lähetä myös henkilökohtaiset sähköpostikutsut ja tää sidosryhmät.
- tulevaisuusperintöverstaan aloitus on selkeä ja kertoo ydinajatuksen.
- sanoitat sen, mihin mahdollisesti tallennettavaa verstaasaineistoa käytetään museossa jatkossa.
- verstaan tulokset tai verstaamateriaali eivät jäisi vain museoon: mitä osallistuja saa muistoksi tai mukaansa tuloksista heti tai jälkikäteen.
- osallistajat voivat vahvistaa viestiä ja kokemustaan verstaista sosiaalisessa mediassa: luo ja jaa tulevaisuusperintöverstaisten aihetunnisteet.

KARIKOT: Mieti, kuinka vältät sen, että...

- museon verstaasviestintä jää verkkosivuille. Sieltä jakoja sosiaaliseen mediaan ei juurikaan tule.
- viestinnässä jää epäselväksi, mitä osallistujilta odotetaan ja miksi.
- museo ei tiedä, mitä käyttäjät odottavat verstaalta tai dynaamisen museon toiminnalta. Tämä voi olla myös hyvä asia, mutta odotuksia voisi kysyä myös kutsussa, jolloin lähtökohta tilaisuudelle olisi järjestäjien tiedossa.
- museon arvot eivät ole viestinnällisesti esillä. Tavoitteellisen tulevaisuusperintöverstaan ja museon toiminnan välillä ei nähdä yhteyttä, jos arvoja ei sanallisteta.
- keskeiset sidosryhmät ja museon ystävähdistykset eivät saa tietoa riittävästi (ajoissa), mistä museon uudessa toiminnassa on kyse.
- avoin keskustelu dynaamisen museon tarpeesta yhteiskunnassa ja osallistamisen uusista tulevaisuusmenetelmistä (tulevaisuusperintöverstas) jää vain esimerkiksi museonjohtajan ja sidosryhmän edustajan välille – ei laajemmalle.
- museon ulkoisessa viestinnässä eivät näy pidetyn tulevaisuusperintöverstaan tunnelma ja tulokset.
- viestintä ei yllä henkilökohtaiselle tasolle ja unohtuu organisaatioiden viestitulvassa.
- yllätysten sattuessa (niitä tulee aina) ei ole varasuunnitelmaa.
- viestintä tavoittaa vain pienen ja/tai homogeenisen ryhmän, jolloin tulevaisuustyöskentelystä jää puuttumaan moniäänisyys ja -arvoisuus. Samalla ajatukset tulevaisuuksista yksipuolistuvat.

SENSOMOTORISET HARJOITUKSET

Satu Tuittila

Tulevaisuusperintöverstaissa ilmapiiriä ja työskentelyä voi tukea erilaisin keinoin, kuten miellyttävällä ja inspiroivalla ympäristöllä, ruoka- ja juomatarjoiluin sekä erilaisin harjoittein.

Museoympäristön tuomia virikkeitä aikamatkailuun ja mielikuvituksen tukemiseen kannattaa hyödyntää mahdollisimman monipuolisesti. Tulevaisuusperintöverstaisten aikataulu on usein napakka, mutta pienin kehollisin ja moniaistisin harjoittein on mahdollista tukea stressitöntä tunnelmaa ja osallistujien luovuutta.

Sensomotorisilla harjoituksilla voi tukea

1. läsnäoloa ja keskittymistä
2. ryhmäytymistä ja työskentelyilmapiiriä
3. mielikuvitusta ja luovuutta

Lyhyet keskittymisharjoitukset sopivat hyvin verstaan alkupuolelle tai ennen ryhmätyöskentelyä. Pidemmässä verstaassa voi harjoituksia olla parikin kertaa. Leikki ja huumori tukevat luovuutta. Ryhmätyöskentelyssä

tutustuminen ja hierarkioiden madaltaminen tukevat yhteistä työskentelyä ja ideointia. Tulevaisuushyppy on paikka, jossa osallistujien mielikuvitusta ja luovuutta on erityisen tärkeää tukea. Ei vielä mahdollisen ja epätodennäköisen kuvittelu vaatii rohkaisua ja eri aistien kautta kuvittelu voi avartaa osallistujan näkökulmia. Mahdollisuuksien mukaan olisi hyvä sitoa harjoituksia tulevaisuusperintöverstaan teemaan ja museoympäristöön, vaikka löyhästikin.

Fasilitoinnista

- Käytä harjoituksia, joihin uskot ja jotka ovat sinusta mielekkäitä. Testaa ja harjoittele etukäteen itsellesi uusia tehtäviä, jotta sinulla on kokemuksellista tietoa niistä.
- Mieti huolella harjoitusten ohjeistus: mahdollisimman lyhyt ja selkeä, mutta kaiken keskeisen ja tarvittavan informaation sisältävä.
- Muista rohkaista ja kannustaa osallistujia.
- Vaikka aikataulu olisi tiukka, ohjeista rauhallisesti ja tue kiireettömyyden tuntua – ilmapiiriä, jossa on tilaa mielikuvitukselle.

Ulkona tapahtuva tulevaisuusperintöverstaas mahdollistaa sensomotoristen harjoitusten toteuttamisen luontoyhteyden avulla. Kuva: Pauliina Latvala-Harvilahti.

Läsnaoloa ja keskittymistä tukevat harjoitukset, joissa pysähdytään ja rauhoitutaan hetkeen

Nouse seisomaan tukevaan haara-asentoon tai istu ryhdikkäästi – sulje silmät. Laita toinen käsi rintakehälle ja toinen pallealle. Anna hartioiden rentoutua. Hengitä rauhallisesti. Kuuntele hengitystäsi ja aisti käsien lämpö ja niiden pieni liike. (Kesto noin minuutti.)

Nouse seisomaan tukevaan haara-asentoon – sulje silmät. Anna selkärankasi kasvaa pitkäksi, rentouta hartiat ja hengitä rauhallisesti. Kuvittele jalkapohjiasi syvät ja laajalle levittäytyvät juuret. Siirrä painoasi rauhallisesti jalalta toiselle sen verran, että aistit sen. Anna painon siirtyä jalkapohjissa eri puolille ja kuvittele huojuvasi kevyessä tuulessa. Lähetä juurien ja rihmastojen kautta terveisiä toisille osallistujille. (Kesto 1–2 minuuttia.)

Istu mukavassa asennossa – sulje silmät. Silitä rauhallisesti kädelläsi vastakkaista hartiaa ja kättä. Hengitä rauhallisesti ja rentouta hartioita. Vaihda kättä. (Kesto noin minuutti.)

Rentoutumisharjoituksiin voi yhdistää äänimaiseman, runon tai lyhyen tarinan, jotka ruokkivat mielikuvitusta, aikamatkailua ja tulevaisuusajattelua.

Keskittyminen ja tulevaisuusajattelu

Tämän voit toteuttaa yhtä hyvin ulkona tai sisätiloissa. Voit yhdistellä erilaisia havainnointitehtäviä ja tukea keskittymistä. Lisäksi voit yhdistää moniaistiseen havainnointiin muistelua ja aikamatkaa menneisyyteen tai tulevaisuuden kuvittelua.

Seiso tukevassa haara-asennossa – sulje silmät.

- Kuuntele äänimaisemaa, millaisia ääniä erotat? Millaiselta täällä on voinut kuulostaa X vuotta sitten ja miltä voisi kuulostaa X vuoden kuluttua?
- Aistitko tuoksua tai hajua? Millaisia muistoja ja/tai mielikuvia ne tuovat mieleen?
- Aistitko tuulen tai auringon kasvoillasi? Kuvittele miten sää, ilmasto ja maisema ovat muuttuneet X vuoden kuluttua?
- Tunnustele ympäristöä – pinnan tekstuureja, lämpöä, kosteutta... yhdistä kuvitteluun verstaan teema.
- Tee lyhyt havaintokävely lähiympäristöön: millaisia signaaleja muutoksesta havaitset? Pysähdy välillä ja herkistä kaikki aistit: kuuloste, haiste, tunnustele.

Ryhmäytymistä ja työskentelyilmapiiriä tukevat harjoitteet

Esittäytymiskierrokselle ohjeistetaan pelkkä nimi tai etunimi ja verstaan teemaan liittyvä henkilökohtainen kysymys (esimerkiksi mielipaikka luonnossa tai muualla teemaan sopivasti, toive ..., lempi ja inhokki ...) ja unohdetaan mahdolliset hierarkioita esiin tuovat roolit.

Lyhyet parihaastattelutehtävät, jotka tutustuttavat henkilökohtaisemmin ja liittyvät verstaan teemaan. Tähän voi myös liittää esimerkiksi tuoksun tai silmät kiinni kosketeltavan esineen ja niihin liittyvän kysymyksen.

Pienryhmissä rakennetaan kehoista uusia mielikuvituksellisia eliöitä, tulevaisuuden koneita, perhepotetteja tai tilannekuvia (lasten tai perheiden verstaat). Esimerkiksi siten, että yksi ryhmäläisistä asettuu ensimmäisenä asentoon, seuraava täydentää ja niin edelleen.

PALVELUMUOTOILU ON PALVELUN SUUNNITTELUA JA KEHITTÄMISTÄ

Riitta Forsten-Astikainen

Palvelumuotoilun näkökulmasta onnistunut ja tuloksellinen verstaas tuottaa tyytyväisiä osallistujia ja runsaasti oivalluksia sekä osallistujille että järjestäjille verstaan aiheeseen liittyen. Seuraavassa on havaintoja ja suosituksia tulevaisuusperintöverstaaiden toteutukseen sujuvan asiakaspulun näkökulmasta.

Hyvin suunniteltu on puoliksi tehty

Verstaan järjestäminen vaatii etukäteisvalmisteluita ja taustatyötä. Hyvin suunniteltu ja toteutettu valmistelutyö näyttäytyy osallistujalle toiminnan sujuvuutena sekä ajansäästönä itse teeman käsittelyyn. Kun verstaan ajankohta, paikka ja kohderyhmä on päätetty, on seuraavaksi valittava tapa tai tavat, joilla kohderyhmä saavutetaan: henkilökohtaiset sähköpostikutsut, kutsut eri verkostoille, somemarkkinointi, lehtimarkkinointi ja niin edelleen. Markkinointiviestin yhteydessä tulee olla valmis linkki ilmoittautumiseen. Ilmoittautumislomakkeen voi etukäteen tehdä sopivalla digitaalisella työkalulla ja siihen kannattaa kuvata verstaan luonne ja tavoitteet. Sähköposti-ilmoittautuminen voi riittää, mikäli ryhmä ei ole suuri.

Ajankohdan lähestyessä tervetulo viesti on osallistujille tärkeä. Siinä tulee olla varmistettuna saavutettavuus, paikka, aika, saapumisohje ja muut olennaiset tiedot tapahtumasta. Mahdollisen tarjoilun suhteen on hyvä huomioida kellonaika. Illansuussa moni saattaa kaivata jotain suolaista makean sijaan. Samoin hedelmät ovat hyvä lisä, olipa ajankohta mikä tahansa.

Selkeä teema ja helposti ymmärrettävät käsitteet edistävät työskentelyä

Jotta verstaan tavoite olisi helpompi kommunikoida osallistujille, jo itse kutsussa tulisi avata teemaa arkikielelle. Kun teema on selkeä, se auttaa mukana olijoita tiedostamaan oman roolinsa ideoinnissa. Tulevaisuusperintöverstaas sanana on vaikea. Siksi sen avaaminen konkreettisesti hyödyntäen on tärkeää. Myös hyvä kuva auttaa, koska eri oppimistyyli vaikuttavat ihmisten sisäistämistaitoihin.

Verstaan kysymystenasettelu kannattaa pitää mahdollisimman selkeänä ja yhtenäisenä kautta linjan. Tällöin osallistujat ymmärtävät, mitä verstaalla halutaan saada aikaan sekä mihin ja kenen hyödyksi tuloksia käytetään. Liian laajat teemat, maailmaa syyleivät tai lukuisat abstraktit kysymykset loitontavat osallistujat olennai-

sesta. Jos osallistujat joutuvat kysymään ”mitä tämä kysymys tarkoittaa”, se on muotoiltu liian vaikeaksi. Hyvänä ohjenuorana toimii se, että esitettäessä kysymys yllättäen jollekin ventovieralle, hän osaa heti vastata jotain.

Fasilitaattori ryhmätyöskentelyn mahdollistajana

Fasilitaattorin rooli on tulevaisuusperintöverstaassa keskeinen. Hänen tulee osata selkeästi kuvailla verstaan eri vaiheet ja niihin liittyvät odotukset. Osallistujille tulee kertoa heidän roolinsa; miksi he ovat paikalla. Fasilitaattorin on syytä painottaa, ettei tulevaisuusperintöverstaassa haeta oikeita vastauksia tai edes konsensusta, vaan kaikki näkemykset ovat arvokkaita.

Fasilitaattori ei osallistu keskusteluun, vaan ohjaa sitä eri vaiheiden yli. Fasilitoijan tehtävä on luottamuksen rakentaminen, turvallisen tilan luominen ja ideointiin kannustaminen. Hän ei saa kertoa omia mielipiteitään, koska ne saattavat ohjata osallistujien ajattelua ja estää ideoinnin. Fasilitaattori ohjaa hienotunteisesti ryhmää haluttuun suuntaan ja auttaa osallistamaan myös kaikkein hiljaisimmat osallistujat. Taitava fasilitoija seuraa ideointitilannetta herkeämättä ja diplomaattisesti ”vaientaa” liian suulaat osallistujat. Hän on puolueeton, ei manipuloi eikä arvostele. Avoimet kysymykset, keskustelujen kiteytykset, positiivinen palaute ja joustavuus edesauttavat ryhmän työskentelyä.

Fasilitoinnin tukena voi tulevaisuusperintöverstaassa käyttää esimerkiksi isoa alustaa (paperi tai kuitupöytäliina), joka teipataan seinälle tai pidetään pöydällä siten, että se on kaikkien osallistujien nähtävissä. Lisäksi tarvitaan post-it-lappuja ja hyviä tusseja, joiden jälki on tarpeeksi selvä kaikkien nähtäväksi, sillä tulevaisuuden yhteisluominen edellyttää tiedon ja keskustelun avoimuutta. Fasilitoijan työkalupakkiin voi lisätä maalarinteipin, kannettavan matkafalppitaulun sekä pillin.

Ryhmän energiatason ylläpitämiseksi kannattaa välillä kannustaa osallistujia liikkumaan kävellen, voimistellen tai venytellen. Hyvä kohottaja on myös esimerkiksi kirjoittamisen vaihtaminen piirtämiseen tai asioiden esittäminen kuvakorttien avulla. Myös lyhyt harjoitus, jossa tarkastellaan asiaa uudesta näkökulmasta, energisoi oivalluttamisen kautta. Esimerkiksi mitä mummosi sanoisi tästä käsiteltävästä aiheesta?

Verstaan aikataulutusta ja siinä pysyminen

Verstaan eteneminen täytyy aikatauluttaa, vaikka tavoitteena onkin saada luovassa ilmapiirissä koottua mahdollisimman paljon erilaisia ideoita. Kaikille verstaan vaiheille on hyvä varata oma ennalta määritetty aikansa kiireen tunteen välttämiseksi. Useamman tunnin verstaakin kuluu yllättävän nopeasti keskustellessa. Liitteenä olevaa verstaan käsikirjoitusmallia voi käyttää

pohjana oman tulevaisuusperintöverstaan luomiseen sekä fasilitaattoreiden työn käytännön tukena verstaan aikana. Käsikirjoitus on tärkeä apu varsinkin, jos kaikki fasilitaattorit eivät ole olleet suunnittelemassa verstaasta.

Kaiken täytyy olla valmista, kun osallistujat saapuvat paikalle: saavutettavuus, tila, sisäänpääsy tilaan (opasteet), tarjottavat, ryhmäjako, työskentelypisteet, materiaalit ja tekniikka. Tekniikka tulee miettiä etukäteen ja tilaan tutustuen (valot, ääni, laitteet, laitteiden yhteensopivuus) ja asentaa kaikki hyvissä ajoin valmiiksi. Tekniikka on yleensä heikoin lenkki monessa tilaisuudessa ja aikaa kuluu paljon ja osallistujia turhauttaa, mikäli johtaja aletaan etsiä vasta esitysvaiheessa. Jos tilassa on mahdollisuus heijastaa esitys isolle näytölle tai kankaalle, niin lämminhenkinen Tervetuloa-kalvo on mukava alkutervehdys.

Aikataulussa tulisi olla hivenen väljyyttä siirtymille, kysymyksille ja muille keskeytyksille. Myös tarvittavat tauot on hyvä huomioida aikataulutuksessa ja kommunikoida osallistujille. Kellotus on sovittava etukäteen jonkun hoidettavaksi. Huomion saaminen ja merkki siirtymisestä eteenpäin onnistuu parhaiten pillillä tai äännekkäällä kilikellolla.

Tulevaisuusperintöverstaassa keskeinen on etenkin vaihe 4 eli tulevaisuusperinnön yhteisluominen. Tähän on hyvä varata tarpeeksi aikaa, sillä tämä vaihe tuntuu

osallistujista todennäköisesti haastavimmalta.

Tärkeä, mutta yleensä alikellotettu aika on tulosten purku ja loppuyhteenveto, missä hyödynnetään osallistujien reflektiota kokemastaan. Reflektiokierrokselle olisi hyvä varata reilu aika esimerkiksi alkujohdannon kustannuksella.

Verstaan lopuksi sen järjestäjän on hyvä vetää yhteen kokemukset ja kertoa osallistujille, miten tuloksia hyödynnetään jatkossa. Verstaasta suunniteltaessa on hyvä työstää suunnitelma myös siitä, mitä tehdään verstaan jälkeen, mitä ja miten osallistujille kerrotaan toiminnan seuraavista vaiheista, kuka käsittelee verstaan tuloksia, miten ne käsitellään ja miten tulokset saadaan konkreettisesti käyttöön ja mukaan ihmisten elämään.

Usein osallistujille lähetetään palautekysely tapahtumasta. Sen yhteydessä on hyvä kiittää mukanaolosta ja kertoa uudestaan, miten ja missä tulokset ovat aikanaan luettavissa. Jos palautekyselyä ei lähetetä, niin ainakin kiitosviesti olisi hyvä lähettää.

*Tulevaisuusperinnön yhteisluominen on intensiivistä työskentelyä, ja siihen on syytä varata tarpeeksi aikaa.
Kuva: Pauliina Latvala-Harvilahti.*

PILOTTIMUSEOIDEN VERSTASKOKEMUKSET

Tulevaisuusperintöverstaan menetelmää kehittänyt DYNAMO-hanke järjesti yhteensä kymmenen kokeillen kehittävää tulevaisuusperintöverstasta, joista puolet toteutui etänä koronarajoitusten vuoksi. Kokeilukumppaneiden kuvaukset pilottiverstaista ovat nähtävissä alla. Ne on jaoteltu lähija etäverstaaisiin.

Lähiverstaat pidettiin Luonnontieteellisessä keskusmuseossa (Luomus), Designmuseossa (Arkkitehtuurimuseon ja Designmuseon Arkkitehtuurin ja muotoilun oppimisen keskus eli A&DO-hanke), Varkauden museoiden kanssa Varkauden Tehtaan koululla sekä Suomen Metsämuseo Lustossa. Luston toinen lähiverstas pidettiin luonnossa Punkaharjun hotellin ympäristössä. Etäverstaat pidettiin Suomen maatalousmuseo Saran, Tekniikan museon, Suomen valokuvataiteen museon, Suomen Metsämuseo Luston sekä Tiedekeskus Heureka kanssa.

LUOMUS

Järjestäjät: Luonnontieteellinen keskusmuseo Luomus ja DYNAMO-hanke. Luomuksesta suunnittelijat Anni Granroth ja Markku Liinamaa, markkinointikoordinaattori Essi Huotari sekä yleisötoiminnan päällikkö Sanna Vuori.

Aika ja kesto: 7.6.2021 klo 12–15 (3 tuntia)

Paikka: Luonnontieteellisen museon näyttelytilat

Teemat ja konteksti: Verstas suuntautui ympäristösuhteen merkitykseen ekologisen jälleenrakennuksen välineenä. Verstas oli suunniteltu kasvatusalan ammattilaisille ja alaa opiskeleville. Verstaan kysymyksenasettelu suuntautui koulumailman muutokseen ja koulutussektorin rooliin ekologisen jälleenrakentajana. Keskustelu rakentui vahvasti sen ympärille, mitä uusia painotuksia, lähestymisiä tai sisältöjä tarvittaisiin koulusektorin toimintakulttuuriin, jotta tarvittava muutos saataisiin liikkeelle. Haasteita löytyi niin käsitteiden määrittämisestä (toimintakulttuuri, kestävä kehitys) kuin opetussuunnitelman (OPS) laajuudesta ja sisältöjen tämänhetkisestä määrästä (sisältöjä ei ole varaa lisätä, nykyistenkin sisältöjen käsitteleminen OPS:in mukaisesti aikataulussa on todella työlästä). Keskustelun kautta rakentuneet tärkeät toimintamallit olivat ajattelutaitoihin, tunnetaitoihin ja empatiaan pohjautuvia, sekä planetaaristen ilmiöiden, kytkösten ja kokonaisuusien hahmottamiseen ja vaikuttamiseen painottuvia. Esiin nousi ajatus siitä, että edellä mainitut olisi tärkeää saada läpileikkaaviksi elementeiksi kaikkien opetukseen yksittäisten sisältöjen sijaan.

Osallistujien määrä ja kuvaus: Helsingin yliopiston koronarajoitusten vuoksi verstaaseen sai osallistua sisätiloissa korkeintaan kymmenen henkilöä. Verstaslaisia oli kuusi, ryhmien fasilitaattoreita kaksi, yksi yleisfasilitaattori, sekä palvelumuotoilija seuraamassa työskentelyä. Verstaslaisista kolme oli opettajia, heistä

yksi aikuispedagogi. Kaksi verstaan osallistujaa oli Luomuksen oppaita, jotka vastaavat käytännön tiede- ja ympäristökasvatustyöstä Luomuksen kohteissa. Alun perin työryhmiä oli suunniteltu kolme, mutta rajatulla osallistujamäärällä työryhmiä oli kaksi, kolme osallistujaa kussakin.

Fasilitoitua ekologisen jälleenrakennuksen pohdintaa Luomuksen tulevaisuusperintöverstaassa.

Kuva: Pauliina Latvala-Harvilahti.

Verstaan kulku: Kokoonnuimme *Muutosta ilmassa* -näyttelyyn. Alkupuheenvuorojen jälkeen käytiin näyttelyä läpi verstaan teemaan perehdyttämiseksi (oppaana suunnittelija Anni Granroth). Alustuksen aikana tarkasteltiin ihmisen ja ympäristön muutosta viimeisimmän jääkauden vetäytymishetkestä tähän päivään ja avattiin ihmisen ympäristövaikutuksen laajuutta ja vaikuttavuutta.

Asiantuntija-alustuksen jälkeen ryhdyttiin työstämään verstaan sisältöjä ja kysymyksiä. Ryhmien tulevaisuusloikka tehtiin hengitys- ja mielikuvaharjoituksen avulla. Loikan jälkeen työryhmäläiset saivat päivän lehden (*Uudenmaan alue-uutiset*), toinen ryhmä 20 vuoden päähän vuodelta 2041 ja toinen ryhmä sadan vuoden päähän vuodelta 2121. Uutiset oli käsikirjoitettu BIOS-tutkimusyksikön ekologisen jälleenrakennusraportin ja IPCC:n (hallitusten välinen ilmastonmuutospaneeli, *Intergovernmental Panel on Climate Change*) skenaariosisältöjen pohjalta. Lähitulevaisuuteen liittyvät uutiset koettiin jälkijättöisinä, kun taas sadan vuoden päähän sijoittuvat uutiset (joissa lähtökohtana oli ekologisessa jälleenrakennuksessa onnistuminen) koettiin toiveikkaina.

Ote Luomuksessa tehdystä sadan vuoden päähän sijoittuvan Uudenmaan uutisten kuvitteellisesta kansilehdestä, jota käytettiin Luomuksen verstaan tulevaisuuskeskustelun virittäjänä.

Uutisten lukemisen jälkeen aloitettiin ydinkysymysten ohjaama keskustelu siitä, miten tähän tulevaisuuteen on päästy ja millainen on tämän maailman koulutussektori. Pohdimme myös sitä, minkälaisia muutoksia koulumaailmassa tulee tapahtua tänään, jotta toivottu tulevaisuus saavutetaan, ja millaisia taitoja tämä opettajalta vaatii. Keskustelu oli innostunutta, ja aika kului hämmentävän nopeasti.

Museo osallistujien tulevaisuustyön tukijana

Osallistujien kutsuminen: Osallistujia tavoiteltiin markkinoinnin keinoin Luomuksen kanavissa, opettajankoulutuslaitoksen kautta, sekä ympäristökasvatusjärjestö FEE Suomen (*Foundation for Environmental Education*) uutiskirjeen kautta, joka toimitetaan kaikkiin *Vihreä lippu* -kouluihin. Ajankohta oli toki haasteellinen kesälomien juuri alettua, toisaalta päiväaikaan tapahtuva toiminta on haasteellista opettajille joka tapauksessa.

Verstasmateriaalin tallentaminen: Verstasmateriaali tallennetaan museoon.

Tulokset: Verstaskokemus oli positiivinen ja verstaan tarkka suunnittelu tuotti tulosta: Lähitapahtumana versta toimi hyvin, etänä sen anti olisi ollut varmasti erilainen. Näyttelytilat olivat selvästi inspiroivia ja tekivät vierailusta mielekkään. Pienen ryhmäkoon etu

UUDENMAAN ALUE-UUTISET

LAUANTAI 7. KESÄKUUTA 2121. VIIKKO 23.

HINTA 3,20 €

Arktiksen suosio matkakohteena nousussa

Koko arktiksen kattavan suojelualueen luontomatkailu lisääntyy - tunturilapin suosio matkailijoiden puolimatkankrouvina kasvaa.

“Suomi on matkailijoiden väylä Arktiselle alueelle”

“Ihmiset tulevat tänne valmistautumaan arktiseen merimatkaan” retkeilykeskuksen johtaja kertoo. Tyypillinen lomamatkan pituus on noin kuukaudesta vuoleentoista. Suomi on keskeinen

Kaupunkisuden yleistyvät

Uusi susipopulaatio havaittu Helsingin biopolialueella -

Asukkaat toivottavat uudet naapurit tervetulleiksi.

Asutuksen salliminen suojelualueilla puhuttaa

Monikäyttömetsän osuus nyt 50% Suomen metsäpinta-alasta, Suomen kattavaa suojelualueverkostoa kehitetään edelleen. Asumisyhteisöjen perustaminen monikäyttömetsän yhteyteen jakaa mielipiteitä:

oli sujuva dialogi; puheenvuorot johtivat luontevasti toisiinsa, eikä puheenvuoroja tarvinnut jakaa, vaan osallistujat osallistuivat hyvin tasaisesti keskusteluun. Kysymykset ohjasivat hyvin keskustelua, uutiset olivat toimiva työkalu tulevaisuuden visioinnin tueksi ja keskustelussa nousiin nopeasti ajattelun ja maailmankuvan tasolle konkreettisten (ja yksitahoisten) toimintamallien, esimerkiksi lajittelupisteet koululle -ajattelun sijaan.

Osallistujien palautteet: Suullinen palaute: ”Milloin tällainen järjestetään seuraavan kerran?”

Museon omia huomioita ja kommentteja: Verstaan suunnittelu ja toteutus vaati jonkun verran henkilöresursseja museon puolelta. Haasteita tuotti osallistujien saaminen verstaaseen. Opettajat ovat keskeinen kohderyhmä ekologisen jälleenrakennuksen periaatteisiin kouluttautumiseen, ja heillä myös tuntui olevan tarvetta tällaiselle toiminnalle, jossa ajattelulle ja keskustelulle on tilaa ja aikaa. Jatkossa tämäntyyppisen verstaan tai koulutuksen ajankohta voisi olla arki-iltana ja se voi-

si sisältää myös esimerkiksi kattavamman opastuksen museolle, jolloin museovierailu ja verstaas lomittuisivat ja houkuttelevuus voisi olla suurempi.

Aluksi ajatus kolmetuntisesta verstaasta tuntui pitkältä, mutta tälläkin kerralla aika meinas loppua kesken ja loppuyhteenveto oli melko köykäinen. Kolmetuntinen verstaas myös mahdollisti ajatusten asteittaisen rakentumisen; ensimmäiset keskustelut olivat erilaisia kuin lopputapahtumaan sijoittuvat.

Hyvin kiinnostava kokeilu; fasilitoitu ryhmä nosti tulevaisuusperinnöksi kokeilullisuuden ja toiminnan uudelleen määrittämisen (jos jokin ei toimi, kokeillaan tehdä toisin), empatian ja planetaarisen ajattelun, missä ensisijainen tarkastelutaso on hyvin laaja ja kokonaisvaltainen (olemme saman planeetan asukkaita yhdessä kaikkien eliöiden kanssa) ja paikallisempi ajattelu johtuu tästä: olemmeko sen lisäksi suomalaisia, helsinkiläisiä, kalliolaisia. Myös ajatus ”rinnakkaisidentiteeteistä” (olemme samanaikaisesti planeetan kansalaisia, eurooppalaisia ja suomalaisia) oli kiinnostava nosto.

*Luomuksen tulevaisuusperintöverstaassa pienen ryhmän etu oli sujuva dialogi ja tasavertainen osallistuminen.
Kuva: Pauliina Latvala-Harvilahti.*

DESIGNMUSEO JA ARKKITEHTUURI-MUSEO: A&DO-HANKE

Järjestäjät: Arkkitehtuurin ja muotoilun oppimisen keskus A&DO- ja DYNAMO-hanke

Aika ja kesto: 17.11.2021 klo 15–18 (3 tuntia)

Paikka: Designmuseon auditorio, Helsinki

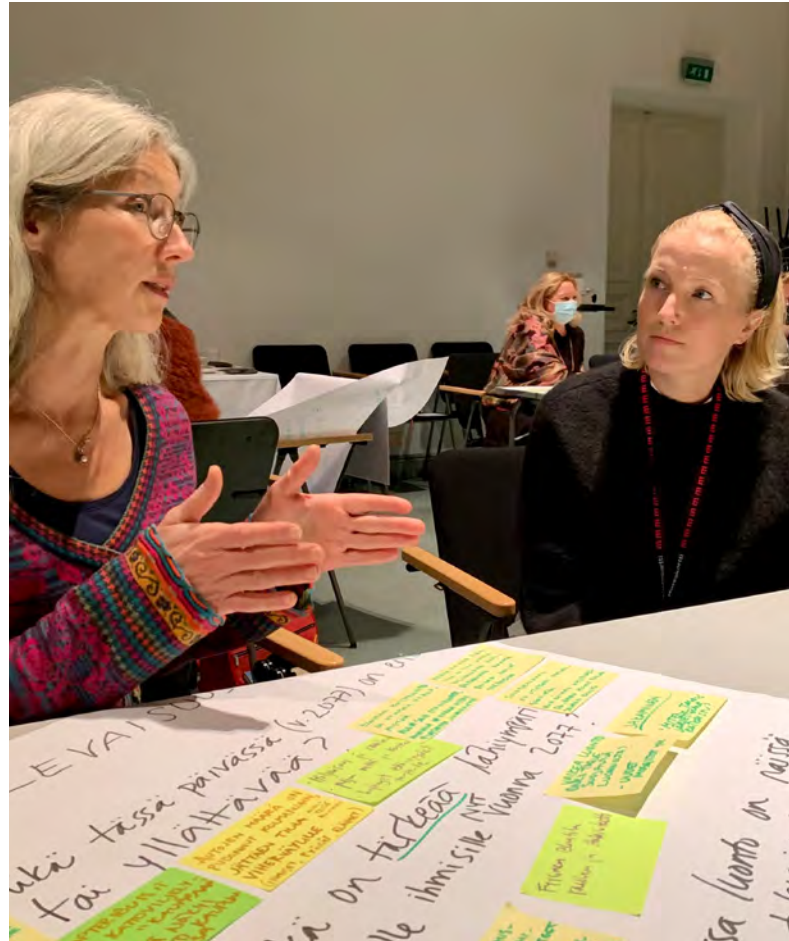
Teemat ja konteksti: Teemana oli lähiympäristö. Sitä tarkasteltiin kestävän suunnittelun ja rakennetun ympäristön luomisen kontekstissa. Pääkysymykset olivat: Mikä on suunnitteluosaamisen ja -alojen ydintehtävä hyvän ja kestävän lähiympäristön luomisessa? Miten syntyy kaikille hyvä lähiympäristö vuonna 2077?

Osallistujien määrä ja kuvaus: 15 henkilöä. Suunnittelualan ammattilaisia (arkkitehtejä, muotoilijoita), A&DO-tiimi sekä Designmuseon ja Arkkitehtuurimuseon henkilökuntaa.

Verstaan kulku: Alustuksessa Designmuseon museo-lehtori Leena Svinhufvud esitteli A&DO Labran idean ja toiminnan tavoitteet osallistujille. A&DO Labra on kahteen näyttelykonttiin rakentuva näyttelytila, oppimisympäristö ja kokoelmanäyttely. Se kutsuu pohdimaan, minkälainen on hyvä lähiympäristö. Näyttely haastaa kriittiseen tarkasteluun ja antaa eväitä pohtia aihetta itse, kaverin kanssa tai ryhmässä. Valmiita ratkaisuja ei tarjota, vaan osoitetaan, kuinka tulevaisuus ei ole ennalta määrätty, ja voimme jokainen siihen omalla toiminnallamme vaikuttaa. Yhdessä visoidaan mahdollisia tulevaisuuden suuntia tutkien, ihmetellen, keikkien ja leikkien.

Tämän jälkeen osallistujille näytettiin nauhoitettu asiantuntijahaastattelu humanistisesta, erityisesti etnografisesta kaupunkitutkimuksesta (dosentti Pia Olsson, Helsingin yliopisto, kansatiede). Tämän avulla avarrettiin ajattelua kaupunkilaisten määrittelyoikeudesta lähiympäristöönsä, urbaanista kulttuuriperinnöstä ja paikkasuhteesta.

Menneisyyden murroskohtia ja arvojen muutoksia avattiin kaupunkisuunnittelusta valituilla esimerkeillä. Yhteistyöpäällikkö Arja-Liisa Kaasinen Arkkitehtuurimuseosta esitteli vuodelta 1968 Helsingin moottoritie-suunnitelman (Smith-Polvinen) sekä Oslon Björvikan ranta-alueen 1960-luvulla ja kehittymisen nykyiseksi kulttuuri- ja elämysalueeksi. Smith-Polvisen suunnitelman mukaan Helsinki, Espoo ja Vantaa olisi rakennettu täyteen jopa kahdeksankaistaisia autoväyliä. Tästä suunnitelmasta on muodostunut kaupunkisuunnittelusta kiinnostuneille ihmisille eräänlainen dystopia siitä, mihin autovetoinen suunnittelu voi johtaa. Työryhmissä pohdittiin, mitä suunnitelmissa on pidetty tärkeänä, minkälainen ajatus tulevaisuudesta on ollut

A&DO-hankkeen verstaassa pohdittiin, millainen lähiympäristö voi olla vuonna 2077. Kuva: Pauliina Latvala-Harvilahhti.

suunnitelmien taustalla sekä minkälaisena luonto on ollut mukana suunnitelmissa.

Verstaassa hypättiin vuoteen 2077 kokemuksellisesti dynamolaisen lukiessa ääneen siirtymää helpottavan tekstin. Pohdimme, mikä tässä päivässä vuonna 2077 on erilaista tai yllättävää, mikä on tärkeää lähiympäristössä kaikille ihmisille nyt sekä missä tilassa luonto on näissä kuvitelluissa tulevaisuuksissa.

Museo osallistujien tulevaisuustyön tukijana

Osallistujien kutsuminen: Jäsentiedotteet sidosryhmille (Ornamo, SAFA, Archinfo) noin kahta viikkoa ennen. Lisäksi sosiaalisen median päivitykset (Twitter, Facebook) sekä verkkosivujen tapahtumat-osiossa tietoa. *Lasten ja nuorten arkkitehtuurikoulu Arkin* rehtori Jaana Räsänen jakoi tietoa opettajille (20 kpl) sekä sijaislistalla oleville arkkitehtiopiskelijoille ja arkkitehteille. A&DO-tiimi tiedotti museoiden henkilökuntaa valikoiden sekä omia suunnittelualojen kontaktejaan A&DO:n työryhmä ja ohjausryhmä.

Verstasmateriaalin tallentaminen: Verstasmateriaali tallennetaan museoon. Museoilla ei ole toistaiseksi ollut verstaatoimintaa reflektointia dokumentointia, ja

VARKAUDEN MUSEOT

Järjestäjät: Varkauden museot ja DYNAMO-hanke

Aika ja kesto: 23.11.2021 klo 13–16 (3 tuntia)

Paikka: Tehtaan koulun sali, Varkaus

Teemat ja konteksti: Verstaan ydinkysymyksenä oli: Mikä voi olla sellaista teollista osaamista, joka muokkaa tulevaisuutta kestäväksi tässä hetkessä? Kontekstina oli energiateollisuuden muutos kansallisesti ja kansainvälisesti, mutta myös Varkaudessa.

Osallistujien määrä ja kuvaus: 14 henkilöä ja fasilitaattorit. Osallistujina museoiden henkilökuntaa, perusnäyttelyhankkeen asiantuntijoita ja *Ihmiset aineettoman teollisen kulttuuriperinnön haltijoina* -tutkimushankkeen tutkijoita.

Verstaan kulku: Menneisyys-osiossa näytettiin YLE:n arkiston video 1970–80-lukujen energiakriisistä. Tämän jälkeen videon herättämistä ajatuksista keskusteltiin kolmessa pienryhmässä ja pohdinnat kirjattiin post-it-lapuille ja seinille kiinnitetyille fläppipapereille. Tulevaisuushyppy tehtiin 2050-luvun alkuun kehollisen harjoituksen avulla. Pienryhmissä keskusteltiin annettujen reunaehtojen ja seuraavien kysymysten avulla: Minkälaisia toimintoja teollisuudella on suhteessa reunaehtoihin 2050-luvun alussa? Toivotuista tulevaisuuksista äänestettiin ja ne otettiin mukaan tulevaisuusperintöosioon keskustelun pohjaksi. Tulevaisuusperintö-osion aluksi DYNAMO:n hankejohtaja avasi, mitä käsitteellä tarkoitetaan ja tavoitellaan. Tämän jälkeen ryhmissä keskusteltiin siitä, mitä uusia tekoja teollisuudessa voidaan tehdä suhteessa toivottuihin tulevaisuuden tiloihin sekä mitä jokainen voi itse tehdä. Viimeisessä osiossa jaettiin muille kolme valittua näkökulmaa tai ajatusta ääneen. Ennen loppusanoja ja palautekyselyä kertomista jaettiin vielä ääneen kokemuksia päivästä eli mitä elementtejä kukin ottaa mukaan tästä päivästä tulevaisuuden tekemiseen.

Museo osallistujien tulevaisuustyön tukijana

Osallistujien kutsuminen: Museot kutsuivat osallistujat henkilökohtaisesti.

Verstasmateriaalin tallentaminen: Verstasmateriaali tallennetaan museoon.

Tulokset: Tulevaisuusperintöverstas ja -ajattelu syvensivät omaa näyttelysuunnittelua ja antoivat vahvistusta sille, että nykyteollisuuden ja sen vaikutusten tulee näkyä ja tuntua vahvemmin näyttelysuunnittelussa. Tulevaisuusperintöverstas oli myös oivallinen aloitus näyttelysuunnittelussa mukana olevalle asiantuntijaryhmälle ja toimi hyvänä ryhmäytymistilanteena. Var-

Varkauden museon verstaan menneisyysvirikkeenä toimi arkistovideo 1970-luvulla alkaneesta energiakriisistä. Kuva: Pauliina Latvala-Harvilahti.

kauden museoilla yhteistyökoordinaattorina toimivalle henkilölle fasilitaattorina toimiminen verstaassa oli ammatillisesti mielenkiintoinen ja jopa koulutuksellinen kokemus.

Osallistujien palautteet: Osallistujille lähetettiin jälkikäteen sähköpostitse palautekysely, johon vastasi neljä henkilöä. Palautteessa kokemukset vaihtelivat voimakkaasti. Sali, jossa versta järjestettiin, oli akustiikaltaan huono, mikä vaikutti kokemukseen. 1970-luvulle palautuvan pitkän uutiskeskustelun katsomisesta annettussa palautteessa korostui sen erilaisuus ja vaatavuus, jopa tylsyys. Toisaalta ideoita tulevaisuusajattelun laajentamiseen tuli: Pohdinta siitä, millaisia ovat tulevaisuuden museot, nähtäisiin myös kiinnostavaksi. Nostoja palautteesta:

”Tällaisia pitäisi olla työyhteisöissä tarjolla vakituisesti ja säännöllisesti. Muistaa, miksi tekee työtä ja minkä vuoksi.”

”Tulevaisuus näyttää paljon valoisammalta.”

”Oli mukava kuulla mitä toiset ajattelevat teollisuuden tulevaisuudesta. Työpaja sinänsä sai ihmiset puhumaan ja keskustelemaan mahdollisista skenaarioista ja huomaamaan erilaisia näkökulmia kehityskulkuihin, ennusteisiin, trendeihin.”

”Akustiikka oli huono. En saanut alussa mitään selvää johdannosta/introsta. Video kuului, mutta oli aika tylsä seurata sen aikaista keskustelua. Akateemisena on tullut harjoiteltua tylsien asioiden kuuntelemista, joten en vielä alkanut häiriköimään, mutta lähellä oli. Nykyisin ajan-kohtaisohjelmat toteutetaan vähän erilaisella rytmillä.”

Varkaudessa Tehtaan koulun salissa pienryhmätyöskentelijät pureutuivat teollisuuden muutoksiin ja toimiin, jotka veisivät kestävään tulevaisuuteen. Kuva: Pauliina Latvala-Harvilahti.

Museon omia huomioita ja kommentteja:

Verstas oli kiinnostava, innostava ja antoisa, välitön palaute osallistujilta oli positiivista. Itse verstaan suunnittelu- ja järjestämisprosessi vaatii vielä konseptointia, jossa voisi käyttää esimerkiksi palvelumuotoilua.

LUSTO

Järjestäjät: Suomen Metsämuseo Lusto ja DYNAMO-hanke

Aika ja kesto: 6.10.2020 klo 12–15.30 (3,5 tuntia)

Paikka: Luston näyttelytiloissa

Teemat ja konteksti: Tulevaisuuden metsäsuhdet, kestävä tulevaisuus: Millaisia tulevaisuuden metsäsuhdet ovatkaan?

Osallistujien määrä ja kuvaus: 18, sidosryhmien jäseniä

Verstaan kulku: Osallistujia informoitiin aluksi luokahuoneessa tulevaisuusperintöverstaan tarkoituksesta ja keskeisistä käsitteistä. Tämän jälkeen siirryttiin museon näyttelytiloihin, joissa kolme eri ryhmää jakaantui fasilitaattorin kanssa rauhalliseen paikkaan. Ensin pohdittiin omaa metsäsuhdetta ja tämän jälkeen ryhmät siirtyivät etukäteen laadittujen tulevaisuuden kuvauksien mukaisesti kuvitteellisiin metsiin, kuten autioon pikametsään, metsäruuhkiin tai menneisyyden perin-

teitä hyödyntäen ”metsänpeittoon”. Tulevaisuuden metsistä tulimme takaisin nykyhetkeen ja pohdimme, mitä tässä päivässä tulisi tehdä tulevaisuuden eteen. Lopussa jokainen ryhmä kokoontui yhteen ja kokemuksia purettiin ääneen. Luston toteutus oli DYNAMO-hankkeen ensimmäinen pilottiverstas, ja sekä käsitteet että verstaan rakenne kehittyivät eteenpäin ajan myötä.

Museo osallistujien tulevaisuustyön tukijana

Osallistujien kutsuminen: Museon henkilökunta kutsui eri tavoin metsästä kiinnostuneita, paikallisia ihmisiä. Ryhmissä syntyi keskustelua vaivattomasti ja selvästi metsäalan toimijoiden välillä keskustelu koetaan tarpeelliseksi.

Verstasmateriaalin tallentaminen: Verstasmateriaali tallennetaan museoon.

Tulokset: Ensimmäinen tulevaisuusperintöverstas antoi hyvän käytännön kokemuksen siitä, millä tavoin museon näyttelytiloja voi hyödyntää ryhmätyöskentelyssä sekä miten sisällöllisesti tavoitteeseen pääsyä tulisi kehittää. Tuloksena kertyi myös paljon valokuvia.

Osallistujien palautteet: Ei kysytty.

Museon omia huomioita ja kommentteja: Kutsussa kerrottiin, että verstaisten toimintaa dokumentoidaan tutkimus- ja museokäyttöön. Luston valokuvaaja Timo Kilpeläinen pyydettiin ottamaan kuvia ja lisäksi ryhmäkeskustelut nauhoitettiin. Tämän takia osallistujat saivat etukäteen tiedon siitä, että heidän tulisi allekirjoittaa tallennus- ja tutkimuslupa. Tilaisuuteen järjestettiin kahvitarjoilu.

Fasilitaattoreiden huomioita: Keskusteluissa nykytilaa pidettiin melko ideaalina, tai sitä ei haastettu. Ei-toivottavista asioista ei puhuttu, esimerkiksi luonnon monimuotoisuuden katoamisesta. Koimme, että jatkossa konsensushakuisuutta pitää välttää ja rohkaista esiin erilaisia ääniä muun muassa roolien kautta. Alussa pitäisi poimia enemmän myös pelkoja ja epävarmuuksia, ettei puhuta vain positiivisista asioista ja toiveista.

*Luston ensimmäisen verstaan osallistujat esittelivät joko jonkin tuomansa esineen tai kuvan avulla omaa metsäsuhdettaan yhteisen keskustelun pohjaksi.
Kuva: Lusto, Timo Kilpeläinen.*

LUSTO

Järjestäjät: Suomen Metsämuseo Lusto ja DYNA-MO-hanke

Aika ja kesto: 31.8.2021 klo 12–15 (3 tuntia)

Paikka: Punkaharjun harjualueella metsässä

Teemat ja konteksti: Merkitystä metsästä. Miten voimme yhdessä vaikuttaa kestävään tulevaisuuteen? Millaisia ovat tulevaisuuden metsäsuhteet?

Osallistujien määrä ja kuvaus: Osallistujien maksimimääräksi asetettiin 20. Paikalla oli noin 15 henkeä. Mukana oli lähialueiden opettajia, yrittäjiä, tutkijoita ja museotyöntekijöitä. Kaikkien osallistujien taustaa ei tiedetä, sillä tapahtumassa ei tarvinnut kertoa koko nimeä eikä ammattitaustaa.

Verstaan kulku: Osallistujat kokoontuivat parkkipaikalle, josta kuljettiin yhdessä harjualueella metsätien alkuun. Moniaistinen rauhoittumistehtävä herätti henkilökohtaiset metsämuistot. Tämän jälkeen osallistujat saivat kuulla lyhyesti metsäsuhteesta elävänä perintönä. Ohjeiden jälkeen käveltiin yhdessä hieman eteenpäin paikkaan, jossa luettiin ääneen kertomus Punkaharjun suojeluhistoriasta 1800-luvulta lähtien. Tämän jälkeen jakaannuttiin ryhmiin pohtimaan, mitä ajatuksia tai tunteita kuultu kertomus herätti ja miksi. Osallistujia

pyydettiin myös pohtimaan, millaisia metsäsuhteita menneisyydestä voidaan tunnistaa ja miten ne vaikuttivat Punkaharjun tulevaisuuteen. Rihvelitauluille kirjoitettiin muistiinpanot.

Seuraavaksi käveltiin eteenpäin paikkaan, jossa tulevaisuushyppy toteutettiin 2070-luvun alkuun mielikuva-harjoituksen avulla. Osallistujat valitsivat puukaverin, jonka kanssa silmät kiinni siirryttiin 50 vuoden päähän tulevaisuuteen. Silmät avattuina kuviteltiin, millainen ympäröivä metsä on nyt vuonna 2071; mitä lajeja siellä esiintyy ja mitä erilaista metsässä tapahtuu sekä millaisia merkityksiä metsällä on ihmisen hyvinvoinnin ja toimeentulon kannalta. Tätä seurasi kolmelta metsäntutkijalta pyydettyyn tulevaisuuskuvailuun perustuva ja ääneen luettu teksti *Punkaharju 2071*, jonka avulla tulevaisuuteen siirtyminen sai konkreettisen ympäristön.

Retkikahvitaunon jälkeen siirryttiin tulevaisuusperintö-osioon, jossa osallistujille lyhyesti esiteltiin, mitä tulevaisuusperintö on metsäsuhteen näkökulmasta. Pienryhmissä pohdittiin yhdessä metsä- ja luontosuhteiden muuttumista ajassa. Ryhmältä kysyttiin: Millaisia niiden pitää olla nyt, jotta tulevaisuus on kestävä? Mitä muutostarpeita tunnistan omassa luontosuhteessa? Mitä uusia pieniä tekoja voin tehdä metsän ja tulevaisuuden hyväksi?

Tämän jälkeen käveltiin metsätietä takaisin lähelle alkupistettä, jossa jaettiin ryhmän kokemuksia ääneen.

Punkaharjun harjualueella järjestetyssä tulevaisuusperintö-verstaassa käytettiin torvea äänimerkinä koko ryhmän huomion saamiseksi. Kuva: Pauliina Latvala-Harvilahti.

Loppukeskustelussa osallistajat kertoivat, mitä elementtejä verstaapäivän kokemuksistaan he ottavat mukaan tulevaisuuden tekemiseen.

Museo osallistujien tulevaisuustyön tukijana

Osallistujien kutsuminen: Tapahtumasta laadittiin kuvallinen esitekstu, joka julkaistiin museon verkkosivuilla. Lisäksi museon henkilökunta ja dynamolaiset kutsuivat sähköpostitse henkilöitä, joita verstaan arveltiin kiinnostavan. Osallistujia kutsuttiin myös avoimella somepäivityksellä Twitterissä. Kutsussa kerrottiin osallistujien pääsevän mukaan toiminnalliseen ulkona järjestettävään tulevaisuusperintöverstaaseen, helppokulkuisiin harjumaisemiin keskelle kaunista Punkaharjun luontoa. Lisäksi tiedotettiin, ettei verstaaseen tarvitse valmistautua ja se sopii kaikille metsistä ja tulevaisuuksista kiinnostuneille. Osallistujia pyydettiin varustautumaan mukavin säänmukaisin vaattein ja kengin. Tilaisuuden maksuttomuus ja retkikahvitarjoilu mainittiin myös.

Verstasmateriaalin tallentaminen: Neljän työryhmän keskustelut äänitettiin nauhureilla ja osallistujien ryhmässä täyttämät rihvelitaulut valokuvattiin. Verstasmateriaali tallennetaan museoon.

Ulkona harjualueella työskentely vahvisti verstaissa tärkeää kiireetöntä ja luovuutta tukevaa tunnelmaa. Kuva: Katriina Siivonen.

Tulokset: Punkaharjun historiallisissa harjumaisemisissa eri aikatasojen käsittely oli helppoa ja luontevaa. Maiseman näkeminen auttoi myös kuvittelemaan, millaisia muutoksia alueella voisi konkreettisesti tapahtua. Tulevaisuusperintö-osiossa keskustelu oli vilkasta ja kestäviä toimintoja pohdittiin eri näkökulmista, esimerkiksi yrittäjien vastuuta ja mahdollisuuksia vaikuttaa kulttuuriseen muutokseen tarkasteltiin konkreettisesti työmatkapyöräilyn tukemisena autoilun sijaan. Kaikki käytössä olleet rihvelitaulut valokuvattiin. Hyvällä säällä keskittymistä ja kirjoittamista ei haitannut kirkas auringonpaiste eikä sade tai tuuli. Osallistujien vireyttä pysyi hyvin yllä, kun tilaisuuteen sisältyi kävelyä ja kahvit luonnossa.

Osallistujien palautteet: Loppukeskustelussa osallistajat olivat poikkeuksellisen aktiivisia ja pohtivat yhteisiä jatkotoimenpiteitä saadakseen suurelle yleisölle jaetuksi verstaan tulokset. Monet kertoivat kokeneensa erittäin tervetulleeksi keskustelun luontosuhteeseen ja kestävään tulevaisuuteen liittyvistä teemoista ennalta tuntemattomien ihmisten kanssa. Osallistujille lähetettiin myös palautekaavake, johon vastasi viisi henkilöä (kaksi heistä dynamolaisia). Versta oli herättänyt uusia oivalluksia tulevaisuudesta. Harjuympäristön ennallaan säilyttäminen kuului myös toivottuun tulevaisuuskuvaan. Yhtä lailla nähtiin, että uudet teknologiat voivat tuottaa palveluja metsän kokemiseen ja metsässä liikkumiseen ympäristöä kuormittamatta ja kuluttamatta. Järjestäjien jakamat ohjeet koettiin sopivan pituisiksi ja kiinnostaviksi ryhmätyön eri vaiheissa. Ryhmissä työskentely eri alojen ihmisten kanssa tietämättä mitä tahoa kukin edusti, vapautti keskustelun.

Versta herätti pohtimaan konkreettisesti esimerkiksi erilaisten puiden tulevaisuutta, puulajien tulevaisuutta, metsässä liikkumisen tulevaisuutta (tiettyjen hyönteisten lisääntyminen voi vaikuttaa myös metsässä liikkumisen miellyttävyyteen). Samoin se innosti ajattelemaan, kuinka hiilensidonta tulee vaikuttamaan maisemaestetiikkaan: alammeko arvostaa paikkoja, joissa kasvaa hillittömästi puuta, pusikkoja, vai säilyykö ihanteena ihmisen kontrolloima, siisti, harvahko, puistomainen maisema.

Kuulluksi tuleminen ja vuorovaikutus nähtiin tärkeäksi. Osa ryhmistä keskusteli pienistä arkiasioista, toiset globaaleista kysymyksistä. Keskustelun tuloksena osallistujista osa kertoi ajattelevansa nyt metsäsuhteestaan tai tulevaisuudesta toisin kuin ennen verstaasta. Esimerkiksi työssä ei ennen ollut jouduttu pohtimaan metsää aikajanalla. Se oli uutta ja herätti miettimään metsäsuhdetta historian ja tulevaisuuden valossa uudella tavalla. Myös sen ymmärtäminen, että itsellä on kykyä pohtia tulevaisuuden metsäympäristöä, oli uusi havainto. Ulkoilmassa työskentely avasi ajatuksia myös siihen, miten ulkoilmaelämä tulee olemaan osa elämääme tule-

vaisuudessa. Ilmastonmuutos voi konkreettisesti estää sitä: esimerkiksi maanvyörymät ja jäätiköiden sulaminen katkaisevat vaellusreitit. Myös helteiden lisääntyminen vaikuttaa siihen, miten ulkona voi tai kannattaa olla.

Verstaan järjestäjät ja fasilitaattorit saivat kiitosta hyvin onnistuneesta työstä ja työskentelyn kiireettömästä tunnelmasta, vaikka toisilla oli haasteita ennakkoon ymmärtää, mihin he ovat tulossa. Kehittämishyönteiksi annettiin sisällön teeman parempi avaaminen etukäteismarkkinoinnissa, ja keskusteluaiheiden antaminen osallistujille paperilla, vaikka toisaalta suullisten ohjeiden myötä keskustelu pysyi vapaamuotoisena. Verstaan mainittiin myös rentouttavan, metsä laski sykettä.

Museon omia huomioita ja kommentteja: Ulkotila mahdollisti sen, että tapahtuman alussa oli hengitys- ja rauhoittumisharjoitus, jossa kuunneltiin metsän äänimaailmaa ja aktivoitiin muut aistituntekset tunnus-telemalla ympäristöä käsin ja aktiivomalla hajuaisti. Harjoituksella pyrittiin saamaan mielessä olevat metsämuistot ja -ajatukset pinnalle ennen ryhmätöitä.

SUOMEN MAATALOUSHUSEO SARKA

Järjestäjät: Suomen maatalousmuseo Sarka, ProAgrian Lumolaidun-hanke ja DYNAMO-hanke

Aika ja kesto: 29.4.2021 klo 10–13 (3 tuntia)

Paikka: Verkossa

Teemat ja konteksti: Verstaan teemana oli maanviljelijöiden tulevaisuuden rooli tulevaisuuden yhteiskunnassa.

Osallistujien määrä ja kuvaus: Järjestäjistä osallistui museonjohtaja Sami Louekari ja näyttelyamanuenssi Iina Wahlström, Pro Agrian maisema-asiantuntija Laura Puolamäki Lumolaidun-hankkeesta sekä hankkeessa mukana olevat neljä maatilaa.

Verstaan kulku: Verstaan avaussanojen jälkeen taiteilija, tutkija ja BIOS-tutkimusyksikön jäsen Antti Majava johdatteli verstaan aiheeseen asiantuntijapuheenvuorollaan *Ekologinen jälleenrakentaminen*. Tämän jälkeen verstaan ensimmäisessä osuudessa *Menneisyyden tulevaisuudet ja nykyhetken muutostarve* museonjohtaja Sami Louekari kertoi historian murroksista ja maiseman historiallisesta muutoksesta. Esiityksen konkreettiset esimerkit maataloilta tulivat verstaan osallistujilta. Esiitys pohjusti keskustelua siitä, millaisia muutoksia heidän tiloillaan on tapahtunut. Erityisesti, miten maisema ja ympäristö ovat muuttuneet ja miten tulevaisuuteen on pyritty vaikuttamaan.

Sarka-museon tulevaisuushyppyä viritettiin museossa tehdyllä kuvitteellisella, 50 vuoden päähän tulevaisuuteen sijoituvalla lehden etusivulla, josta tässä ote.

MAASEUDUN TULEVAISUUS

KESKIVIIKKONA 29. HUHTIKUUTA 2020 NRÖ 47

PERUSTETTU 1916 - 154 VUOTTA KOKO SUOMEN ASIALLA

MT.FI

IRTTONUMERO 7,00 €

XYZ tyytyväinen kuluneen vuoden tulokseen

Suomessa muutaman vuoden toiminnut kansainvälinen vapaa-ajantoinnitoihin ja palveluihin erikoistunut XYZ Ltd julkaisi viime vuoden tilinpäätöksen. Yhtiön liiketoiminta on osoittautunut hyvin kannattavaksi ja yhtiö aikoo tehdä Suomeen mittavia investointeja lähivuosina. Yritys tarjoaa turisteille ja matkailijoille vierailuja maatilakoh-teisiin ja päiväretkeilyyn, mutta myös pidempiaikaiseen oleskeluun ja majoit-tamiseen maaseudulla. Suosituimpia

ovat kuitenkin olleet kertaliput, jotka oikeuttavat kolmen ninnin ajan palveluiden käyttöön ja liikkumiseen maati-lojen mailla. Elävät eläimet, opastetut polut ja taukopaikat vetävät vierailijoi-ta varsinkin viikonloppuisin.

Yritys on hankkinut omistukseensa jo kymmeniä tiloja ja tuhansia hehtaareja maata ympäri Suomea.

- Maanhankinta ei ole viime vuosi-na edistynyt ostokaupoin toivotulla tavalla. Maata on myynissä vähän.

Kiinnostavista kohteista on pulaa eikä myyntihalukkuutta ole. Siksi aiomme jatkossa keskittyä maanvuokraukseen. Etsimme jatkuvasti uusia kohteita ja käymme koko ajan neuvotteluja maan-omistajien kanssa vuokraamisesta, yri-tyksen tiedotteessa todetaan.

RUOKATORSTAI

Mitä söimme tänään, mitä söimme 50 vuotta sitten?

Ruokatorstain toimittajamme vieraili tällä kertaa Lempäälän alakoulussa kysymässä koulu-laisilta päivän ruokailusta. Mitä muuta koulupäivän aikana syötiin kuin omia eväitä? Noin puolet haastattelemistamme oppilaista kertoi käyneensä syömässä leipää ja hedelmiä koulun ruokalassa. Tämän kevään suosikkeja ovat olleet myös ravintojuomat, joita

Toisessa osuudessa tehtiin tulevaisuushyppy vuoteen 2070. Tätä loikkaa pohjustettiin museon tekemällä tulevaisuusutisella. Osallistujille näytettiin kuvitteellinen etusivu *Maaseudun Tulevaisuus* -lehdestä 29.4.2070. Lehden uutisaiheita olivat maaseutumatkailijoille palveluja tarjoavan yrityksen voitokas vuositulos ja yrityksen laajennussuunnitelmat, lajipakastamoista kaupunkien puistoihin ja niityille tuodut lajit sekä katsaus siihen, mitä kouluissa syödään (2070) ja syötiin 2020.

Tämän tulevaisuuteen johdattelevan loikan aikana osallistujat keskustelivat ryhmissä siitä, mikä yhteiskunnassa on erilaista ja yllättävää ja millainen on maanviljelijän rooli. Millaista on konkreettinen maataloustyö tilalla? Mikä osa työstä on asiantuntijatyötä ja mikä tehdään pellolla tai karjasuojassa? Entä millaisia asiantuntijoita maanviljelijät tuolloin ovat? Miten luontopääoma huomioidaan pörssissä? Pohdinnat kirjattiin digitaaliselle alustalle.

Tauon jälkeen jakamisessa ja keskustelussa ryhmät esittelivät tulevaisuusperintöjään sekä keskustelivat, mitä tästä päivästä jää mieleen ja otetaan mukaan tulevaisuuden tekemiseen.

Museo osallistujien tulevaisuustyön tukijana

Osallistujien kutsuminen: Verstaan ajankohdan maanviljelijöiden kanssa sopi ProAgrian Laura Puolamäki, museo kutsui osallistujat sähköpostilla.

Verstasmateriaalin tallentaminen: Sarka tallentaa verstaassa syntyneen materiaalin ja kokemukset. Yhteistyö verstaaseen osallistujien kanssa jatkuu Sarka-museon vuoden 2022 vaihtuvan näyttelyn suunnittelussa, materiaalin tuottamisessa ja keräämisessä. Näyttelyyn tulee tulevaisuusosio.

Tulokset: Sisällölliset konkreettiset tulokset ovat hie- man vaikeasti kuvattavissa. Tärkeä tulos oli kokemus

uudesta ajattelutavasta jäsentää museoiden toimintaa sekä tulevaisuusperintöverstaasta uutena toimintatapana. Versta antoi arvokasta kokemusta myös yleisöjen osallistamisesta uudenslaisiin toimintatapoihin. Saralle tärkeää oli yhteys maanviljelijöihin, joka vahvistui ja osin myös syntyi tulevaisuusverstaan kautta. Tulevaisuusajattelu on erittäin relevantti museon toiminnassa, kuten myös tämän päivän maanviljelijöiden toiminnassa ja roolissa, jonka yhteiskunta näkee heillä olevan. Sarka näkee paljon yhteistyömahdollisuuksia maanviljelijöiden kanssa tämän tyyppisessä toiminnassa.

Osallistujien palautteet: Verstaassa syntyi varsinkin loppua kohden vilkasta ja vapautunutta keskustelua maatalouden ja maanviljelyksen tulevaisuudesta ja maanviljelijöiden roolista tulevaisuuden tekijöinä. Tämän voi ottaa positiivisena palautteena. Suoraa palautetta tuli vähän.

Museon omia huomioita ja kommentteja: Museon ennakko-ohjeistus osallistujille olisi saanut olla tarkempi. Osallistujille jäi hieman epäselväksi, mikä on tulevaisuusperintöversta, mitä on tulevaisuusperintöajattelu ja mihin verstaalla pyritään. Nämä olivat museollekin asioita, jotka kirkastuivat vähitellen hankkeen aikana.

Osallistujille olimme etukäteen kertoneet Saran vuoden 2022 vaihtuvasta näyttelystä *Lumoavat laitumet*, joka toteutetaan yhteistyössä ProAgrian *Lumolaidun*-hankkeen ja siinä mukana olleiden tilojen kanssa. Ennakkoinformaatiossa emme olleet osanneet kertoa riittävän selvästi verstaan roolia ja suhdetta tulevaan näyttely-yhteistyöhömmö.

Tulevaisuusverstaassa oli paljon uutta niin meille sarkalaisille kuin mukana olleille maatilojen edustajille. Ei ole helppo heittäytyä tulevaisuuteen ja pohtia suuria kysymyksiä. Vaikka verstaan alussa oli hyvä johdatus aiheeseen ja tilattu erittäin hyvä puheenvuoro aihepiiriin johdattelemaan, verstaan aihepiiri ja verstaan toimintaidea sekä tavoitteet jäivät silti hieman epäselviksi osallistujille. Yksi syy on varmasti se, että me

museoalan ihmiset tulemme niin erilaisesta maailmasta kuin maanviljelijät ja puhumme kaikista yrityksistämme huolimatta eri kieltä, ammattisanastoa ja -käsitteitä kuin verstaan osallistujat. Heittäytymistä tulevaisuuteen, yhteisen kielen löytymistä ja keskustelun syntymistä voisi kenties helpottaa se, jos verstaalla olisi vetäjä, juontaja, joka tulisi museoalan ulkopuolelta ja joka voisi keskittyä pelkästään vapautuneen ja jopa leikkisänkin ilmapiirin luomiseen.

Sarka-museon tulevaisuushyppyn tuotoksia kerättiin kysymyksittäin jaetun digitaalisen työpöydän avulla. Ote yhden ryhmän pohdinnoista. Kuvakaappaus.

Kuka maillasi astelee ja miksi? Millainen hänen arkensa on?

Jatkuvuus on ollut vahvaa, maisema näyttää aika samalta, samoin tulonlähteet. Tila elää karjaloudesta ja metsätaloudesta.

Elämysmatkailusta tiloille on puhuttu paljon, osa tiloista on panostanut siihen, osa ei.

ProAgria toimii edelleen ja tuottaa ja jakaa tutkittua tietoa. Mutta ProAgria on kehittänyt toimintaansa maailman muuttuessa.

Millaista on asiantuntijuus? Mikä osa työstä on asiantuntijatyötä ja mikä tehdään pellolla tai karjasuojassa?

Luonnonhoito on yhä tärkeämpi osa maataloustuotantoa. Melko usein monimuotoisuus liitetään vain metsiin, mutta se liittyy keskeisesti myös maatalousympäristöön.

Luonnonhoito, monimuotoisten elinympäristöjen hoitaminen, on osa maatalouden tuotantoa ja työtä.

Tilalla on lampaita, ehkä määrällisesti enemmänkin, mutta villantuotanto on nyt enemmän kuin lihantuotantoa.

Karjalla on edelleen vakaa jalansija, mutta luonnon monimuotoisuus on keskeinen asia. Päästökauppa-asiat tulivat ja menivät, se oli ohimenevä ilmiö.

TEKNIIKAN MUSEO

Järjestäjät: Tekniikan museo ja DYNAMO-hanke

Aika ja kesto: 26.3.2021 klo 15–17 (2 tuntia)

Paikka: Verkossa

Teemat ja konteksti: Ydinkysymyksiä olivat: Millainen tekniikka merkitsee? Merkityksen kautta kestävyys. Mikä on merkityksellistä tekniikkaa 30 vuoden kuluttua?

Osallistujien määrä ja kuvaus: Verstaaseen osallistui kymmenen hankkeen ja Tekniikan museon verstasyöryhmän ulkopuolista henkilöä. Osallistujista kuusi oli museon jo tunnistetuista sidosryhmistä, yksi ihminen tuli verstaaseen museon somekanavissa jaetun ilmoituksen perusteella ja loput olivat museon uusia työntekijöitä. Toisen asteen opiskelijoita ja heidän opettajiaan erityisesti ammattopistopuolelta tavoiteltiin, mutta mukaan ei saatu myöskään niin sanottuja vanhoja ammattikorkeakoulusta tuttuja opettajia tai opiskelijoita. Koronavuoden rankkuus kouluissa näkyi.

Verstaan kulku: Menneisyysosiossa pohdittiin esineiden merkityksiä kuvasarjan ja aikakapselin avulla. Pienryhmissä keskustelua johdattivat seuraavat kysymykset: Mitä kuva-aineisto kertoo muutoksesta menneisyudessa? Minkä nykypäivän esineen ottaisit mukaan aikakapseliin nyt? Mikä kestäisi aikaa ja muutosta? Tulevaisuushyppy tehtiin vuoteen 2050. Tulevaisuuden reunaehdot kuvastivat vuotta 2050. Ne arvottiin osallistujille. Esimerkiksi: Korjaaja on koululaisen unelma-ammatti, sillä palkka ja työn arvostus ovat erinomaiset; esineiden määrä kotona rajoittuu 5 000/talous (vrt. vuonna 2018 niitä oli noin 50 000). Tämän

jälkeen keskusteltiin kysymyksistä: Millainen suhde meillä on tekniikkaan tässä tulevaisuudessa? Mikä on monikäyttöisin esineemme? Millaisia luontosuhteita meillä on? Miten hyvinvointi määritellään ja kuka sen saa määrittää?

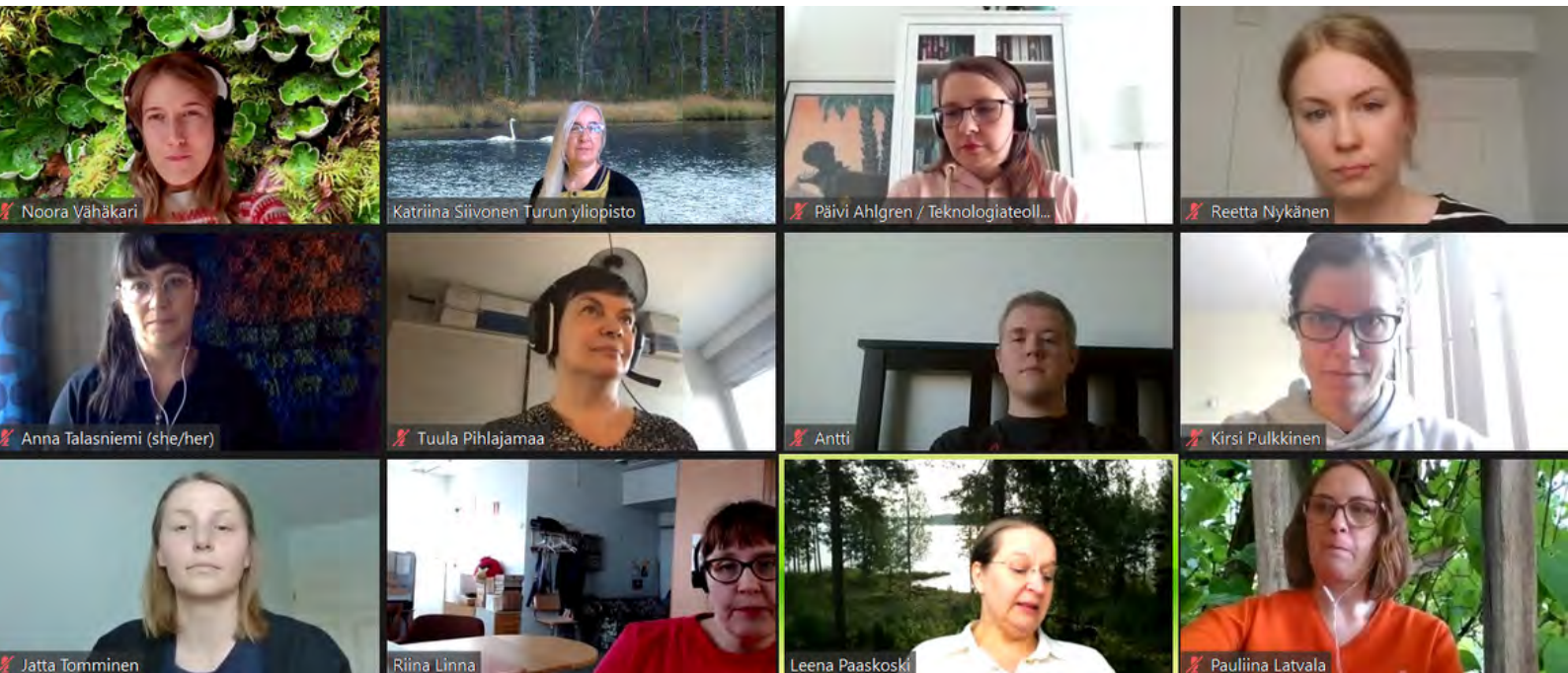
Lyhyen tauon jälkeen tulevaisuusperintöosiossa ”avattiin aikakapseli” ja katsottiin esineitä uusin silmin. Keskustelua johdattelivat kysymykset siitä, ottaisivatko osallistujat yhä saman esineen mukaan aikakapseliin, onko sen merkitys muuttunut. Lisäksi pohdittiin, vanheneeko tekniikka niin paljon, että esineet muuttuvat merkityksettömiksi tulevaisuudessa tai millaista tekniikkaa meidän tänään pitäisi käyttää, jotta se tekisi hyvää ihmisille ja muulle luonnolle myös tulevaisuudessa.

Jakaminen ja keskustelu -osiossa ryhmät esittelivät muille digitaaliseen alustaan kirjaamiaan ajatuksia. Lisäksi keskusteltiin yhdessä, mitä verstaan elementtejä kukin ottaa mukaan tulevaisuuden tekemiseen.

Museo osallistujien tulevaisuustyön tukijana

Osallistujien kutsuminen: Pääasiallisesti kutsuihin käytettiin sähköpostia. Ensimmäinen viesti lähetettiin noin kolme viikkoa ennen verstaasta, muistutus noin viikkoa ennen. Sähköpostiviestejä hieman muokattiin vastaanottajan mukaan, mutta ei täydellisen yksilöllisiksi kuitenkaan. Kutsu ja verstaan tema jäivät liian abstrakteiksi ja myös se, miksi juuri heidän ääntänsä olisi haluttu kuulla.

Tekniikan museon verstaan etäosallistujia fasilitaattoreineen kokousovelluksen ruudulla. Kuvakaappaus.

Ote Tekniikan museon verstaan yhden ryhmän tulevaisuus-ideoinnin tuloksista. Kuvakaappaus.

Verstasmateriaalin tallentaminen: Verstasmateriaali tallennetaan museoon. Verstaassa käydyn keskustelun ja tekniikkaan liittyvien ajatusten ja merkitysten tallentaminen tulevaisuusperintökokoelmaksi vaatii kuitenkin omaa erillistä työtä, osin ihan järjestelmätasolla, jotta integroituvat kokoelmaan. Verstaan ajatukset jäävät tällä hetkellä haja-ajatelmiksi pilotin ympärille. Niistä osa voi toimia Tekniikan museon henkilökunnan inspiraationa.

Tulokset: Se, kuinka paljon tai syvästi verstaaskokemus vaikutti osallistujiin, jää pääasiassa piiloon. Muutama osallistuja raportoi palautteessaan, että oli herännyt ajattelua omista kulutusvalinnoista tai siitä, että moni vuosisatoja vanha tekniikan keksintö kulkee mukamme vielä todennäköisesti vuosisatoja. Verstasta seuranneena koen myös positiivisena keskustelun itse verstaassa, jossa hoksattiin, että monet ihmisten perustarpeista ovat pysyneet samoina ja että uutta ja vanhaa tekniikkaa on kaikkialla ympärillämme limittein erilaisina jatkumoina. Uusi ei aina korvaa vanhaa ja tekniikat elävät rinnakkain.

Osallistujien palaute: Virallisia palautteita saatiin kolme kappaletta. Osallistujien palaute oli pitkälti samanlaista kuin Tekniikan museon oma sisäinen palautekeskustelu ja verstaasporukan purkutilaisuudessa sanottu. Toki joissakin yksityiskohdissa oli mielipiteissä hajontaa.

Ajankohtaa kritisoitiin (perjantai-iltapäivä klo 15–17) ja myös verstaan kesto suhteessa sisällön määrään. Kiireen tunnusta erityisesti alun menneisyysosiossa tuli palautetta osallistujien lisäksi myös Tekniikan museon sisäisestä palautteesta. Tulevaisuushyppy ja omaan aikaan palaaminen olivat ajallisesti väljempää, mutta mahdollisesti henkilö- ja pienryhmäkohtaisista eroista saattoi johtua kahtalainen palaute, joko keskustelun hyytymisestä tai toisaalta vilkkaan keskustelun

päättämisestä toiseen aiheeseen siirtymisen takia.

Täysin virtuaalisesti toteutetussa verstaassa on tarvetta niin teknisemmälle fasilitoinnille, ideoiden kirjaimiselle kuin vuorovaikutuksen ohjaamiseenkin. Näitä rooleja on vaikea yhden ihmisen tehdä, mistä voi seurata, että suulaimmat ihmiset dominoivat liaksi ja hiljaisemmat äänet eivät pääse niin esiin. Palautteen mukaan verstaas kuitenkin onnistui herättelemään ajatuksia, jopa oivalluksia tulevaisuudesta.

Museon omia huomioita ja kommentteja: Tekniikan museon puolesta verstaan suunnitteluun ja toteutukseen osallistujana on helppo yhtyä yllä kuvattuun osallistujien palautteeseen. Kaksi tuntia on virtuaalisesti toteutettavalle verstaalle liian vähän aikaa. Jo kokoon-tuminen, läsnäolo ja mikrofonien toiminnat ja terveh-timiset vievät yhteistä aikaa, taukoja on oltava ja alus-tustenkin olisi hyvä olla ilmavampia ja ajattelulle tilaa antavia, eikä tiiviitä kymmenen minuutin tykityksiä.

Mitä lyhyempi aika on, sitä kristallisoidumpi ja rajatumpi tulee fokuksen olla. Tuli myös tunne, että ehkä virtuaalisuus ei ole paras mahdollinen formaatti verstaalle. Lähitilaisuutena toteutettu verstaas, jossa olisi niin kahvittelua kuin näyttelyihin tutustumista verstaas-puserrusten jälkeen ehkä toimisi luontevammin ja antaisi kaivattua aikaa ajattelulle ja satunnaisille ajatuksille yhteisen verstaapäivän äärellä.

Puutteineenkin työviikon viimeiset pari tuntia jättivät kuitenkin hyvän mielen: keskustelu tekniikasta elämis-sämme oli parhaimmillaan todella monipuolista ja antoisaa ja toi itsellekin uusia ajatuksia. Oli hienoa, että tekniikasta keskustellessamme päädyimme pohdiskelemaan, mitä on ihmisyyttä. Tai että ehkä tulevaisuudessa yksittäistä tavaraa, laitetta tai tekniikkaa tärkeämpi asia onkin osaaminen. Emme vielä tiedä, mitä tulevaisuudessa pitää osata, mutta oppimisen ja sen demokraattisen saavutettavuuden tärkeys korostuu. Näistä keskusteluista saa virtaa ja ajatuksia omaan työhön.

SUOMEN VALOKUVATAITEEN MUSEO

Järjestäjät: Suomen valokuvataiteen museo ja DYNAMO-hanke

Aika ja kesto: 19.5.2021 klo 12–15 (3 tuntia)

Paikka: Verkossa

Teemat ja konteksti: Digitaalisen valokuvan materiaalisuus. Verstaan teemana oli digitaalisen valokuvan hiilijalanjälki ja ympäristövaikutukset. Verstaasta saatua oppia käytetään museon perusnäyttelyn yleisötyön verstaasohjelmiston suunnittelussa.

Osallistujien määrä ja kuvaus: 15 eri tehtävissä työskentelevää Suomen valokuvataiteen museon työntekijää sekä asiantuntijavieraana professori Jukka Manner (Aalto-yliopisto, tietoliikenne- ja tietoverkkotekniikan laitos). Neljä fasilitaattoria tuli DYNAMO-hankkeesta.

Verstaan kulku: Verstaan johdanto-osiossa alustuksen digitaalisuuden materiaalisuudesta piti Jukka Manner. Menneisyys-osiossa Valokuvataiteen museo esitti virikkeeksi 1800–1900-luvun taitteesta visiittikortit sekä 2000-luvulta Polaroidit. Niiden avulla keskusteltiin kysymyksistä: Miten analogisen valokuvan jalanjälkeä tai ympäristövaikutuksia voisi nyt arvioida? Millaiset asiat siihen vaikuttavat? Miten hiilijalanjälki ja ympäristövaikutukset jakaantuivat globaalisti?

Tulevaisuushyppy ulottui vuoteen 2080, jolloin teemana oli ”vähemmällä enemmän”. Tulevaisuuteen siirtymistä helpotti kehollinen rentoutusharjoitus sekä vuotta 2080 koskevan kuvailutekstin lukeminen ääneen. Pienryhmissä keskusteltiin fasilitaattorin johdolla kysymyksistä: Millaista on niukkuuden ajan valokuvaus?

Mitä hyvää niukkuudesta voi seurata valokuvauksen näkökulmasta? Mikä on kuvaamisen arvoista? Miten luontosuhteemme ilmenee valokuvaamisessa? Tulevaisuusperintöosiossa keskusteltiin: Mitä uusia oivalluksia ja toimintaa havahtuminen resurssien niukkuuteen voi tuottaa? Miten oma toimintasi rakentaa toivottua tulevaisuutta? Miten museona voisitte tukea valokuvaamisen muutosta kohti kestävyttä? Lopuksi osallistujat valitsivat ryhmäkeskustelustaan pari esimerkkiä tulevaisuusperinnöstä muille kerrottavaksi.

Kaikissa osioissa ryhmien ajatukset kirjattiin digitaaliselle alustalle.

Museo osallistujien tulevaisuustyön tukijana

Osallistujien kutsuminen: Verstaaseen kutsuttiin avoimella kutsulla kaikki museon työntekijät.

Verstasmateriaalin tallentaminen: Verstasmateriaali tallennetaan museoon.

Tulokset: Museo sai verstaasta virikkeitä eri yleisöjen työpajojen suunnitteluun. Valokuvauksen ekologinen jalanjälki tulee olemaan eräs perusnäyttelyn teema, johon liittyvää ohjelmistoa museo tarjoaa. Ekologisen kestävyuden edistäminen on museon arvojen toteuttamista. Vaikka valokuvat eivät ole ekologisilta vaikutuksiltaan digitaalisen kulttuurin painavimman jäljen aiheuttaja, nykyinen digitaalisen valokuvauksen maailma tarvitsee raskaan, globaalin digitaalisen infran kuvien levittämiseen.

Valokuvataiteen museon verstaan yhteisöllisesti tuotettuja tulevaisuuspohtintoja jaetulla työpöydällä. Kuvakaappaus.

Mitä uusia oivalluksia ja toimintaa havahtuminen resurssien niukkuuteen voi tuottaa?

- Kannustetaan ryhmätyöskentelyä, vaikka hyöty menee, jos niitä jaetaan runsaasti!
- Kuvat ovat yleensäkin olleet järjestämättömiä museo voi tukea järjestämistä.
- Ekologisempien analogisten menetelmien innovointi
- Museon perusviestejä varten täytyy käydä Mannerin esitys läpi.
- Kannustetaan ryhmätyöskentelyä, vaikka hyöty menee, jos niitä jaetaan runsaasti!
- Jukka Mannerilta tms. tietoa siihen, mitkä ovat suurin kuvien käyttäjä ja vaikuttaminen sitä kautta. Kuitenkin myös yksilöiden kautta kuvamäärä venoo kaavaa. Videoihin huomio, vaikka ei valokuvataiteen museon fokuksessa.
- ICT-ala on isompi kuin lentoyhtiöt: tätä tietoisuutta museo voi levittää valokuvista
- Wifin ja puhelimen ero ekologisesti ajateltuna on merkittävä, sen viestintä myös.
- Nettisivujen lataamisen tarvitsema energiamäärä pohdintaan museossa: hetsivut valokuvataiteen museoilla keskeiset, koska tulee saavuttaa ihmiset vaikuttamalle.

Miten oma toimintasi rakentaa toivottua tulevaisuutta?

- wifi on ympäristötieto, eli tulevaisuusperintö
- Tarvitseko tästä videota? Vai riittäisikö kuva?
- Soveltuisen ekologinen ominaisuus, jos kuva nävisä. Hetkellisillä kuvilla ei muista deletoida.
- entä jos kuva ei automaattisesti tallentuisi, vaan perusmode olisi hetkellisyys

Miten museona voisitte tukea valokuvaamisen muutosta kohti kestävyttä?

- Esim. vain viikon ajan todella pieniä kuvia ladattaisi nettisivuille, joita herättäisi ihmiset huomaamaan pienien kuvien ekologisen merkityksen. Samalla tulee selittää mikä tämä tennään.
- Museo voisi ohjottaa yksityisten ihmisten kuvien hallintaa: mitä tällaisia mitä deletoida? Esimerkiksi kysymyspatteristolla. Aina kun uusi kuvaa tulee, mitä silloin voisi tehdä.
- Museon tehtävä ei ole tehdä valintoja ihmisten puolesta esim. kuvavallinnossa.
- Arkistoinnin merkitys nyt on tärkeää, jotta kuvia olisi 2080-luvulla.
- Sivistetään yhteisöä kuvien ottamiseen ja hallintaan.
- Kuvien armostajärjestäjät, museo voi auttaa ja tuottaa ohjeistusta tällaiseen.
- * Nettisivulta voi tehdä ekologisempia. Esim. sama kuva tulee nettisivuille sekä Twitteristä ja Instagramista. Niidenin ajattelusta poimia museon toiminnan ja tavoitteen kannalta keskeisiä asioita.
- Digitaalisuus valokuvataiteen museon kannalta on keskeinen: toiminnan kohteja ja toiminnan taa ovat muuttuneet digitaalisuuden myötä.
- Voiko olla tulevaisuusperintöverstaas museossa, jossa ihmiset miettivät itse mietittävät kuviansa hallintaa.
- Muistuttaminen siitä, että kuva pitää erikseen tallentaa, jos sen haluaa säilyttää, muuten se häviää. Eri sellaisten sovelusten ja teknologian valinta, jossa tämä valinta
- * kulttuuriperintöalioit set eivät voi luopua Ryväresoluutioista, koska se voi olla todellisuutta tavallisten ihmisten/kuultajien kohdalla tulevaisuudessa.

Osallistujien palautteet:

”Verstas noudatti DYNAMO-hankkeessa luotua viisivaiheista työpajamallia, joka toimi erittäin hyvin kolmen tunnin kokonaisuutena taitavien fasilitaattoreiden johdattamana.”

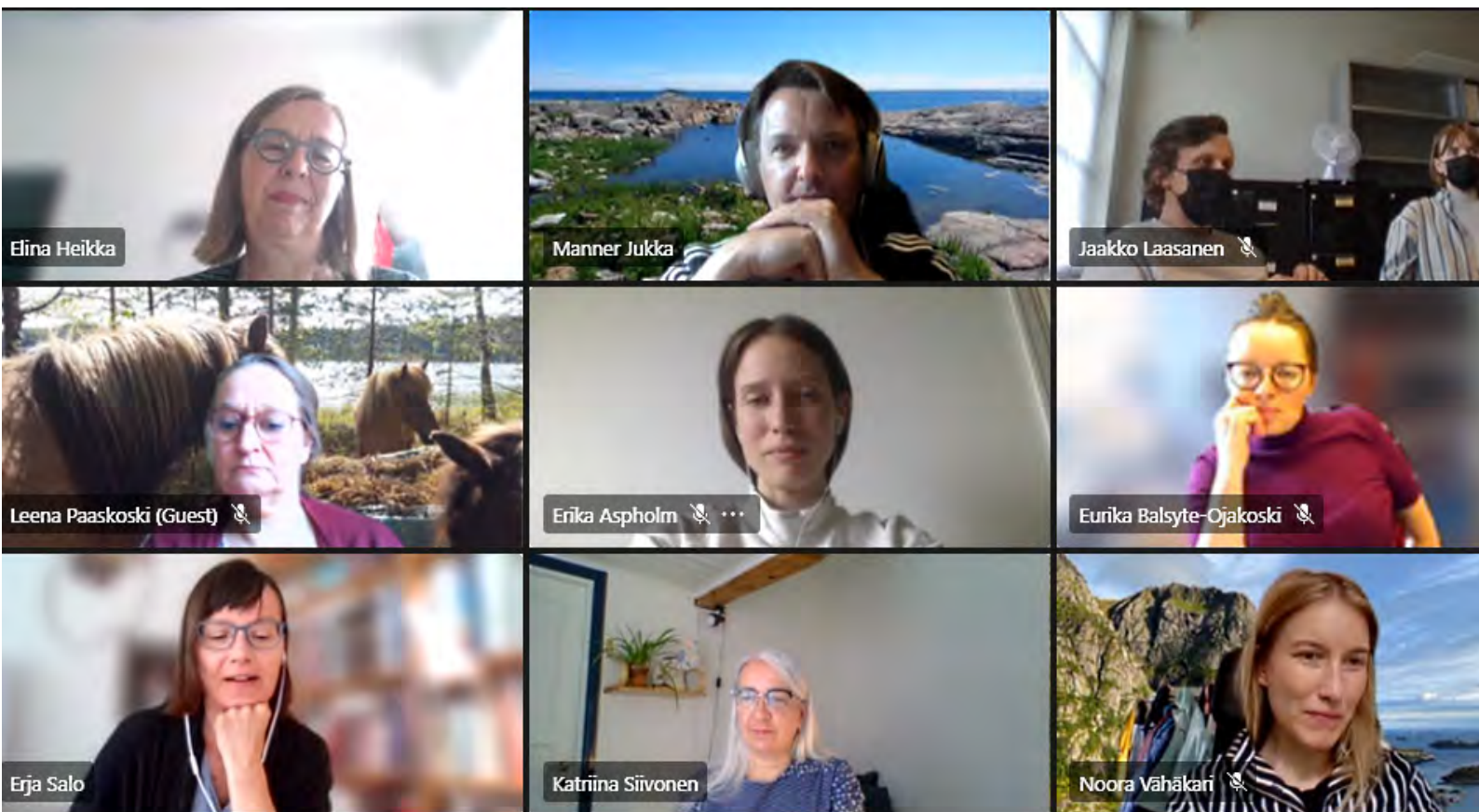
”Menneisyydessä käynti visiittikorttien ja Polaroid-kuvien maailmaan oli aika nopea, mutta verstaan osallistujille riittävä muistutus jatkumosta, siitä, kuinka valokuvauksella on aina tarvinnut aineellista resurssia.”

”Verstas antoi ajattelemisen aihetta, ja asiat pyörivät mielessä ja museolaisten keskusteluissa vielä seuraavinkin päivinä. Digitaalisten laitteiden sähkönkulutukseen tulee varmasti kiinnitettyä huomiota. Küntea verkkoyhteys on kulutukseltaan mobiiliyhteyttä paljon ekologisempi.”

”Erityisesti verstaasta jäi mieleen Jukka Mannerin paljon uutta tietoa digitaalisen yhteiskunnan ekologisesta kestävydestä sisältänyt palopuhe aiheesta ICT ja ympäristö.”

Valokuvataiteen museon verstaan osallistujia fasilitaattoreineen. Kuvakaappaus.

Museon omia huomioita ja kommentteja: Museo on yleisesti luotettu toimija ja siten erinomainen ympäristö moniääniselle keskustelulle, jolle nyky-yhteiskunnassa ei ole aina tarjolla luontevia tiloja. DYNAMO-verstas on mainio malli ihmisten yhteen saattamiselle. Museolaisten verstaassa yhteinen tulevaisuuden kuvittelu, tulevaisuushyppy, tuotti vireän yhteispohdinnan, jossa vakavat ja leikkimieliset, isot ja pienet toimintaideat hyvän tulevaisuuden rakentamiselle risteilivät. Ekologista jälleenrakennusta tukevan keskustelun voi toteuttaa myös muunlaiselle osallistujajoukolle.

LUSTO

Järjestäjät: Suomen Metsämuseo Lusto ja DYNA-MO-hanke

Aika ja kesto: 22.3.2021 klo 9–12 (3 tuntia)

Paikka: Verkossa

Teemat ja konteksti: Tulevaisuusperintöverstaan teema oli metsien ja metsäsuhteen tulevaisuus. Tulevaisuushyppy ajoittui vuoteen 2070.

Osallistujien määrä ja kuvaus: Osallistujina oli metsäalan ammattilaisia ja metsäalan sidosryhmien edustajia, joilla oli erilaiset näkökulmat ja tavoitteet suhteessa metsiin.

Verstaan kuvaus: Verstaan johdanto-osuudessa Itä-Suomen yliopiston metsätieteiden tutkijat ja professori Teppo Hujala esittelivät osallistujille tekeillä olevan metsäennakointiselvityksen tuloksia ja nostoja nyky-päivän keskustelusta.

Etäverstaan johdanto-osioon haluttiin sisällyttää hengitys- ja rauhoittumisharjoitus, jonka veti tanssitaiteilija ja tulevaisuudentutkija Satu Tuittila.

Menneisyyden tulevaisuus ja nykyhetken muutostarve -osiossa katsottiin video *Metsien loppumisen pelko 1800-luvulla*, jonka tarkoituksena oli havainnollistaa sitä, että menneisyydessäkin on ollut avoimia tulevaisuuksia ja kuvitelmia siitä, mitä tulee tapahtumaan

Luston etäverstaassa kuultiin tutkija Jakob Donner-Amnellin (Itä-Suomen yliopisto) johdattelua metsäalan ennakkoinnin historiaan ja menneisiin tulevaisuuksiin. Kuvakaappaus.

ja sen myötä tarve miettiä, miten tässä hetkessä tulisi toimia toivotun tulevaisuuden rakentamiseksi. Videon jälkeen osallistujat jaettiin fasilitoituihin pienryhmiin. Keskustelu aloitettiin alkukysymyksellä: Mitä ajatuksia tai tunteita video herätti? Miksi? Vuoropuhelua jatkettiin seuraavien kysymysten avulla: Millaisia muita muutoksia menneisyydessä on tapahtunut suhteissa metsiin, joissa tulevaisuuden suunta on muuttunut ja yllätyksellisyys korostunut? Milloin ja millä tavoin tulevaisuuteen on pyritty vaikuttamaan? Mitä piileviä haasteita tunnistetaan nykypäivänä? Mitä pieniä ihmisen aiheuttamia muutoksia, jotka voivat kasvaa suuriksi nyt on käynnissä? Mitä yllätyksiä emme vielä osaa edes tunnistaa? Ryhmäläisiä pyydettiin kirjaamaan pohdinnat linkistä aukenevaan digitaaliseen alustaan. Alustalla oli mahdollisuus myös piirtää tai liittää kuvia, mutta osallistujat eivät tuottaneet tekstin lisäksi muuta.

Tulevaisuushyppy toteutettiin kaksivaiheisesti. Ensin Satu Tuittila teki osallistujille puuteemaisen mielikuva-harjoituksen, jonka apuna käytettiin tulevaisuussävyteistä äänimaisemaa. Sitten osallistujille luettiin ääneen Itä-Suomen yliopistossa laadittu teksti:

METSÄ 2070: METSÄT OVAT KASVAVAN HYVINVOINNIN LÄHDE

2020-luvun alussa asettamamme hiilineutraaliuden ja luonnon monimuotoisuuden turvaamisen tavoitteet on pitkälti saavutettu. Osasimme asettaa tavoitteet oikein, vaikka emme aikanaan vielä tienneet kuinka ratkaisut lopulta löytyisivätkään – nyt jälkeen päin katsoen – hyvinkin yllättävin ja uraauurtavin keinoin. Jälkiviisaana voi vain pohtia, olimmeko mahdollisia tulevaisuuksia vi-

Maailma yllätti metsäalan ja ennakkoinninkin, myönteisin ja kielteisin seurauksin

Moni asia on mennyt toisin kuin on ennakoitu ja tavoiteltu:

1. Painopaperituotanto on supistunut paljon/ennakoitua enemmän (2/3 2005-2020). Toisaalta: tämä on pakottanut alaa uudistumaan ja monipuolistumaan.
2. Energia (erityisesti biopoltonesteet) ei ole kehittynyt metsäalan keskeiseksi liiketoimintalohkoksi. Syinä mm. öljyhinnan lasku, sähköautot jne.
3. Alan liikevaihdon kasvu on pääosin tullut kartongista, sellusta ja Kiinasta. Yllätysvalttina mm. havukuidun lujuus. Kartongista on tullut tärkein tuoteryhmä.
4. Koska käänteitä tulee jatkossakin, Suomen metsäalan tuotepaletti, kasvumarkkinat ja erityisvaltit saattavat olla toiset 20-50 vuoden päästä kuin nyt.

sioidessamme ja tavoitteita laatiessamme nähneet met-
sää puilta?

Suomi on aina elänyt metsistä, niin myös vuonna 2070.
Metsät ovat fyysisen ja henkisen vaurautemme lähde.
Käytämme resurssejamme viisaasti ja vuorovaikutteisesti.
Ihmisten aineellinen hyvinvointi on irtikytetty luonnon
monimuotoisuuden heikkenemisestä. Tai voisi ehkä
pikemminkin sanoa, että ihminen on uudelleenkytketty
metsään, sillä vuonna 2070 metsä työllistää suomalaisia
monin eri tavoin ja huomattavasti enemmän kuin vuo-
sittuhannen alussa.

Samalla olemme kohtaamassa aivan uudenlaisia haas-
teita. Kuten 50 vuotta sitten, nytkin vuonna 2070, voim-
me nähdä nuo haasteet uhkina – tai mahdollisuuksina.

Metsä 2070 -kuvaustekstistä käytiin keskustelua pien-
ryhmittäin. Keskustelua jäsensivät kysymykset: Mil-
lainen on vuoden 2070 metsä – mikä on yllättävää?
Mikä on erilaista? Mitä siellä tapahtuu? Mitä lajeja siel-
lä esiintyy? Millaisia merkityksiä metsällä on ihmisen
hyvinvoinnin ja toimeentulon kannalta? Miten ihmi-
nen tulevaisuuden metsässä toimii? Mitä uusia ilmiöitä
havaitaan metsässä vuonna 2070? Mitä yllätykselliset
muutokset voisivat olla tulevaisuudessa?

Tulevaisuusperintö-osiossa toimittiin jälleen nykyajas-
sa. Verstaan keskustelun ydinkysymyksiksi olimme
etukäteen määritelleet seuraavat: Mitä emme metsistä
ja metsäsuhteista vielä tai enää tiedä? Mitä uusia oi-
valluksia ja toimintaa tämä havahtuminen voi tuottaa?
Miten oma toimintasi rakentaa toivottua tulevaisuutta?

Museo osallistujien tulevaisuustyön tukijana

Osallistujien kutsuminen: Museon henkilökunta kut-
sui museon metsään liittyvien sidosryhmien edustajia
sähköpostitse.

**Verstasmateriaalin tallentaminen museokokoel-
maan:** Museo tallensi verstaan tulokset kokoelmiinsa.

Tulokset: Etäverstaskokemus oli arvokas, vertailukoh-
tana edellinen lähiverstas.

Osallistujien palaute: Keräsimme kaavakkeella osallis-
tujilta ajatuksia tulevaisuusperintöverstaasta. Tieduste-
limme, mitä oivalluksia verstaan eri vaiheet herättivät.
Kokosimme kehitysehdotuksia verstaan toteuttami-
seen (esim. rakenteeseen, aikatauluihin, fasilitointiin,
ryhmiin), selvitimme, ajattelivatko osallistujat verstaan
jälkeen tulevaisuutta toisin ja kysyimme muun muassa:
Millainen tulevaisuustoimija organisaatiosi tai sinä itse
haluat olla? Pienryhmät koettiin toimiviksi puheenvuo-
ron saamisessa, mutta toisaalta moninäkökulmaisuu-
den nähtiin kärsivän. Aikataulu koettiin aika tiukaksi,
minkä vuoksi pienempi kysymysten määrä olisi voinut
olla toimivampi ratkaisu.

*”Kulttuuristen piirteiden hahmottaminen suhteessa eri-
laisiin tulevaisuuskuviin on tärkeää.”*

*Ote Luston etäverstaan ryhmän metsätulevaisuuksien
pohdinnasta jaetulla työpöydällä. Kuvakaappaus.*

Resurssiviisaus muuttuu ajassa. Mitä emme metsistä ja metsäsuhteista vielä tai enää tiedä?

- Metsän merkitykset ennen eläneille tai muualta tulleille
- Erilaiset tavat olla ja käyttää metsää eivät välttämättä ole välittyneet eteenpäin tuleville sukupolville – osa on, osa ei, kyse aina tietoisesta vallinnasta (esim kasvatus, opetus, koulutus, ylisukupolvisuus)
- metsäsuhdekäsite ja tunteiden sanoittamisen vaikeus
- Kaikilla ei ole kokemusta metsästä, metsä voi olla vieras, pelottava.

Mitä uusia oivalluksia ja toimintaa tämä havahtuminen voi tuottaa?

- Uudenlaista metsäpedagogiikkaa: menetelmiä ja materiaaleja
- ”laadukkaampaa” ja rakentavampaa keskustelua metsien käytöstä
- Toisaalta tulee sallia moninaiset mielipiteet
- Tieto- ja kokemuspohjan vahvistaminen eri ikäryhmissä, eri elämänvaiheissa: metsäpajat, kurkistukset yms.
- Suomen malli, maksuton harrastustoiminta lapsiin ja nuoriin – tänne myös metsäteemat
- Kirjastot, museot, kauppakeskukset, some, harrastustoiminta, kansalais- ja työväenopistot... moniäänisen keskustelun tiloiksi

TIEDEKESKUS HEUREKA

Järjestäjät: Tiedekeskus Heureka ja DYNAMO-hanke

Aika ja kesto: 24.5.2021 klo 12–15 (3 tuntia)

Paikka: Verkossa

Teemat ja konteksti: Pilottiverstas liitettiin osaksi Heurekan *Katastrofien keskellä* -näyttelyä ja toteutettiin näyttelyn teemojen kautta. Suunnitteluvaiheessa teemaksi valittiin resilienssi.

Osallistujien määrä ja kuvaus: Henkilökunnan pilottiin osallistui 12 henkilöä Heurekan kolmesta eri yksiköstä. Lisäksi osallistujia tuli myös Heurekan ulkopuolelta.

Verstaan kulku: Introssa käytiin läpi, mitä tulevaisuusperintö on ja esiteltiin näyttelyn teemaa. Toisessa vaiheessa laadittiin ohjeiden mukaan zinet, eli vihkoset, johon osallistujat saivat kirjata verstaan aikana syntyviä ajatuksiaan ja pohdintojaan. Tässä vaiheessa luettiin kolme tositarinaa menneisyyden katastrofiesimerkeistä. Näitä tositarinoita voi nähdä myös *Katastrofien keskellä* -näyttelyssä. Tositarinoiden kuulemisen jälkeen jakauduttiin ryhmäkeskusteluun, jossa käytiin läpi seuraavat kysymykset: Mikä auttoi ihmisiä selviytymisessä? Miten ihmisen ja luonnon suhde katastrofissa näyttäytyi? Miten katastrofi muutti ihmisen käsitystä tulevaisuudesta?

Heurekan henkilökunnalle pidetty, Katastrofien keskellä -näyttelyn suunnitteluun liittyvä verstas kohdistui resilienssiin. Kuva: Pauliina Latvala-Harvilahti.

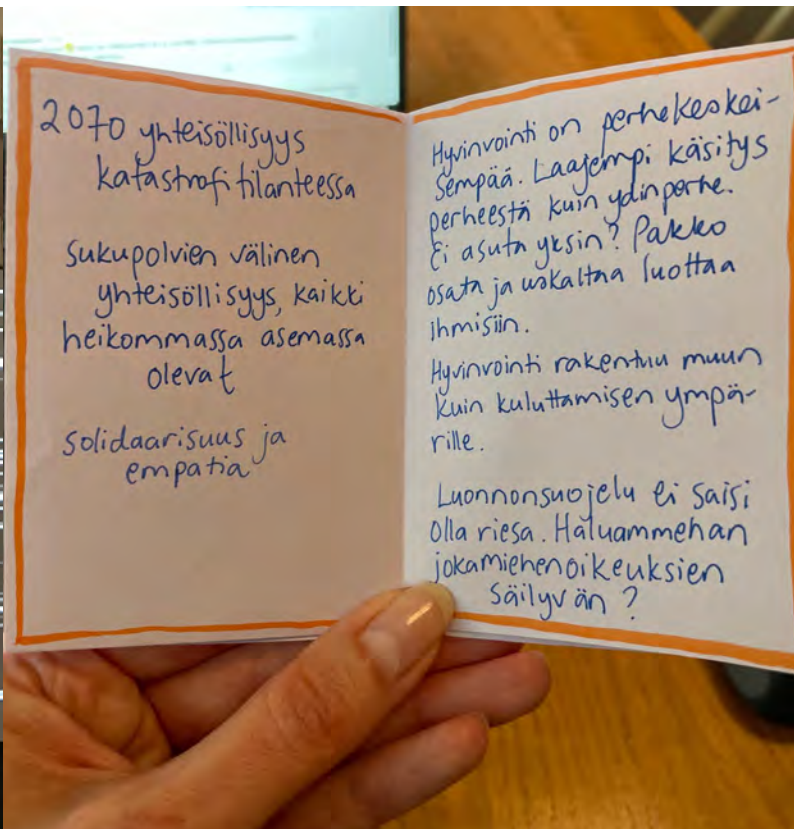
Kolmannessa vaiheessa suoritettiin tarinallinen tulevaisuushyppy, jonka aikana siirryttiin ajassa 50 vuotta eteenpäin. Tarinassa kerrottiin vuosina 2030, 2040, 2050, 2060 ja 2070 tapahtuvista muutoksista ja tapahtumat pyrittiin pohtimaan niin, että luotava maailma ei menisi liian paljoa utopian, eikä dystopian puolelle. Tämän jälkeen ryhmissä jälleen keskusteltiin seuraavista aiheista: Mitä yhteisöllisyys merkitsee katastrofitilanteessa vuonna 2070? Millaista on hyvinvointi ja hyvä elämä maailmassa, jossa katastrofit ovat yleisiä? Miten katastrofit vaikuttavat ihmisten luontosuhteisiin tulevaisuudessa?

Neljännessä vaiheessa ryhmät palasivat takaisin nykyaikaan pohtimaan, millaista tulevaisuusperintöä haluamme viedä tulevaisuuteen. Zineen sai jälleen kirjata vastauksia kysymykseen: millaisia uusia resilienssiä ja yhteisöjä vahvistavia tekoja tässä päivässä haluat tehdä? Viimeiseksi tulevaisuusperintöverstaan joukko otettiin vielä yhteiseen keskusteluun ja halukkaat saivat jakaa omia ajatuksiaan ja zinejä.

Heureka osallistujien tulevaisuustyön tukijana

Osallistujien kutsuminen: DYNAMO:n pilottiverstas pidettiin Heurekan henkilökunnalle.

Myös etäverstaissa voidaan ohjatusti rakentaa zinet, jotka toimivat ajatusten kirjaamisen alustoina ja jäävät muistoiksi tapahtumasta. Kuva: Heureka.

Verstasmateriaalin tallentaminen: Heureka tallentaa verstasmateriaalin.

Tulokset: Kokonaisuudessaan pilotit menivät todella hyvin ja vain pienillä muokkauksilla verstaasta saa toimivan myös yläkouluun ja toiselle asteelle. Heureka loi tulevaisuusperintöverstaasta koululuokille jaettavan verstaasohjeen, joka julkaistiin Heurekan koulusivuilla *Katastrofien keskellä* -näyttelyn aukeamisen yhteydessä.

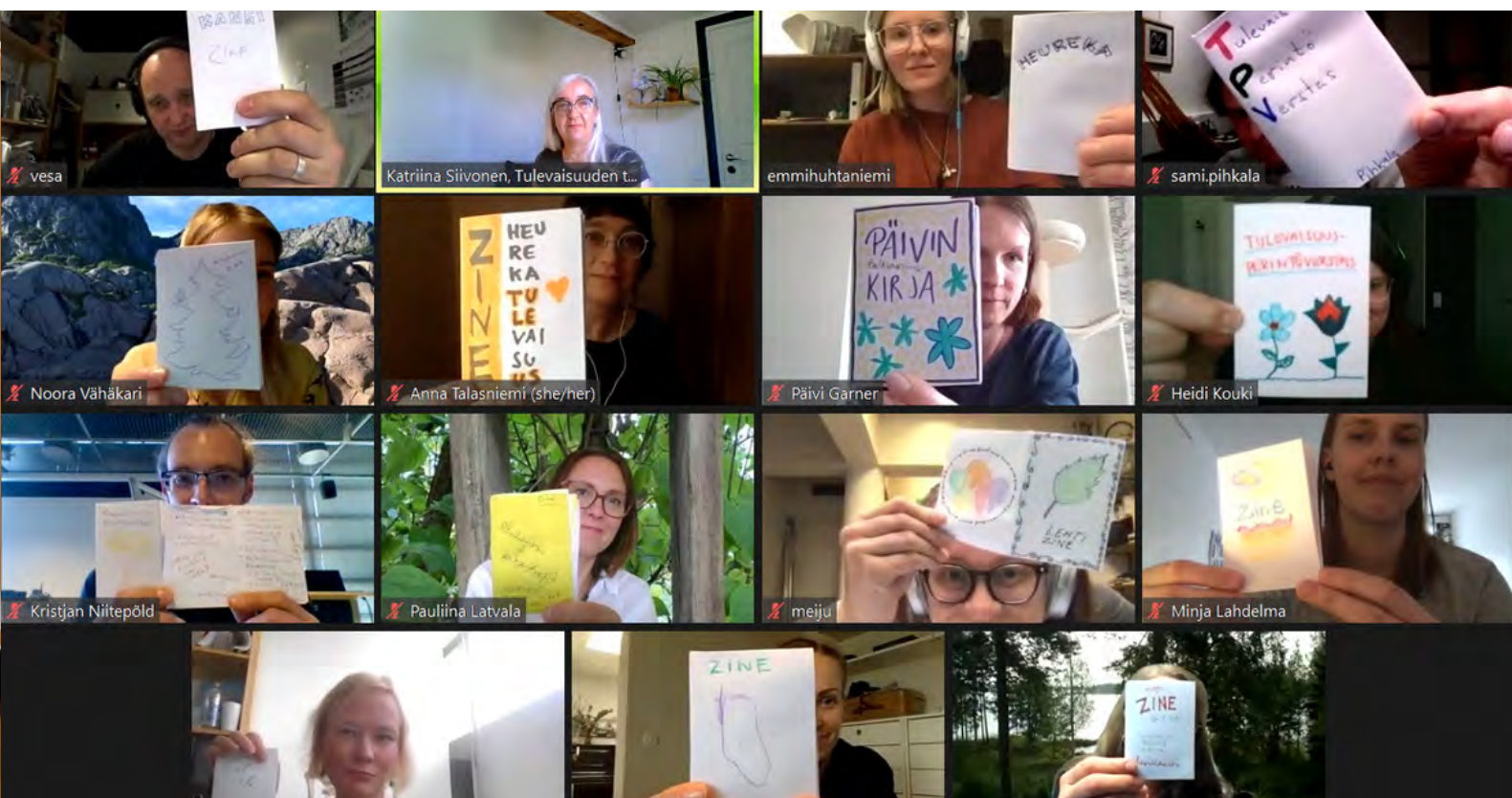
Osallistujien palautteet: Henkilökunnalta saatu palaute oli hyvää ja etenkin Heurekan innoittajat saivat verstaasta ideoita aiheen käsittelyyn kouluryhmien kanssa.

Heurekan omia huomioita ja kommentteja: Tulevaisuusperintöverstaasta pilotoitiin Heurekassa neljä kertaa, joista ensimmäinen oli DYNAMON pilottiverstas. Se pidettiin Heurekan henkilökunnan kesken. Tulevaisuusperintöverstaasta pilottiin varattu kolmen tunnin aika tuntui jopa lyhyeltä ja keskustelua riitti loppuun asti hyvin pienryhmissä. Yhdellä ryhmällä keskustelu tahtoi tulevaisuushypyn kohdalla keskittyä vuoden 2070 maailmaan, johon tulevaisuushypyn aikana tultiin. Osa koki maailman utopiaksi. Tästä huomaa, että tulevaisuudesta puhuttaessa luotava maailmankuva jakaa mielipiteitä. Kaiken kaikkiaan verstaas oli kuitenkin onnistunut ja siitä saatiin hyviä oppeja.

Myöhemmin Heureka toteutti itse kolme koululaisverstaasta Heurekan tiedeleirien 13–15-vuotiaiden ryhmillä. Tiedeleireillä tulevaisuusperintöverstaaseen osallistui yhteensä 55 nuorta kolmessa eri ryhmässä. Heille pilotiti lyhennettiin kahden tunnin mittaiseksi ja osan ryhmistä kanssa verstaas olisi saanut olla sitäkin lyhyempi. Verstaas jakoi nuoria melko paljon. Osa olisi halunnut jatkaa aiheista keskustelua vaikka kuinka pitkään, kun taas osalla aiheeseen uppoutuminen kesti pidemmän aikaa. Jotkut eivät kyenneet siihen ollenkaan. Keskustelua jokaisessa ryhmässä kuitenkin saatiin, mutta nuorten keskuudessa vuoden 2070 maailma edusti usein hyvin erilaisia ääripäitä aina dystopiasta utopiaan.

Kehityskohteena nuorille suunnattuun tulevaisuusperintöverstaaseen voisi kehittää enemmän kysymyksiä, sillä osa nuorten ryhmistä saattoi vain vastata kysymykseen jäämättä sen kummemmin pohtimaan tai keskustelemaan aiheesta.

Heurekan henkilökunnan verstaasta osallistujat esittelevät tuloksiaan. Kuvakaappaus.

TULEVAISUUSPERINNÖT MUSEOIDEN VERKOSTOSSA

Tietoisuus tulevaisuusperintöjen karttumisesta museoiden verkostossa

Dynaamisen museon konsepti ja tulevaisuusperintöverstaan menetelmä on kehitetty DYNAMO-hankkeessa kaikkien museoiden käytettäväksi ja muidenkin tahojen sovellettavaksi. Kukin museo tai esimerkiksi yhdistys tai järjestö voi valita omaan toimintaansa ja erityisesti piirissään toimiville ihmisille ja yhteisöille sopivan teeman verstaalle samaan tapaan kuin DYNAMO:n pilottiverstaassakin tehtiin.

Verstaissa yhteisluotavalla tulevaisuusperinnöllä on tarkoitus rakentaa valitun teeman tulevaisuutta. Kestävän tulevaisuuden tavoittelu on koko yhteiskunnassa luonteva ja konseptiin suunniteltu tulevaisuuden suunta. Tulevaisuusperintöverstaan erityisintona on kulttuurisen kestävyysmurroksen toteuttaminen askel askeleelta tulevaisuusperinnön avulla.

Vaikka verstaan järjestäjä antaa osallistujille tietoja kestävän tulevaisuuden reunaehdoista, järjestäjät ja fasilitaattorit eivät määritä toivottavan tulevaisuuden sisältöä eivätkä tulevaisuusperintöä. Ne ovat taitoja, jotka osallistujat ottavat mukaansa verstaasta tulevaisuusperintönä kestävän tulevaisuuden edistämiseksi. Jokainen tulevaisuusperintöverstaan osallistuja luo niitä verstaassa yhdessä muiden osallistujien kanssa.

Toistuvat tulevaisuusperintöä luovat kohtaamiset dynaamisissa museoissa kokoelmien äärellä tuottavat kulttuurista kestävyysmurrosta. Kuva: Lusto, Timo Kilpeläinen.

On toivottavaa, että tulevaisuusperintöverstaan järjestäjät kertovat osallistujille, että muissa museoissa järjestetään samanlaisia verstaata, vaikkakin eri teemoista. He voivat välittää myös ajatusta siitä, että uusien verstaisten myötä tulevaisuusperintöä luodaan aina vain enemmän. Tulevaisuusperintö kattaa siten vähitellen eri asioihin tai alueisiin keskittyneiden museoiden kautta yhä laajempia aihepiirejä ihmiselämästä, kulttuurista ja yhteiskunnasta. Museoiden tulevaisuusperintöverstaat muodostavat kestävästä tulevaisuudesta rakentavan nykydokumentoinnin verkoston ja kulttuurin virtaan pyörteitä, joihin museoiden käyttäjät pääsevät aktiivisesti osallistumaan.

Kun museoissa tallennetaan tulevaisuusperintöä kokoelmiin, niihin kertyy myös aikaa myöten tietoa verstaisten osallistuneiden tulevaisuusajattelusta ja tulevaisuusperinnöstä. Kun tulevaisuusperintöverstaata jatketaan ja kehitetään museoissa pitkään, vuosien päästä on mahdollista palata kokoelmissa oleviin verstaaineistoihin. Silloin tulevaisissa verstaissa on mahdollista liittää verstaan menneisyysvaiheeseen kokoelmista löytyvää aiempaa verstaaineistoa ja sen mahdollistamaa ymmärrystä kulttuurisen kestävyysmurroksen tavoitteluun eri aikoina.

Tietoisuus siitä, että tulevaisuusperintöä kartutetaan jatkuvasti museoiden nykydokumentoinnin osana, voi muodostua yhdeksi tulevaisuusperinnön merkityksellistämisen muodoksi. Kun järjestäjät kertovat muiden museoiden tulevaisuusperintötyöskentelystä, verstaisten osallistujat saavat kokemuksen laajemmasta alu-

eellisestä, temaattisesta ja ajallisesta kokonaisuudesta, jonka osana he toimivat. Silloin oma, ehkä pieneltäkin tuntuva tulevaisuusperintö ja sen avulla kestävyyttä tavoitteleva uusi toimintamuoto voi saada enemmän voimaa, kuin mihin yksittäinen teko kykenisi.

DYNAMO-hankkeen pilottiverstaissa kulttuurista kestävyysmurrosta tukeviksi tulevaisuusperinnöiksi nimettiin teemasta riippumatta erilaisia yleisiä, ihmisytyteen liittyviä taitoja. Tällaisia olivat kokeilemalla oppiminen, ajattelu- ja tunnetaidot, kuten empatia ja planetaarinen ajattelu, sekä laajojen kokonaisuuksien ja niiden sisältämien ilmiöiden välisten kytkösten hahmottaminen. Myös konkreettisia, luontoa vähemmän rasittavia esimerkkejä vahvistettavista teoista löydettiin, kuten työmatkapyöräilyn tukeminen yritysten työntekijöille ja kiinteän verkkoyhteyden suosiminen mobiiliin sijasta. Havaintona kuitenkin oli, että omien ylikuluttavien toimintatapojen muuttaminen koettiin monesti haastavaksi esimerkiksi oman keskeisen ammatillisen toiminnan kannalta. Lisäksi ekososiaalisia ongelmia tuottavia tapoja oli vaikea yhdistää kokemuksesta vahvasti myönteiseen luontosuhteeseen.

Museoiden kiinnostus dynaamiseen museoon ja tulevaisuusperintöön

Museot ovat erittäin kiinnostuneita dynaamisen museon ja tulevaisuusperinnön varaan rakentuvasta toimintakonseptista. Tämä on tullut ilmi valtakunnallisissa tilaisuuksissa, kuten Suomen museoliiton järjestämällä valtakunnallisilla museopäivillä ja Museoviraston järjestämällä Museotalon teemapäivillä sekä esimerkiksi Museot ja valta -tilaisuudessa, joka järjestettiin Ateneumissa osana Ajan ja vallan näkökulmia -keskusteluser-

jaa ja Sitran Sivistys+ -hanketta. Museotalon teemapäivillä 2020 esitettyyn kysymykseen ”voisiko museon toimia dynaamisena museona” vastasi 61 % (16) osallistujista kyllä, 27 % (7) ehkä ja 12 % (3) en tiedä. Kuukaan ei vastannut ei.

Dynaamisen museon, tulevaisuusperinnön ja tulevaisuusperintöverstaan konseptit olivat monille järjestettyjen tilaisuuksien osallistujille uusia. Pääpaino tilaisuuksissa olikin toisaalta kertoa konseptien sisällöstä ja määrittelyistä ja toisaalta koota niitä koskevia kannanottoja museokentältä.

Ammatillisten museoiden tallennus- ja kokoelmayhteistyöverkosto TAKO ja DYNAMO-hanke toteuttivat yhteistyönä Konstit-kampanjan 1.11.2021–31.1.2022 sosiaalisen median kanavissa. Tavoitteena oli saada näkyvyyttä museokokoelmien merkityksille yhteiskunnan voimavarana ja samalla havahduttaa museoita katsomaan kokoelmiaan uusin silmin kestävyysasteiden ja niihin liittyvien tulevaisuusperintöjen näkökulmista. Kampanjassa kysyttiin: miksi tietty esine, kuva tai teos museon kokoelmista voisi edelleen kuulua kestävään elämäntapaan tai miksi sitä ei enää suositella? Viestinnällisesti aihetunnisteiksi valittiin seuraavat tunnisteet: #konstitkampanja, #takoverkosto, #dynamohanke, #tulevaisuusperintö, #museokokoelmat, #kestäväkehitys ja #sivistysplus.

Kampanjaan osallistuivat muiden muassa seuraavat museot: Arkeologian ja nykytaiteen museo Aboa Vetus Ars Nova, Hangon museo, Helsingin yliopistomuseo, Lelumuseo Hevosenkenkä, Suomen merimuseo, Suomen kansallismuseo, Suomen käsityön museo, Suomen Maatalousmuseo Sarka, Suomen Metsämuseo Lusto, Museokeskus Vapriikin kuva-arkisto, Työväenmuseo Werstas ja Vantaan kaupunginmuseo.

Inspiraatiota Konstit-kampanjalle

DYNAMO-hanke antoi Konstit-kampanjalle uuden ja vanhan konstin esimerkiksi ja inspiraatioksi.

Vanha konsti on parempi kuin pussillinen uusia

Niin naisten kuin miesten esiliinat olivat ennen tärkeitä, sillä ne säästivät vaatteita ja vähensivät pyykkäyksen tarvetta. Esiliinat voisivat edelleen kuulua kestävään elämäntapaan.

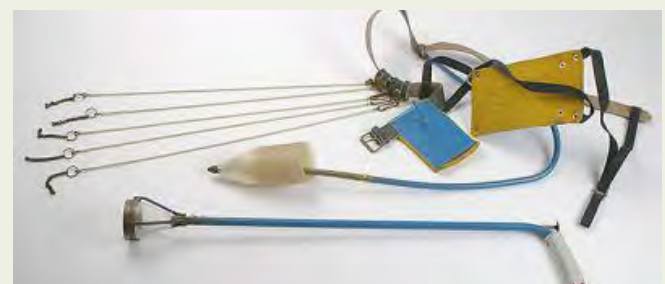
Savottakokin esiliina 1950-luvulta. Kuva: Suomen Metsämuseo Lusto.

Sahatyöntekijän nahkainen förkelki 1940-luvulta. Kuva: Suomen Metsämuseo Lusto.

Uusi konsti on toisinaan paljon parempi kuin vanha

1970-luvulla metsätaloudessa keksittiin suojakylvölaite. Sen idea oli, että kun kylvökepeistä pudotettiin siemen metsämaahan, laite pukkasi se perään pienen muovisen suojakuvun, jotta siemen saisi hyvän alun kasvuun. Mutta sen jälkeen kylvöala oli täynnä pieniä muovikippoja! Suojakylvölaitetta ei siis voi enää suositella käyttöön. Onneksi uudet menetelmät ovat ympäristön kannalta fiksumpia!

1970-luvun suojakylvölaite ja kantovaljaat. Kuva: Suomen Metsämuseo Lusto.

DYNAMON HANKEKUVAUS

Tavoitteet ja toteutustapa

DYNAMO – Dynaaminen museo ja tulevaisuusperintöverstas ekologisen jälleenrakentamisen työkaluiksi on 1.8.2020–31.5.2022 toiminut hanke, jossa kehitettiin museoiden yhteiskunnallista vaikuttavuutta ja kestävä kehityksen toimintaa. DYNAMO-hankkeen tavoitteeksi asetettiin dynaamisen museon konseptin, tulevaisuusperinnön käsitteen ja tulevaisuusperintöverstaan menetelmän kehittäminen pilotoimalla sitä hankkeessa mukana olevissa museoissa. Keskeistä käsitteiden ja tulevaisuusverstasmenetelmän kehittämisessä oli niiden soveltuminen kulttuurisen kestävyysmurroksen yhteisluomiseen ja kestävämmän yhteiskunnan rakentamiseen.

Hankkeen tavoitteena oli myös kartoittaa mukana olevien museoiden kokemuksia piloteista ja laajemmin museokentän kiinnostusta kehitettäviin toimintoihin.

Hankkeessa oli tarkoitus järjestää pilottiverstaita pääosin museoiden tiloissa ja kokeeksi yksittäinen versta etämuodossa. Talvella 2020 alkanut koronaviruspandemia kuitenkin sekoitti suunnitelmia. Syksyllä 2020 näytti mahdolliselta, että lähiverstaat onnistuisivat keväällä 2021. Pandemian uusien aaltojen vuoksi kuitenkin lähes kaikki alun perin suunnitellut pilottiverstaat järjestettiin silloin etämuodossa. Hanke sai siis tavoit-

teltua laajemmin kokemusta etäyhteyksillä pidetyistä tulevaisuusperintöverstaista. Niillä on arvoa laajan alueellisen saavutettavuuden näkökulmasta silloinkin, kun pandemiatilanne hellittää. Tämä on tärkeää esimerkiksi valtakunnallisille vastuumuseoille, joiden voi olla muutoin hankala tavoittaa koko potentiaalista käyttäjäkuntaansa. Syksyllä 2021 oli kuitenkin mahdollista järjestää vielä muutama lähiversta, joista siten karttui myös riittävästi kokemusta.

Tiedotuksessa DYNAMO-hanke pyrki tavoittamaan museokenttää erityisesti Twitterissä. Reilusti yli 300 seuraajan joukossa oli museoita ympäri Suomea, museoalan ammattilaisia sekä muita tulevaisuus- ja kulttuuriperintötyön ammattilaisia ja tutkijoita. Päivityksissä käytettiin hankkeen keskeisten aihetunnisteiden (#dynaaminenmuseo ja #tulevaisuusperintö) rinnalla Sitran #sivistys+ -tunnistetta.

Ateneumissa järjestetyssä ja verkossa suoratoistetussa paneelikeskustelussa Luston kehittämisjohtaja Leena Paaskoski kertoi dynaamisesta museosta kuulijoille. Kuva: Pauliina Latvala-Harvilahti.

Toimijat ja rahoittajat

DYNAMO-hankkeen toteuttajat ovat Tulevaisuuden tutkimuskeskus Turun yliopistosta, Suomen Metsämuseo Lusto ja metsätieteen osasto Itä-Suomen yliopistosta. Hankkeen johtaja on yliopistonlehtori, dosentti Katriina Siivonen Turun yliopistosta ja sen johtoryhmään kuuluvat kehittämisjohtaja, dosentti Leena Paasikoski Lustosta ja professori Teppo Hujala Itä-Suomen yliopistosta.

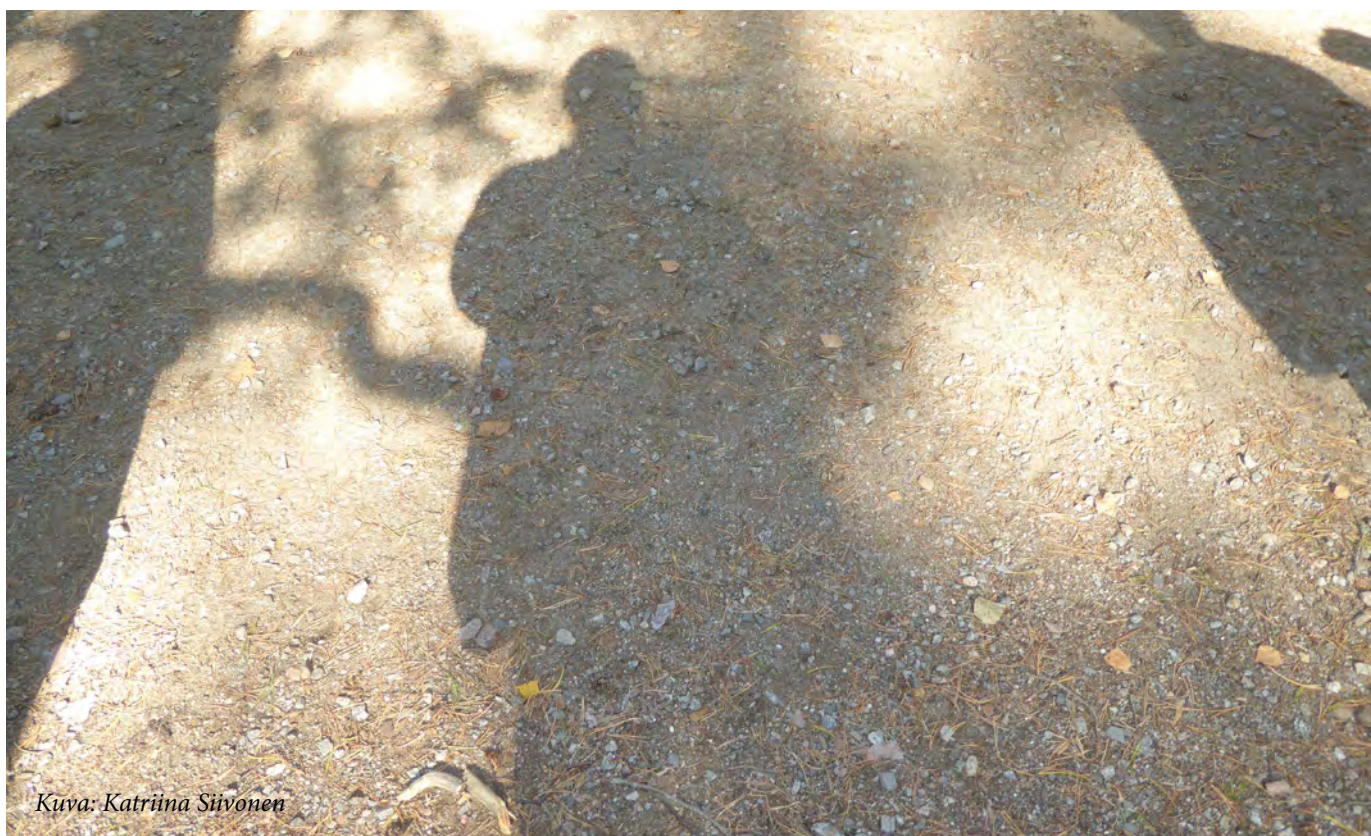
DYNAMO on Sitran ja Museoviraston rahoittama. Museoviraston avustus tuli Suomen Metsämuseo Lustolle kertaluontoisesta Ratkaisuriihi-rahoituksesta. Sitran Turun yliopistolle tulleen rahoituksen myötä hanke toimi osana Sitran Sivistys+ -hanketta.

Hankkeessa pilotoitiin tulevaisuusperintöverstaita Lustossa ja yhteensä seitsemässä kumppanimuseossa tai -organisaatiossa. Nämä ovat Arkkitehtuurimuseon ja Designmuseon yhteinen A&DO – Arkkitehtuurin ja muotoilun oppimisen keskus, Luonnontieteellinen keskusmuseo Luomus, Suomen maatalousmuseo Sarka, Suomen valokuvataiteen museo, Tekniikan museo, Tiedekeskus Heureka ja Varkauden museot.

Hankkeen työntekijöinä toimivat hankkeen johtoryhmän lisäksi erikoistutkija, dosentti Pauliina Lat-

vala-Harvilahti, projektitutkija, FM Maria Granlund (elokuusta 2021 alkaen), tutkimuspäällikkö, FM Noora Vähäkari (elokuuhun 2021 asti) ja tanssitaiteilija ja tulevaisuudentutkija, FM Satu Tuittila Tulevaisuuden tutkimuskeskuksesta Turun yliopistosta sekä tutkija, VTM Jakob Donner-Amnell ja projektitutkija, KTM Päivi Pelli metsätieteen osastolta Itä-Suomen yliopistosta (kesäkuuhun 2021 asti). Lisäksi Luston palkkaamana hankkeessa toimi palvelumuotoilija, KTM Riitta Forsten-Astikainen.

Ohjausryhmään kuuluivat Carina Jaatinen, johtaja, Arkkitehtuurimuseo; Executive Board, ICOM International Council of Museums (maaliskuusta 2021 alkaen), Vesa-Matti Lahti, johtava asiantuntija, Sitra, Kirsi Laurén, dosentti, Itä-Suomen yliopisto, Antti Majava, tohtorikandidaatti, BIOS-tutkimusyksikkö, Tiina Merisalo, pääjohtaja, Museovirasto, Pia Mero, ennakointiasiantuntija, Sitra, Mikko Mönkkönen, professori, Jyväskylän yliopisto, Anssi Niskanen, elinkeinojohtaja, Suomen metsäkeskus, Satu Teerikangas, professori, Turun yliopisto sekä Niina Uronen, toimitusjohtaja, Suomen Metsämuseo Lusto (maaliskuusta 2021 alkaen) ja Pekka Äänismaa, toimitusjohtaja, Suomen Metsämuseo Lusto (maaliskuuhun 2021 asti).

Kuva: Katriina Siivonen

SANASTO

Aineeton kulttuuriperintö

Yksilöiden ja yhteisöjen merkityksellistämää maailmankuvien elementtejä, tietoja, taitoja, tapoja ja käytänteitä. Ne liittyvät tiiviisti aineelliseen maailmaan. Kulttuurin virrassa ihmiset muokkaavat niitä tarkoituksella ja huomaamattaan. Kulttuuriperintönä aineettomalla kulttuuriperinnöllä on välinearvoa erilaisten tavoitteiden saavuttamisessa ja tulevaisuuden määrittämisessä.¹¹⁰

Unescon aineettoman kulttuuriperinnön suojelua koskevan yleissopimuksen määrittelyssä aineettomalla kulttuuriperinnöllä tarkoitetaan käytäntöjä, kuvauksia, ilmauksia, tietoa, taitoja – sekä niihin liittyviä välineitä, esineitä, artefakteja ja kulttuurisia tiloja – jotka yhteisöt, ryhmät ja joissain tapauksissa yksityishenkilöt tunnustavat osaksi sukupolvelta toiselle siirtyvää kulttuuriperintöään. Esimerkiksi suullinen perinne ja ilmaisu, mukaan lukien kieli aineettoman kulttuuriperinnön välineenä, esittävät taiteet, sosiaaliset käytännöt, rituaalit ja juhlatilaisuudet sekä luontoon ja maailmankäytteen liittyvä tieto ja käytännöt, kuten myös perinteiset käsityöläisaidot ovat aineetonta kulttuuriperintöä.¹¹¹ Ks. myös elävä perintö ja tulevaisuusperintö.

Aineeton käänne

Aineeton käänne viittaa paradigman muutokseen, jossa kulttuurista huomioidaan aineeton kulttuuriperintö. Museoissa aineeton käänne on voimistunut 2000-luvulla Unescon aineettoman kulttuuriperinnön suojelua koskevan yleissopimuksen voimaantulon (2003) seurauksena. Sen johdosta myös museoesineisiin liittyvät muistot, tiedot ja tulkinnat on usein avattu yleisölle. Aineeton käänne painottaa myös elävän perinnön merkitystä. Ks. myös aineeton kulttuuriperintö ja elävä perintö.

Antroposeeni

Epävirallinen nimitys ajanjaksolle maapallon historiassa, jolloin ihmisen toiminta (antropogeeninen toiminta) vaikuttaa merkittävästi maapallon biologisiin, kemiallisiin ja fysikaalisiin prosesseihin.¹¹²

Dynaaminen museo

Yhteiskunnallisesti vaikuttavamman ja tavoitteellisesti tulevaisuutta rakentavan museon toimintamalli, joka perustuu kulttuuriperinnön, elävän perinnön ja tulevaisuusperinnön käsitteisiin, koko aikaulottuvuuden käyttöön sekä vahvaan yhteisöllisyyteen ja sidosryhmyöhön. Toimiakseen dynaaminen museo tarvitsee yhteisöjään ja sidosryhmiään. Kaikilla museoilla on potentiaalia kehittyä dynaamisiksi museoiksi.

Dynaamiset kokoelmat

Näkökulma museokokoelmiin kehittyvinä ja elävinä resursseina, joita tutkitaan, merkityksellistetään, kon-

tekstualisoidaan, hoidetaan ja käytetään aktiivisesti, dynaamisesti ja jatkuvasti. Dynaamiset kokoelmat tuotetaan yhteisöllisessä museointiprosessissa. Niiden potentiaali ja käyttöarvo korostuvat, kun ne nähdään enemmän museotyön välineinä kuin lopputuloksina.¹¹³

Eettinen sivistys

Eettisellä sivistyksellä tarkoitetaan kykyä tarkastella asioita oikeudenmukaisuuden ja kohtuullisuuden, hyvän ja pahan näkökulmasta. Käytetään myös termiä moraalinen sivistys. Yleensä eettiseen sivistykseen liitetään kyky ajatella toimintaa laajemmasta perspektiivistä kuin arkipäiväisen puuhastelun tai teknis-taloudellisen hyödyn näkökulmasta. Eettiselle sivistykselle on ominaista toimintaa ohjaavien päämäärien ja normien kyseenalaistaminen ja kriittinen pohdinta: Millaisia päämääriä minun tulisi tavoitella, ovatko valintani kestäviä? Eettisen sivistyksen keskeisenä ennakkoehtona voidaan pitää empatian kokemusta.¹¹⁴ Ks. myös ekososiaalinen sivistys, sivistys, tiedollinen sivistys ja yhteiskunnallinen sivistys.

Ekososiaalinen kriisi

Maapallon tila, jossa luonnon ja ihmisten hyvinvointi on uhattuna ihmisten toiminnan vuoksi.

Ekososiaalinen sivistys

Luonnon ja toisten ihmisten kannalta keskeisten taitojen ja ajattelutapojen kokonaisuus. Siihen lasketaan esimerkiksi kyky tarkastella omien valintojen tai kulutustottumusten seurauksia.¹¹⁵ Ks. myös eettinen sivistys, sivistys, tiedollinen sivistys ja yhteiskunnallinen sivistys.

Elonkirjon kato

Elollisen luonnon monimuotoisuuden, kuten genotyyppien, lajien tai biotooppien runsauden väheneminen tai katoaminen.¹¹⁶

Elävä perintö

Elävä perintö on käsitteenä yleistynyt tarkoittamaan aineettoman kulttuuriperinnön dynaamisuutta ja kiinnostumista ihmisten arkielämään monin eri merkityksin. Käsite korostaa sitä, ettei kulttuuriperintöä pidä käsittää muuttumattomaksi, vaan sen eri muodot elävät ihmisissä ja yhteisöissä.¹¹⁷ Ks. myös aineeton kulttuuriperintö ja tulevaisuusperintö.

Keskinäisriippuvainen maailma

Keskinäisriippuvaisessa maailmassa yhä useampi ilmiö on vaikea yksiselitteisesti erottaa siihen vaikuttavista muista ilmiöistä, jolloin on tarve tarkastella enenevässä määrin eri ilmiöiden välisiä riippuvuussuhteita yhtäaikaaisesti eri tieteenalojen menetelmillä ja näkökulmista.¹¹⁸

Kestävyysmurros

Myös kestävyysmuutos. Kokonaisvaltainen muutos, joka läpäisee koko yhteiskunnan arvoissa, asenteissa, tiedon tuottamisen tavoissa, hallinnan rakenteissa ja päätöksenteossa ja joka muuttaa yhteiskuntaa asettumaan planetaarisiin rajoihin¹¹⁹. Ks. myös kulttuurinen kestävyysmurros, planetaariset rajat, transformatio.

Kestävä kehitys

Tavoitteellinen yhteiskunnallinen muutos, jolla tavoitellaan planetaarisiin rajoihin asettumista. Sisältää myös ajatuksen ihmiskunnan nykyisten ja tulevien sukupolvien hyvän elämän mahdollisuuksien turvaamisesta.¹²⁰

Kokoelmahallinta

Museoiden kokoelmien tallennukseen, hallintaan, hoitoon ja käyttöön liittyvien toimien kokonaisuus.¹²¹

Kokoelmakehittäminen

Museoiden kokoelmahallinnan dynaamista luonnetta sekä kokoelmien potentiaalia ja käyttöarvoa korostava ja kokoelmahallintaa korvaava käsite.¹²²

Kulttuurin ilmaus

Mikä tahansa kulttuurisessa prosessissa luotu tai kulttuurisen prosessin tuottama aineellinen tai aineeton ilmaus tai objekti, jota voidaan tulkita ja ymmärtää sen omissa konteksteissa. Kulttuurin ilmaukset ovat museoiden konkreettisia tallennuskohteita, joita museoihin siirrettyinä kutsutaan museo-objekteiksi.¹²³

Kulttuurinen kestävyysmurros

Myös kulttuurinen kestävyysmuutos. Kokonaisvaltainen, kulttuurin tasolla tapahtuva muutos, joka läpäisee koko yhteiskunnan arvoissa, asenteissa, tiedon tuottamisen tavoissa, hallinnan rakenteissa ja päätöksenteossa ja joka muuttaa kulttuuria asettumaan planetaarisiin rajoihin. Kulttuurinen merkityksenanto ja toiminta määrittävät näitä kaikkia.¹²⁴ Ks. myös kestävyysmurros, planetaariset rajat, transformatio.

Kulttuurinen prosessi

Kulttuurin määritelmä vuorovaikutteisena prosessina, jota on verrattu virtaan. Virrassa kulttuuria uudistetaan ja luodaan jatkuvasti sekä ihmisten keskinäisessä että ihmisten ja heidän ympäristönsä välisessä vuorovaikutuksessa, jossa on ihmisten lisäksi muita elollisia ja sekä aineellisia että aineettomia ihmistekoisia ilmiöitä ja luonnonilmiöitä.¹²⁵

Kulttuuriperintöprosessi

Kulttuuriperintöprosessilla tarkoitetaan niitä tapoja, joilla jotain tiettyä menneisyyttä edustavaa kulttuuriperintöä tänään määritellään uudella tavalla ja joiden johdosta esimerkiksi paikka muuttuu merkityksiltään. Kulttuuriperintöprosessi koskee myös aineettomia piir-

teitä, joita prosessissa muuttavat esimerkiksi muistin ja kerronnan valikoidut muodot. Kulttuuriperintöprosessissa voi olla kyse vallasta ja taloudellisesta hyödystä. Määrittelijöinä voivat olla esimerkiksi viranomaiset, matkailuyrittäjät tai omaehtoisesti kulttuuriperintöään luovat yhteisöt.¹²⁶

Kulttuuriperintötieto

Museo-objekteihin ja museokokoelmiin kulttuuriperintönä liittyvä, niitä kontekstualisoiva tai selittävä tieto.¹²⁷

Luontosuhde

Luontosuhde on ihmisten erilaisia tapoja olla, ymmärtää, uskoa, toimia ja suhtautua ympäröivään maailmaan. Käsite on avuksi, kun luontoa käsitteellistetään ihmisen toiminnan ymmärtämisen kontekstissa. Käsite pitää sisällään ristiriidan, jolla se eriyttää luonnon ja ihmisen toisistaan.¹²⁸

Luston malli

Luston kehittämä sidosryhmätyön malli museon yhteiskunnallisesti vaikuttavalle toiminnalle ja aktiiviselle vuorovaikutukselle käyttäjien ja sidosryhmien kanssa.¹²⁹

Megatrendi

Kehityksen suuri aalto tai linja, ilmiöiden tunnistettava ja selkeän historian omaava yhtenäinen kokonaisuus, jolla on selkeä kehityssuunta. Megatrendin suuntaa ei voida määrittellä pelkästään tarkastelemalla yksittäisiä toimijoita tai tekijöitä, vaan megatrendi on makrotason ilmiöiden ja tapahtumakuvausten laaja (usein globaali) kokonaisuus, joka sisältää useita erilaisia ja jopa toisilleen vastakkaisia alailmiöitä ja tapahtumaketjuja. Silti niistä muodostuvalla kokonaisuudella voidaan nähdä oma kehityssuunta, jonka uskotaan usein jatkuvan samansuuntaisesti myös tulevaisuudessa.¹³⁰

Menneisyystietoisuus

Tieto ja ymmärrys menneisyydestä, sen luonnosta, ihmisistä, tapahtumista ja kokemuksista sekä kehityskuluista ja niiden syistä.

Merkitysanalyysi

Museo-objektiin tai museokokoelmaan kohdistuva jatkuva prosessi, jossa tutkitaan ja selvitetään kohteen museoarvoa ja merkityksiä laaja-alaisesti ja monista näkökulmista. Merkitysanalyysin tekemisessä käytetään merkitysanalyysimenetelmää.¹³¹

Metsäkeskustelu

Metsistä ja niihin liittyvistä tavoitteista käyty ja edelleen käytävä yhteiskunnallinen keskustelu. Suomalainen metsäkeskustelu on julkista, moniarvoista ja moninäkökulmaista neuvottelua siitä, mitä merkityksiä metsillä on, millaiset metsäsuhteet ovat kestäviä tai miten metsiä Suomessa voi ja saa käyttää.¹³²

Metsäkulttuuri

Yksilöiden ja yhteisöjen sosiaalisissa yhteyksissä jakamat metsään liittyvät arvot, käsitykset, merkitykset ja käytännöt. Metsäkulttuuri on aikaan kiinnittyvä jatkuva ja muuttuva prosessi, jossa ovat läsnä menneisyys, nykyisyys ja tulevaisuus. Metsäkulttuuri vaikuttaa sekä ihmisiin että metsiin.¹³³

Metsäsuhde

Yksilön tai yhteisön ainutkertainen, suora tai välillinen elävä suhde metsään. Metsäsuhde muotoutuu osana ihmisen elämänvaiheita ja ilmenee eri tavoin eri ympäristöissä tai rooleissa. Se on osa yksilön ympäristösuhtea ja usein myös identiteettiä.¹³⁴

Museoarvo

Museo-objektin tai museokokoelman arvo museotyössä, museolle, museon käyttäjille tai yhteiskunnalle. Museoarvo kasvaa, kun museointiprosessissa merkityksellistetyn objektin tai kokoelman kyky välittää merkityksiä paranee. Museoarvoltaan hyvän objektin tulee lisäksi sopia museon kokoelmaprofiiliin.¹³⁵

Museoiden arviointimalli

Työkalu museon toiminnan kehittämiseksi ja omasta toiminnasta oppimiseksi. Museoiden arviointimallilla museo tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämispainopisteitään sekä tarkastelee toimintansa tavoitteita ja vaikuttavuutta.¹³⁶

Museointiprosessi

Museon prosessi, jossa yksittäisestä kulttuurin ilmauksesta (objektista, tiedosta tai ilmiöstä) tunnistamisen, eristämisen ja merkityksellistämisen kautta tehdään kulttuuristen merkitysten välittäjä ja osa kulttuuripeirintöä.¹³⁷

Museon supervoimat

Museoinstituutiolle ja yksittäisille museoille tyypilliset ja erityiset ominaisuudet, voimat, kyvyt ja osaaminen, joiden tunnistaminen, kehittäminen ja hyödyntäminen on dynaamiselle museolle edellytys toimia yhteiskunnassa tavoitteellisesti ja vaikuttavasti.

Museo-objekti

Museokokoelmiin valittu tiedon, merkitysten ja aineellisen tai aineettoman aidon kulttuurin ilmauksen muodostama kokonaisuus, joka toimii esimerkiksi todistena ja lähteenä, välittää tietoa ja merkityksiä sekä tuottaa ymmärrystä, identiteettejä, elämyksiä ja hyvinvointia.¹³⁸

Planetaariset rajat

Planetaariset rajat, eli planeetan reunaehdot, ovat maapallon vakautta ja sietokykyä sääteleviä keskeisiä ympäristöprosesseja. Tällaisiksi on tunnistettu ilmastomuutos, merien happamoituminen, yläilmakehän otsonikato, typen ja fosforin kierto, makean veden

käyttö, maankäytön muutokset, luonnon monimuotoisuuden heikkeneminen, ilmakehän pienhiukkaset ja kemiallinen saastuminen. Reunaehdoille on asetettu varovaisuusperiaatteen mukaan määrälliset raja-arvot, joiden ylittäminen lisää suurten ja väistämättömien ympäristömuutosten riskiä.¹³⁹

Restoratiivinen nostalgia

Nostalgian muoto, jossa menneisyys rakennetaan tai rekonstruoidaan uudelleen. Museoissa se tapahtuu todisteina toimivien museokokoelmien avulla.¹⁴⁰

Sensomotorinen harjoitus

Moniaistisuutta, kuten esimerkiksi kuuloa, hajua ja tuntoaistia, sekä kehollisuutta ja liikettä hyödyntävä harjoitus.¹⁴¹

Sivistys

Kasvatuksen kautta omaksuttu viisaus, avarakatseisuus ja henkinen kehittyneisyys.¹⁴² Ks. myös eettinen sivistys, ekososiaalinen sivistys, tiedollinen sivistys ja yhteiskunnallinen sivistys.

Systemiajattelu

Tarkasteltava kohde ymmärretään ja kuvataan kokonaisuuksina, systeeminä (järjestelminä), joille voidaan määritellä tunnistettavat rajat, tekijät ja toimijat ja niiden väliset vuorovaikutukset. Avoin systeemi on vuorovaikutuksessa ympäristönsä kanssa ja jakaa informaatiota ja energiaa sen kanssa. Suljettu systeemi on itseriittoinen. Systeemillä voi olla osasysteemeitä, se voi olla osa laajempaa kokonaissysteemiä ja systeemit voivat olla vuorovaikutuksessa keskenään.¹⁴³

Tiedollinen sivistys

Tiedollisella sivistyksellä tarkoitetaan yleisesti sellaisen tiedon hallitsemista, joka koskee esimerkiksi luonnontieteen, historian tai matematiikan tosiasiota. Muut käytetyt muodot ovat esim. opillinen sivistys, muodollinen sivistys. Tiedollista sivistystä on jaoteltu koulu- ja akateemiseen sivistykseen tai humanistiseen, matemaattiseen ja luonnontieteelliseen sivistykseen. Akateemisen sivistyksen yhteydessä puhutaan myös kirjasisivistyksestä.¹⁴⁴ Ks. myös eettinen sivistys, ekososiaalinen sivistys, sivistys ja yhteiskunnallinen sivistys.

Transformaatio

Myös murros. Kokonaisvaltainen, koko yhteiskunnan läpäisevä muutos arvoissa, asenteissa, tiedon tuottamisen tavoissa, hallinnan rakenteissa ja päätöksenteossa.¹⁴⁵ Ks. myös kestävyysmurros, kulttuurinen kestävyysmurros.

Tulevaisuudentutkimus

Tulevaisuutta koskevan intuitiivisen tai muun tietämyksen keräämistä, kriittistä analysointia, luovaa syntetisointia ja systemaattista esittämistä. 1960-luvulla käyttöön otettu termi. Tulevaisuudentutkimuksen nä-

kökulma määräytyy toimivasta subjektista (yksilö, yritys, virasto tai laitos, yhteisö, yhdyskunta, valtio, valtioryhmä, ihmiskunta tai elävä luonto), jonka kannalta tulevaisuutta tarkastellaan.¹⁴⁶

Tulevaisuusajattelu

Tulevaisuuteen suuntautunut, tulevaisuutta koskevista asioista ja ilmiöistä kiinnostunut tai huolestunut ajattelutapa. Perustuu tarpeeseen sekä saada selvyyttä siitä, mitä tulevaisuudessa tapahtuu, että löytää perusteet tällä hetkellä tehtäville valinnoille.¹⁴⁷

Tulevaisuuslukutaito

Kyky käyttää tulevaisuutta jotain tarkoitusta varten ja erilaisilla tavoilla.¹⁴⁸ Ks. myös tulevaisuustietoisuus.

Tulevaisuusperintö

Kulttuuriperinnön muoto, jonka avulla on mahdollista osallistua kulttuurisen kestävyysmurroksen tuottamiseen yhteiskunnassa. Koostuu ihmisten yhdessä luoduista ja merkityksellistetyistä taidoista ja toimintatavoista, joiden avulla kulttuuria voi muuntaa asettamaan luonnon kantokyvyn rajoihin.¹⁴⁹ Ks. myös aineeton kulttuuriperintö ja elävä perintö.

Tulevaisuusperintökokoelmat

Museokokoelmat, joita dynaaminen museo yhdessä yhteisöjensä kanssa käyttää ja merkityksellistää tulevaisuusperintöä luodakseen. Kaikki museokokoelmat voidaan nähdä kulttuurista transformaatiota tuottavina tulevaisuusperintökokoelmina.¹⁵⁰

Tulevaisuusperintötyöskentely

Tulevaisuusperintöä luovaa työskentelyä. Tulevaisuusperintötyöskentelyä voidaan tehdä muun muassa museoiden tulevaisuusperintöverstaissa. Tulevaisuusperintötyöskentelyssä voimautetaan osallistujia tulevaisuuden rakentamiseen ja sen epävarmuuksien ja arvaamattomuuksien huomioimiseen. Keskeistä on mahdollistaa ihmisten vapaaehtoinen osallistuminen tulevaisuuden yhteisluomiseen ja kunkin omien ajatusten vaikutus tulevaisuusperintöön.¹⁵¹

Tulevaisuusperintöverstas

Tulevaisuusperintötyöskentelyyn mukaan halunneet ihmiset luovat ja merkityksellistävät yhdessä tulevaisuusperintöjä, jotka voivat auttaa heitä rakentamaan kestävämpää maailmaa. Tulevaisuusperintöverstas on viisivaiheinen, aikahyppyjä sisältävä verstas, jossa osallistujat yhdessä keskustelemalla määrittelevät itselleen tärkeitä tulevaisuuksia ja luovat tulevaisuusperintöjä. Tulevaisuusperintöverstaassa hyödynnetään tulevaisuudentutkimuksen menetelmiä ja teorioita, kuten tulevaisuusverstaan menetelmää ja tulevaisuuslukutaitoa, elävän perinnön toimintatapoja, sekä museossa toteutuessaan dynaamisen museon supervoimia ja museokokoelmien näkökulmia.¹⁵²

Tulevaisuustietoisuus

Aktiivinen ja toimintaan ohjaava näkökulma tulevaisuuteen, nykyisyyteen ja menneisyyteen ja niiden väliin suhteisiin. Ajattelun rakentumisen sisäistetty muoto. Erityinen pyrkimys muodostaa käsitys asioitten ja päivittäisten toimiemme merkityksistä ja seuraamuksista. Tulevaisuustietoisuuden osa-alueiksi on tunnistettu aikaperspektiivin ymmärtämisen, vaihtoehtojen näkemisen, toimijuuden, systeemisen ajattelun ja toisista huolehtimisen kyvyt.¹⁵³ Ks. myös tulevaisuuslukutaito.

Tulevaisuustoimijuus

Käsitteellä tarkoitetaan kestävyystieteessä sitä, miten eri toimijoilla on tulevaisuustietoisuutta, -lukutaitoa, -ohjausta ja niin edelleen sekä kuinka vahva ymmärrys ihmisillä on vaihtoehtoisista tulevaisuuksista ja omista kyvyistä vaikuttaa tulevaisuuteen; myös elottomien, esimerkiksi yhteiskunnan ominaisuus.¹⁵⁴ Kulttuurin näkökulmasta käsitteellä on viitattu ihmisten valmiuteen ja haluun toimia kestäväen tulevaisuuden hyväksi myös muita ihmisiä ajankohtaiseen ympäristötietoon ja vastuuseen herätellen.¹⁵⁵

Tulevaisuusverstas

Alun perin professori Robert Jungkin kehittämä, useita vaiheita käsittävä, voimauttava ryhmätyömenetelmä. Tulevaisuusverstaista on tyypillisesti järjestetty yhteisön, yrityksen, kunnan tai muun sellaisen organisaation ajankohtaisen ongelman ratkaisemiseksi tulevaisuusnäkökulmasta tai tulevaisuuden vaihtoehtojen kartoittamiseksi. Verstasmenetelmiä on kehitetty useita erilaisia ja eripituisia. Osallistujat nähdään oman alueensa tai ryhmänsä tilanteen asiantuntijoiksi, jotka pystyvät parhaiten ymmärtämään kokonaistilannetta ja joiden mielipide toivottavimman tulevaisuudentilan ja strategian valitsemisessa on olennaisen tärkeä.¹⁵⁶

Vipuvaikutuskohta

Vipuvaikutuskohdat (engl. *leverage points*) ovat yhteiskunnallisia rakenteita ja toimintatapoja sekä niiden välisiä suhteita ja niihin liittyviä arvoja ja maailmankuvia, joiden kautta ajatellaan, että kestävää kehitystä voi vahvimmin edistää.¹⁵⁷

Yhteiskunnallinen sivistys

Yhteiskunnallinen sivistys liittyy niihin valmiuksiin, joita ihminen tarvitsee toimiessaan yhteiskunnan täysivaltaisena jäsenenä. Usein puhutaan myös kansalaisyhteisöistä. Näihin taitoihin liittyvät esimerkiksi poliittisen järjestelmän tunteminen, ymmärrys kansalaisuuteen kuuluvista velvollisuuksista ja oikeuksista sekä kyky rakentavaan, muita näkökulmia kunnioittavaan keskusteluun. Usein tällaiseen sivistykseen liitetään kyky sietää erilaisia näkemys- ja mielipide-eroja. Käytetään myös termiä poliittinen sivistys.¹⁵⁸ Ks. myös eettinen sivistys, ekososiaalinen sivistys, sivistys ja tiedollinen sivistys.

VIITTEET

- 1 Hudson 1977.
- 2 Ks. esim. Ahmas 2014; Newell et al. 2017; Ehanti et al. 2019.
- 3 Abson et al. 2017; Meadows 1999; Siivonen 2022.
- 4 Ks. esim. Siivonen 2017.
- 5 Ks. esim. Karvonen et al. 2007; KEKE – Museot ja kestävä kehitys 2010.
- 6 Mattila (toim.) 2018, 10–12.
- 7 Finlex 2019.
- 8 Pääministeri Sanna Marinin hallituksen ohjelma 2019.
- 9 Latvala-Harvilahti 2021a.
- 10 Ks. Siivonen 2017.
- 11 Paaskoski 2020; Siivonen et al. 2022; Siivonen 2022.
- 12 Steffen et al. 2015; esim. Delanty & Mota 2017.
- 13 Ks. esim. Huttunen et al. 2021.
- 14 Independent Group of Scientists 2019.
- 15 Ks. esim. Steffen et al. 2018.
- 16 Esimerkiksi Sitra on nostanut esille tarpeen kehittää sivistystä vastaamaan nykyajan ongelmiin Sivistys+ -hankkeessaan, ks. Sitra 2021).
- 17 Ks. Soinnunmaa et al. 2021.
- 18 Ks. esim. Soinnunmaa et al. 2021.
- 19 Poli 2011.
- 20 Goody 1994.
- 21 Ks. esim. Geertz 1957, 33.
- 22 Hannerz 1992.
- 23 Esim. Siivonen 2008a.
- 24 Delanty & Mota 2017.
- 25 Siivonen 2018.
- 26 Siivonen 2022.
- 27 Smith 2006; ks. myös Siivonen 2017.
- 28 Kuutma 2019.
- 29 Kangas & Hirvonen 2001.
- 30 Elpers 2020.
- 31 Kiiski Kataja 2016.
- 32 Ks. Siivonen 2008b; Siivonen 2017; Siivonen 2019.
- 33 Finlex 2013.
- 34 Finlex 2018.
- 35 Elpers 2020; Elävä perintö, Lumileikit 2022.
- 36 Duxbury et al. 2017.
- 37 Siivonen & Kouri 2020, 97; Siivonen 2020; Siivonen 2022.
- 38 American Anthropological Association 2022.
- 39 Poli 2011.
- 40 Siivonen 2022.
- 41 Koski et al. 2020, 14–15.
- 42 Ks. Hovi 2021; Koski et al. 2020; Siivonen & Latvala-Harvilahti 2019, 50; Cameron & Neilson 2015, 4.
- 43 Ks. Koski et al. 2020.
- 44 Paaskoski 2020; Koski et al. 2020, 6–7; Siivonen et al. 2022.
- 45 Mattila (toim.) 2018.
- 46 Ks. Rynänen & Rannikko 2021.
- 47 Ks. esim. Koski et al. 2020.
- 48 Paaskoski 2020.
- 49 Tulevaisuustaitoisuuden käsitteessä yhdistyy dynaamiselle museolle keskeisin tavoin valikoima kolmen eri käsitteen ominaisuuksista. Nämä käsitteet ovat: tulevaisuuslukutaito erilaisten tulevaisuuksien kuvitteluna ja toimijuutena (Miller 2018), tulevaisuustietoisuus aikaperspektiivin ymmärtämisenä, vaihtoehtojen näkemisenä, toimijuutena, systeemisena ajatteluna ja toisista huolehtimisen kykynä (Ahvenharju et al. 2018) ja tulevaisuustoimijuus-käsitteen mukainen toimijoiden valmius käyttää tulevaisuuslukutaitoa ja tulevaisuustietoisuutta (Tieteen termipankki, Kestävyystiede, tulevaisuustoimijuus 2022; Latvala-Harvilahti 2021b).
- 50 Ks. esim. Kiiski Kataja 2016.
- 51 Mensch & Meijer-van Mensch 2015, 13; Häyhä et al. 2015.
- 52 Paaskoski 2020.
- 53 Ibid.
- 54 Ks. Pearce 1994, 25.
- 55 Paaskoski 2014, 33; ks. Boym 2001, 41–49.
- 56 Hall 2002, 11.
- 57 Barad 2003.
- 58 Ks. Miettinen 2020.
- 59 Ks. Mensch & Meijer-van Mensch 2015, 49–61; Simon 2010.
- 60 Ks. esim. Heinonen & Lahti 1988, passim.; Rönkkö 2007, 70; Kostet 2010, 266; Häyhä et al. 2021, 181.
- 61 Paaskoski 2020.
- 62 Ekosaari et al. 2013, 18.
- 63 Mensch & Meijer-van Mensch 2015, 24–26; ks. myös Häyhä et al. 2015, 8.
- 64 Bohman 2003, 16–19.
- 65 Häyhä et al. 2015; ks. myös Häyhä et al. 2021, 172–177; Russell & Winkworth 2009; Reed 2018; Versloot (ed.) 2014.
- 66 Mensch & Meijer-van Mensch 2015, 51–53.
- 67 Häyhä et al. 2015, 8.
- 68 Pearce 1994, 25–26.
- 69 Suomen Museoliitto 2022; ICOM 2021, Article 3, Section 1.
- 70 Häyhä et al. 2015, 8; ks. myös Valtonen 2006.
- 71 Paaskoski 2020; Mensch & Meijer-van Mensch 2015, 13.
- 72 TAKO 2021; Häyhä et al. 2021.

- 73 Paaskoski 2020.
- 74 Ekosaari et al. 2013, 21.
- 75 Ks. Smith 2006, 4.
- 76 Ks. Hakamies 2019.
- 77 Museovirasto 2016.
- 78 Ks. Paaskoski 2006.
- 79 Koski et al. 2020.
- 80 Finlex 2013.
- 81 Elävä perintö, Suomalainen metsäsuhde 2022.
- 82 Museovirasto 2016.
- 83 Koski et al. 2020.
- 84 Esim. Karhunkorva et al. 2016.
- 85 Amara 1981, 25; Bell 1997, 150–154.
- 86 Barbieri Masini 1993.
- 87 Bell 1997, 150–151, 305.
- 88 Jungk 1969.
- 89 Wilenius 1999.
- 90 Siivonen 2022
- 91 Pouru-Mikkola & Wilenius 2021.
- 92 Ahvenharju et al. 2018.
- 93 Miller 2018.
- 94 Ibid.
- 95 Siivonen 2022; Siivonen 2020; Siivonen & Kouri 2020.
- 96 Siivonen 2022.
- 97 Jungk & Müllert 1987; Armanto et al. 2022.
- 98 Ks. Miller 2018.
- 99 Siivonen et al. 2022.
- 100 Ibid.
- 101 Ibid.
- 102 Ibid.
- 103 Verstaan kulku pohjaa pitkälti Tulevaisuuden-
tutkimuksen Verkostoakatemia (TVA) oppikirjassa
esitettyyn verstaan rakenteen kuvaukseen (Siivonen et
al. 2022).
- 104 Siivonen et al. 2022.
- 105 Ibid.
- 106 Ibid.
- 107 Ibid.
- 108 Lisää tietoa tulevaisuusverstaan suunnittelun avuksi
on julkaisussa Siivonen et al. 2022. Tulevaisuuden-
tutkimuksesta on tietoa tarjolla Tulevaisuuden-
tutkimuksen Verkostoakatemiassa (TVA) avoimen
yliopiston kautta.
- 109 Kohonen et al. 2019.
- 110 Siivonen 2017; Siivonen 2022.
- 111 Finlex 2013.
- 112 Tieteentermipankki, Antroposeeni 2022.
- 113 Mensch & Meijer-van Mensch 2015, 24–26;
Ekosaari et al. 2013, 17; Häyhä et al. 2015, 8.
- 114 Miettinen 2020.
- 115 Ibid.
- 116 Tieteen termipankki, Elonkirjo 2022.
- 117 Finlex 2013; ks. myös Aineeton kulttuuriperintö 2022.
- 118 Laine 2015.
- 119 Ks. esim. Feola 2015.
- 120 Tieteen termipankki, Kestävyystiede, kestävä kehitys
2022; Tieteen termipankki, Kestävä kehitys 2022.
- 121 Ekosaari et al. 2013, 18.
- 122 Mensch & Meijer-van Mensch 2015, 24–26;
Ekosaari et al. 2013, 18; Häyhä et al. 2015, 8.
- 123 Paaskoski & Ekosaari käsikirjoitus.
- 124 Siivonen 2022; ks. myös esim. Feola 2015.
- 125 Esim. Hannerz 1992; Siivonen 2008a.
- 126 Ks. Tuomi-Nikula et al. 2013, 20;
Bendix 2009, 263–264.
- 127 Paaskoski & Ekosaari käsikirjoitus.
- 128 Ks. Soinnunmaa et al. 2021.
- 129 Koski et al. 2020.
- 130 Rubin 2004a.
- 131 Häyhä et al. 2015; Ekosaari et al. 2013, 20.
- 132 Lusto 2022.
- 133 Lusto 2021; Paaskoski et al. (toim.) 2022.
- 134 Lusto 2021.
- 135 Häyhä et al. 2015, 8.
- 136 Museovirasto 2016.
- 137 Bohman 2003, 16–19; Ekosaari et al. 2013, 21;
Häyhä et al. 2015, 8.
- 138 Häyhä et al. 2015, 8.
- 139 Tieteen termipankki, Ympäristötieteet,
planetaariset rajat 2022.
- 140 Boym 2001, 41–49; Paaskoski 2014, 33.
- 141 *Nykysuomen sanakirja 2002*, 116.
- 142 Tieteen termipankki, Sivistys 2022.
- 143 Rubin 2004b
- 144 Miettinen 2020.
- 145 Ks. esim. Feola 2015.
- 146 Rubin 2004b
- 147 Ibid.
- 148 Miller 2018, 2.
- 149 Siivonen 2022.
- 150 Paaskoski 2020.
- 151 Siivonen et al. 2022.
- 152 Ibid.
- 153 Rubin 2004b; Ahvenharju et al. 2018.
- 154 Tieteen termipankki, Kestävyystiede,
tulevaisuustoimijuus 2022.
- 155 Latvala-Harvilahti 2021b.
- 156 Rubin 2004b; Armanto et al. 2022.
- 157 Ks. Meadows 1999; Abson et al. 2017.
- 158 Miettinen 2020.

LÄHTEET

Kirjalliset lähteet

- Abson, David J. & Fischer, Joern & Leventon, Julia & Newig, Jens & Schomerus, Thomas & Vilsmaier, Ulli & Wehrden, Henrik von & Abernethy, Paivi & Ives, Christopher D. & Jager, Nicolas W. & Lang, Daniel J. 2017. "Leverage points for sustainability transformation." *Ambio* vol. 46, 2017, 30–39.
- Ahmas, Kristina 2014. *Norsunluutornin purkajat. Jaettu johtajuus ja kollektiivinen asiantuntijuus museossa*. Acta Wasaensia 318. Vaasan yliopisto: Vaasa.
- Ahvenharju, Sanna & Minkkinen, Matti & Lalot, Fanny 2018. "The five dimensions of Futures Consciousness." *Futures* vol. 104, 2018, 1–13.
- Amara, Roy 1981. "The Futures Field. Searching for Definitions and Boundaries." *The Futurist* vol. 15, 1981:1, 25–29.
- Armanto, Riikka & Lauttamäki, Ville & Siivonen, Katriina 2022. "Monimuotoinen tulevaisuusverstaas." *Tulevaisuudentutkimus tutuksi – perusteita ja menetelmiä*, 151–165. Toim. Hanna-Kaisa Aalto, Katariina Heikkilä, Pasi Keski-Pukkila, Maija Mäki & Markus Pöllänen. TVA-julkaisuja 1/2022. Tulevaisuudentutkimuksen Verkostoakatemia: Turku.
- Barad, Karen 2003. "Posthumanist Performativity: Toward an Understanding of How Matter Comes to Matter." *Signs* vol. 28, 2003:3, 801–831.
- Barbieri Masini, Eleonora 1993. *Why Futures Studies?* Grey Seal Books: London.
- Bell, Wendell 1997. *Foundations of Futures Studies: History, Purposes and Knowledge. Human Science for a New Era. Volume 1*. Transaction Publishers: New Brunswick, NJ.
- Bendix, Regina 2009. "Heritage between economy and politics: An assessment from the perspective of cultural anthropology." *Intangible Heritage*, 253–269. Eds. Laurajane Smith & Natsuko Akagawa. Routledge: London & New York, NY.
- Bohman, Stefan 2003. "Vad är museivetenskap, och vad är kulturarv?" *Museer och kulturarv. En museivetenskaplig antologi*, 9–24. Red. Lennart Palmqvist & Stefan Bohman. 2:a upplagan. Carlssons: Stockholm.
- Boym, Svetlana 2001. *The Future of Nostalgia*. Basic Books: New York, NY.
- Cameron, Fiona R. & Neilson, Brett 2015. "Introduction: Climate Change, Museum Futures." *Climate Change and Museum Futures*, 1–8. Eds. Fiona R. Cameron & Brett Neilson. Routledge Research in Museum Studies. Routledge: New York, NY & London.
- Delanty, Gerard & Mota, Aurea 2017. "Governing the Anthropocene: Agency, governance, knowledge." *European Journal of Social Theory* vol. 20, 2017:1, 9–38.
- Duxbury, Nancy & Kangas, Anita & Beukelaer, Christiaan De 2017. "Cultural policies for sustainable development: Four strategic paths." *International Journal of Cultural Policy* vol. 23, 2017, 214–230.
- Ekosaari, Maija & Jantunen, Sari & Paaskoski, Leena 2013. *Kokoelmapolitiikan muistilista museoilille*. Museoviraston ohjeita ja oppaita 3. Museo 2015 & Museovirasto: Helsinki. <https://www.museovirasto.fi/uploads/Arkisto-ja-kokoelmapalvelut/Julkaisut/kokoelmapolitiikan-muistilista-museoilille.pdf> (27.1.2022).
- Elpers, Sophie 2020. "Past and Future Presencing in Museums. Four Cases of Engaging with Intangible Heritage from the Netherlands." *Volkskunde* 2020:3, 429–442.
- Feola, Giuseppe 2015. "Societal transformation in response to global environmental change: A review of emerging concepts." *Ambio* vol. 44, 2015, 376–390.
- Geertz, Clifford 1957. "Ritual and Social Change: A Javanese Example." *American Anthropologist* vol. 59, 1957:1, 32–54.
- Goody, Jack 1994. "Culture and Its Boundaries: A European View." *Assessing Cultural Anthropology*, 250–261. Ed. Robert Borofsky. McGraw-Hill: New York, NY.
- Hakamies, Inkeri 2019. "'Real Museum Work' and Information Technology – Does not Compute!" *Ethnologia Fennica* vol. 46, 2019, 36–60. <https://journal.fi/ethnolfenn/article/view/74238/47358> (27.1.2022).
- Hall, Stuart 2002. *Identiteetti*. Suom. Mikko Lehtonen & Juha Herkman. 4. painos. Vastapaino: Tampere.
- Hannerz, Ulf 1992. *Cultural Complexity. Studies in the Social Organization of Meaning*. Columbia University Press: New York, NY.
- Heinonen, Jouko & Lahti, Markku 1988. *Museologian perusteet*. Suomen museoliiton julkaisuja 34. Suomen museoliitto: Helsinki.
- Hovi, Pia 2021. *Kyl maar tääl kaikenlaista kulttuuria on! Kulttuurisuunnittelu kokonaisvaltaisena kulttuuri- ja taidelähtöisenä yhteiskehittämisen menetelmänä*. Turun yliopiston julkaisuja, Sarja B, Humaniora 554. Turun yliopisto: Turku.
- Hudson, Kenneth 1977. *Museums for the 1980s: a Survey of World Trends*. Unesco: Paris.
- Huttunen, Suvi & Kaljonen, Minna & Lonkila, Annika & Rantala, Salla & Rekola, Aino & Paloniemi, Riikka 2021. "Pluralising agency to understand behaviour change in sustainability transitions." *Energy Research & Social Science* vol. 76, 2021.
- Häyhä, Heikki & Jantunen, Sari & Paaskoski, Leena 2015. *Merkitysanalyysimenetelmä*. Suomen museoliiton julkaisuja 64. Suomen museoliitto: Helsinki. <https://>

www.museoliitto.fi/doc/Merkitysanalyysimenetelma1.pdf (27.1.2022).

- Häyhä, Heikki & Jantunen, Sari & Paaskoski, Leena 2021. "How to be Dynamic – The potential of analysing significance in Finnish museum collections." *Museum Studies – Bridging Theory and Practice*, 169–184. Eds. Nina Robbins, Suzie Thomas, Minna Tuominen & Anna Wessman. ICOFOM & University of Jyväskylä, Open Science Centre: Jyväskylä. <https://jyx.jyu.fi/handle/123456789/78848> (27.1.2022).
- Independent Group of Scientists 2019. *The Future is Now – Science for Achieving Sustainable Development. Global Sustainable Development Report 2019*. United Nations: New York, NY.
- Jungk, Robert 1969. "Imagination and the future." *International Social Science Journal* vol. 21, 1969:4, 557–562.
- Jungk, Robert & Müllert, Norbert 1987. *Tulevaisuusverssaat*. Suom. Kai Vaara. Keskinäisen sivistyksen seura – Suomen Lataamo: Helsinki.
- Kangas, Anita & Hirvonen, Johanna 2001. *Kulttuuriprojekti. Euroopan unionin rakennerahastot, kulttuuri ja alueet*. Opetusministeriön EU-rakennerahastot-julkaisu 7/2001. Opetusministeriö: Helsinki.
- Karhunkorva, Reetta & Paaskoski, Leena & Matila, Airi & Arnkil, Nora 2016. *Merkityksellinen metsäkulttuuri*. Tapion raportteja nro 10. Tapio Oy: Helsinki. https://tapio.fi/wp-content/uploads/2021/11/julkaisu_merkityksellinen-metsakulttuuri.pdf (27.1.2022).
- Karvonen, Minna & Teräs, Ulla & Mattila, Mirva & Kukko, Eeva 2007. *Museot vaikuttajina. Tarve- ja tavoitekartoit*. Museovirasto: Helsinki. <https://www.museovirasto.fi/uploads/Arkisto-ja-kokoelmapalvelut/Julkaisut/museot-vaikuttajina.pdf> (27.1.2022).
- KEKE – *Museot ja kestävä kehitys*. 2010. Suomen museoliitto: Helsinki.
- Kiiski Kataja, Elina 2016. *Megatrendit 2016. Tulevaisuus tapahtuu nyt*. Sitra: Helsinki. https://media.sitra.fi/2017/02/23211717/Megatrendit_2016.pdf (27.1.2022).
- Kohonen, Iina & Kuula-Luumi, Arja & Spoof, Sanna-Kaisa 2019. *Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarvointi Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2019*. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisu 3/2019. Tutkimuseettinen neuvottelukunta: Helsinki. https://tenk.fi/sites/default/files/2021-01/Ihmistieteiden_eettisen_ennakoarvioinnin_ohje_2020.pdf (27.1.2022).
- Koski, Anna-Kaisa & Karhunkorva, Reetta & Paaskoski, Leena 2020. *Luston malli – Museo, sidosryhmät ja yhteiskunta*. Luston julkaisu 3. Lusto – Suomen Metsämuseo: Savonlinna. https://issuu.com/luston_julkaisuja/docs/luston_malli (27.1.2022).
- Kostet, Juhani 2010. "Suomalaisten museoiden kokoelmat 1800-luvulla ja 1900-luvun alussa." *Suomen museohistoria*, 266–284. Toim. Susanna Pettersson & Pauliina Kinanen. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 1265, Tieto. SKS: Helsinki.
- Kuutma, Kristin 2019. "Afterword. The politics of scale for intangible cultural heritage: Identification, ownership and representation." *Politics of Scale. New Directions in Critical Heritage Studies*, 156–170. Eds. Tuuli Lähdesmäki, Suzie Thomas & Yujie Zhu. Berghahn Books: New York, NY & Oxford.
- Latvala-Harvilahti, Pauliina 2021a. *Kulttuuriperinnöt kesävän tulevaisuuden avaimina. Taustaselvitys kulttuuriperintöstrategian laatimisen tueksi*. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisu 2021:28. Opetus- ja kulttuuriministeriö: Helsinki. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/163037/OKM_2021_28.pdf?sequence=1&isAllowed=y (27.1.2022).
- Latvala-Harvilahti, Pauliina 2021b. "Mire Art: Environmental Artivism and Future Agency in the Landscape of Mining." *Ethnologia Scandinavica* vol. 51, 2021, 81–101. <https://erepo.uef.fi/bitstream/handle/123456789/26525/1638532011496698945.pdf?sequence=2&isAllowed=y> (27.1.2022).
- Lusto 2022. Suomen Metsämuseo Luston ydinnäyttelyn käsikirjoitus. Museon hallussa.
- Mattila, Mirva (toim.) 2018. *Mahdollisuuksien museo. Opetus- ja kulttuuriministeriön museopoliittinen ohjelma 2030*. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisu 2018:11. Opetus- ja kulttuuriministeriö: Helsinki. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/160600/OKM_11_2018.pdf (27.1.2022).
- Meadows, Donella H. 1999. *Leverage Points: Places to Intervene in a System*. The Sustainability Institute: Hartland, VT.
- Mensch, Peter van & Meijer-van Mensch, Léontine 2015. *New Trends in Museology II*. Muzej novejše zgodovine & ICOM Slovenia: Celje.
- Miettinen, Timo 2020. *Sivistysihanteen jäljillä. Sivistys on aina elänyt ajassa ja ollut mukana muutoksessa*. Sitra: Helsinki. <https://media.sitra.fi/2020/02/17111838/sivistysihanteen-jaljilla.pdf> (27.1.2022).
- Miller, Riel 2018. "Introduction. Futures Literacy: transforming the future." *Transforming the Future. Anticipation in the 21st Century*, 1–12. Ed. Riel Miller. Routledge: London.
- Newell, Jennifer & Robin, Libby & Wehner, Kirsten 2017. "Introduction. Curating connections in a climate-changed world." *Curating the Future. Museums, communities and climate change*, 1–16. Eds. Jennifer Newell, Libby Robin & Kirsten Wehner. Routledge: London & New York, NY.
- Nyky-suomen sanakirja. Viides osa S-Tr*. 2002. 15. painos. WSOY: Porvoo & Helsinki.
- Paaskoski, Leena 2006. "Extensive annual rings – from the first decade of Lusto." *Essays on the history of Finnish forestry*, 141–151. Vuosilusto 2004–2005. Lusto Tuki: Punkaharju.
- Paaskoski, Leena 2014. "Experienced, recollected and reconstructed. The establishment of Nordic forest museums in the 1940s–60s." *Nordisk museologi 2014:1*, 21–37.
- Paaskoski, Leena & Ekosaari, Maija. *Täytetty susi museossa ei ole susi*. Käsikirjoitus. Kirjoittajien hallussa.

- Paaskoski, Leena & Heikurainen, Matti & Latvala-Harvilahti, Pauliina (toim.) 2022. *Metsäkulttuurinen kestävyys*. Luston julkaisuja 5. Suomen Metsämuseo Lusto: Savonlinna. https://issuu.com/luston_julkaisuja/docs/metsakulttuurinen_kestavyys (27.1.2022).
- Pearce, Susan M. 1994. "Objects as meaning; or narrating the past." *Interpreting Objects and Collections*, 19–29. Ed. Susan M. Pearce. Leicester Readers in Museum Studies. Routledge: London & New York, NY.
- Poli, Roberto 2011. "Ethics and futures studies." *Int. J. Management Concepts and Philosophy* vol. 5, 2011:4, 403–410.
- Pouru-Mikkola, Laura & Wilenius, Markku 2021. "Building individual futures capacity through transformative futures learning." *Futures* vol. 132, 2021.
- Pääministeri Sanna Marinin hallituksen ohjelma 10.12.2019. *Osallistava ja osaava Suomi – sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä yhteiskunta*. 2019. Valtioneuvoston julkaisuja 2019:31. Valtioneuvosto: Helsinki. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161931/VN_2019_31.pdf?sequence=1&isAllowed=y (27.1.2022).
- Reed, Caroline 2018. *Reviewing Significance 3.0. A framework for assessing museum, archive and library collections' significance, management and use*. The Collections Trust: London. <https://collectionstrust.org.uk/wp-content/uploads/2018/01/RevSig3-Introduction-1.pdf> (27.1.2022).
- Russell, Roslyn & Winkworth, Kylie 2009. *Significance 2.0. A guide to assessing the significance of collections*. 2nd edition. Collections Council of Australia: Canberra.
- Ryynänen, Sanna & Rannikko, Anni 2021. "Johdanto." *Tutkiva mielikuvitus. Luovat, osallistuvat ja toiminnalliset tutkimusmenetelmät yhteiskuntatieteissä*, 11–30. Toim. Sanna Ryynänen & Anni Rannikko. Gaudeamus: Helsinki.
- Rönkkö, Marja-Liisa 2007. "Museon idea ja historia." *Museologia tänään*, 70–92. Toim. Pauliina Kinanen. Suomen museoliiton julkaisuja 57. Suomen museoliitto: Helsinki.
- Siivonen, Katriina 2008a. *Saaristoidentiteetit merkkien virtoina. Varsinaissuomalainen arki ja aluekehitystyö globalisaation murroksessa*. Kansatieteellinen arkisto 51. Suomen Muinaismuistoyhdistys: Helsinki.
- Siivonen, Katriina 2008b. "Culture is basically creative. What is the relationship between a culture as a whole, and heterogeneous cultural processes with individual traits, change, variation and creativity?" *Creative Futures Conference Proceedings 10.–11. October 2007 in Pori, Finland*, 180–190. Eds. Marjo Mäenpää & Taina Rajanti. Taideteollisen korkeakoulun julkaisu C 6. University of Art and Design, Pori School of Art and Media: Pori.
- Siivonen, Katriina 2017. "Kulttuurinen kestävyys." *Kaikki vapaudesta*, 275–287. Toim. Kari Enqvist, Ilari Hetemäki & Teija Tiilikainen. Gaudeamus: Helsinki.
- Siivonen, Katriina 2018. "Sustainable everyday culture from glocal archipelago culture." *Cultural Sustainability and the Nature-Culture Interface. Livelihoods, Policies, and Methodologies*, 19–34. Eds. Inger Birkeland, Rob Burton, Constanza Parra & Katriina Siivonen. Routledge: London & New York.
- Siivonen, Katriina 2019. "Intangible cultural heritage will revolutionise the future." *Wohin geht die Reise? Eine Geburtstagsgabe für Johanna Rolshoven 2019*, 93–97. Eds. Sabine Eggmann, Susanna Kolbe & Justin Winkler. Akroama: Basel.
- Siivonen, Katriina 2020. "Metsäsuhde kulttuurisesti kestävä tulevaisuusperintönä." *Metsät ja kulttuurinen kestävyys*, 10–23. Toim. Leena Paaskoski, Heikki Roiko-Jokela & Marko Rikala. Vuosilusto 13. Lusto – Suomen Metsämuseo & Metsähistorian Seura: Punkaharju.
- Siivonen, Katriina 2022. "Tulevaisuusperintö kulttuurisen kestävyysmurroksen välineenä." *Tulevaisuudentutkimus tutuksi – perusteita ja menetelmiä*, 419–433. Toim. Hanna-Kaisa Aalto, Katariina Heikkilä, Pasi Keski-Pukkila, Maija Mäki & Markus Pöllänen. TVA-julkaisuja 1/2022. Tulevaisuudentutkimuksen Verkostoakatemia: Turku.
- Siivonen, Katriina & Kouri, Jaana 2020. "Tulevaisuusperintö ihmisen kestävä merellisen luontosuhteen perustana." *Muutoksen tyrskyt ja kotirannan mainingit. Kulttuurisia näkökulmia merentutkimukseen*, 76–100. Toim. Jaana Kouri, Tuomas Räsänen & Nina Tynkkynen. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 1462. SKS: Helsinki.
- Siivonen, Katriina & Latvala-Harvilahti, Pauliina 2019. "Osallisuuden mahdollisuudet kestävässä kulttuuri-perintö- ja kotiseututyössä." *Kotiseutu* vol. 105, 2019, 45–52. Suomen Kotiseutuliiton julkaisuja A:39. Suomen Kotiseutuliitto: Helsinki.
- Siivonen, Katriina & Latvala-Harvilahti, Pauliina & Vähäkari, Noora & Paaskoski, Leena & Pelli, Päivi 2022. "Tulevaisuusperintöverstas kestävä tulevaisuuden edistäjänä." *Tulevaisuudentutkimus tutuksi – perusteita ja menetelmiä*, 238–247. Toim. Hanna-Kaisa Aalto, Katariina Heikkilä, Pasi Keski-Pukkila, Maija Mäki & Markus Pöllänen. TVA-julkaisuja 1/2022. Tulevaisuudentutkimuksen Verkostoakatemia: Turku.
- Simon, Nina 2010. *The participatory museum*. Museum 2.0: Santa Cruz, CA.
- Smith, Laurajane 2006. *Uses of Heritage*. Routledge: London & New York, NY.
- Soinnunmaa, Pihla & Willamo, Risto & Helenius, Leena & Holmström, Charlotta & Kaikko, Anni & Nuotiomäki, Annika 2021. "Voiko luonnosta tulla pois? Mikä on se luonto, johon olemme suhteessa?" *Ihminen osana elonkirjoa. Luontosuhteet, luontokäsitykset ja sivistys kestävyyskriisin aikakaudella*, 65–79. Toim. Risto Haverinen, Kirsikka Mattila, Alekski Neuvonen, Rina Saramäki & Otso Sillanaukee. Sitra muistio. Sitra: Helsinki. <https://media.sitra.fi/2021/12/02161503/sitra-ihminen-osana-elonkirjoa.pdf> (27.1.2022).
- Steffen, Will & Richardson, Katherine & Rockström, Johan & Cornell, Sarah E. & Fetzer, Ingo & Bennett, Elena M. & Biggs, Reinette & Carpenter, Stephen R. & Vries, Wim de & Wit, Cynthia A. de & Folke, Carl & Gerten, Dieter & Heinke, Jens & Mace, Georgina M.

- & Persson, Linn M. & Ramanathan, Veerabhadran & Reyers, Belinda & Sörlin, Sverker 2015. "Planetary boundaries: Guiding human development on a changing planet." *Science* vol. 347, 2015, 6223.
- Steffen, Will & Rockström, Johan & Richardson, Katherine & Lenton, Timothy M. & Folke, Carl & Liverman, Diana & Summerhayes, C. P. & Barnosky, Anthony D. & Cornell, Sarah Elisabeth & Crucifix, Michel & Donges, Jonathan F. & Fetzer, Ingo & Lade, Steven John & Scheffer, Marten & Winkelman, Ricarda & Schellnhuber, Hans Joachim 2018. "Trajectories of the Earth System in the Anthropocene." *Proceedings of the National Academy of Sciences* vol. 115, 2018:33.
- Tuomi-Nikula, Outi & Haanpää, Riina & Kivilaakso, Aura 2013. "Kulttuuriperintökysymysten jäljillä." *Mitä on kulttuuriperintö?*, 12–27. Toim. Outi Tuomi-Nikula, Riina Haanpää & Aura Kivilaakso. Tietolipas 243. SKS: Helsinki.
- Valtonen, Hannu 2006. Tavallisesta kuriositeetiksi. *Kahden Keski-Suomen Ilmailumuseon Messerschmitt Bf 109 -lentokoneen museoarvo*. Jyväskylä Studies in Humanities 49. Jyväskylän yliopisto: Jyväskylä.
- Versloot, Anne (ed.) 2014. *Assessing Museum Collections. Collection valuation in six steps*. Cultural Heritage Agency: Amersfoort. <https://collectionstrust.org.uk/wp-content/uploads/2017/08/Assessing-Museum-Collections-Collection-valuation-in-six-steps.pdf> (26.1.2022).
- Wilenius, Markku 1999. "Tales of Transition. Futures Studies and Sociological Explanation." *International Review of Sociology* vol. 9, 1999:3, 373-385.
- pimukset/sopsteksti/2013/20130047/20130047_2 (20.1.2022).
- ICOM 2021. *International Council of Museums (ICOM). Statutes*. https://icom.museum/wp-content/uploads/2021/09/SD_Statutes_2021_EN.pdf (14.1.2022).
- Laine, Paula 2015. *Sitran trendit: Keskinäisriippuvuus lisääntyy*. Sitra, artikkelit. <https://www.sitra.fi/artikkelit/sitran-trendit-keskinaisriippuvuus-lisaantyy/> (14.1.2022).
- Lusto 2021. *Metsäkulttuurisanasto*. <https://lusto.fi/wp-content/uploads/2021/03/metsakulttuuri-sanasto.pdf> (26.11.2021).
- Museovirasto 2016. *Museoiden arviointimalli*. <https://www.museoarviointi.fi> (14.1.2022).
- Paaskoski, Leena 2020. *Dynaaminen museo kartuttaa tulevaisuusperintöä*. Suomen museoliitto, MuseoPro. https://www.museopro.fi/fi/dynaaminen_museo_kartuttaa_tulevaisuusperintoa (27.1.2022).
- Rubin, Anita 2004a. *Käsitteitä I-R*. TOPI – Tulevaisuuden tutkimuksen oppimateriaali. Tulevaisuuden tutkimuskeskus, Turun kauppakorkeakoulu, Turun yliopisto. <https://tulevaisuus.fi/kasitteet/kasitteita-i-r/> (17.1.2022).
- Rubin, Anita 2004b. *Käsitteitä S-Ö*. TOPI – Tulevaisuuden tutkimuksen oppimateriaali. Tulevaisuuden tutkimuskeskus, Turun kauppakorkeakoulu, Turun yliopisto. <https://tulevaisuus.fi/kasitteet/kasitteita-s-o/> (17.1.2022).
- Sitra 2021. *Sivistys+*. <https://www.sitra.fi/aiheet/sivistys/> (18.10.2021).
- Suomen museoliitto. *Meistä ja museoalasta. ICOM:in museomääritelmä*. <https://www.museoliitto.fi/mikamuseo/icom> (14.1.2022).
- TAKO 2021. *Konstit-kampanja*. <https://www.takoverkosto.fi/fi/tako/ajankohtaista/konstit-kampanja> (14.1.2022).
- Tieteen termipankki. *Antroposeeni*. <https://tieteentermipankki.fi/wiki/Nimitys:antroposeeni> (17.1.2022).
- Tieteen termipankki. *Elonkirjo*. <https://www.tieteentermipankki.fi/wiki/Nimitys:elonkirjo> (17.1.2022).
- Tieteen termipankki. *Kestävyystiede, kestävä kehitys*. https://tieteentermipankki.fi/wiki/Kestävyystiede:kestava_kehitys (17.1.2022).
- Tieteen termipankki. *Kestävyystiede, tulevaisuustoimijuus*. <https://tieteentermipankki.fi/wiki/Kestävyystiede:tulevaisuustoimijuus> (20.1.2022).
- Tieteen termipankki. *Kestävä kehitys*. https://www.tieteentermipankki.fi/wiki/Nimitys:kestava_kehitys (17.1.2022).
- Tieteen termipankki. *Sivistys*. <https://www.tieteentermipankki.fi/wiki/Nimitys:sivistys> (17.1.2022).
- Tieteen termipankki. *Ympäristötieteet, planetaariset rajat*. [https://tieteentermipankki.fi/wiki/Ympäristötieteet:planetaariset rajat](https://tieteentermipankki.fi/wiki/Ymparistotieteet:planetaariset_rajat) (17.1.2022).

Digitaaliset lähteet

- Aineeton kulttuuriperintö. <https://www.aineetonkulttuuriperinto.fi/fi/> (20.1.2022).
- American Anthropological Association. *AAA Statement on Ethics. Principles of Professional Responsibility*. <https://www.americananthro.org/LearnAndTeach/Content.aspx?ItemNumber=22869> (9.10.2021).
- Ehanti, Eero & Turtiainen, Minna & Patokorpi, Lassi 2019. *Mitä tapahtui uuden museomääritelmän äänestyksessä?* ICOM Finland. <https://icomfinland.fi/blogi/museomaaritelma> (19.12.2021).
- Elävä perintö. *Lumileikit*. <https://wiki.aineetonkulttuuriperinto.fi/wiki/Lumileikit> (20.1.2022).
- Elävä perintö. *Suomalainen metsäsuhde*. https://wiki.aineetonkulttuuriperinto.fi/wiki/Suomalainen_mets%C3%A4suhde (20.1.2022).
- Finlex. *Museolaki (314/2019)*. <https://finlex.fi/fi/laki/alkup/2019/20190314> (19.12.2021).
- Finlex. *Valtioneuvoston asetus (50/2018) kulttuuriperinnön yhteiskunnallisesta merkityksestä tehdystä Euroopan neuvoston puiteyleissopimuksesta*. <https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/2018/20180050> (20.1.2022).
- Finlex. *Yleissopimus aineettoman kulttuuriperinnön suojelemisesta (47/2013)*. <https://www.finlex.fi/fi/so->

LIITE

Tulevaisuusperintöverstaan käsikirjoitus

Verstas valmistellaan kulloisenkin teeman ja tavoitteiden mukaan, mukaan lukien mahdollinen sidosryhmäyhteistyö, asiakkaan tarpeet ja näkökulmat. Tämän käsikirjoituspohjan tarkoitus on auttaa suunnittelussa, aikataulun laatimisessa, kysymysten valmistelussa ja ohjeistamisessa sekä verstaan järjestelyvastuiden jakamisessa. Käsikirjoitus on tarkoitettu julkaisun verstashojien tueksi. Verstaan rooleja, taukojen paikkoja ja kysymyksiä kannattaa muokata tilanteen ja tarpeen mukaan.

TULEVAISUUSPERINTÖVERSTAAN KULKU		
1. JOHDANTO – 20 min		
Yhteinen tila		
5 min	Tervetulosanat ja lyhyt johdanto päivän teemaan Sis.verstaan tavoite ja ydinkysymys	Museo/järjestäjä
5 min	Rauhoittuminen verstaan alkuun Esim. Rauhoittuminen ja hengitys, äänimaailman kuuntelu silmät kiinni ja paikasta riippuen myös tunto-/hajuaistin aistimukset – mitä muistoja tai ajatuksia äänimaailma tms. tuo mieleen?	Fasilitaattori
10 min	Verstaan ohjeistus painottaen osallistujien yhdessä luoman tulevaisuusperinnön (osiot 4–5) merkitystä ja tulosten siirtymistä yhteiskuntaan osallistujien mukana, päivän kulku, mahdollisesta tallentamisesta sopiminen ja jako pienryhmiin	Fasilitaattori
2. MENNEISYYDEN TULEVAISUUDET JA NYKYHETKEN MUUTOSTARVE – 30 min		
Yhteinen tila		
10 min	Johdanto menneisyyden murroskohtiin Esim. teksti, video, kulku museon tiloissa, haastattelu	Museo/järjestäjä
Keskustelu pienryhmissä		
20 min	Mitä ajatuksia tai tunteita tarina herätti? Miksi? Millaisia menneisyyden haasteita ja / tai muutoksia tunnistat ja miten ne vaikuttivat tässä päivässä ja/tai tulevaisuuteen?	Fasilitaattori kysyy kysymykset
	Pohdinnat kirjataan ylös: osallistujat kukin itselleen muistiin ja/tai kussakin ryhmässä yhteiseen pohjaan.	
TAUKO tarvittaessa 10 min.		
3. TULEVAISUUSHYPPY – 35 min		
Yhteinen tila		
5 min	Tulevaisuushyppyä tukeva mielikuvaharjoitus Esim. moniaistinen harjoite auttaa ajallisen hypyn toteuttamisessa, ks. esimerkkejä kehollisiin harjoitteisiin tai tutustu piloteissa jo kokeiltuihin tapoihin	Fasilitaattori lukee ja ohjaa

5 min	Tulevaisuuskuvat/-tarina Katse tarpeeksi kaukaiseen tulevaisuuteen, tulevaisuuden hahmottaminen monina erilaisina tulevaisuuksina	Fasilitaattori lukee ääneen etukäteen laatimansa tekstin
Keskustelu pienryhmissä		
25 min	Minkälainen tulevaisuus vuonna X on? Mikä on yllättävää? Mikä on erilaista? Mitä siellä tapahtuu? Lopuksi pienryhmissä äänestetään toivotuista tulevaisuuksista. Esim. kukin osallistuja valitsee kaikista tulevaisuuksista omasta mielestään toivottavat (3 rastia/hlö). Jos ei löydy toivottavia, pyydetään muotoilemaan sellaisia. Otetaan toivotut tulevaisuudet mukaan tulevaisuusperintö-osion keskustelun pohjaksi	Fasilitaattori kysyy kysymykset
	Pohdinnat kirjataan ylös: osallistujat kukin itselleen muistiin ja/tai kussakin ryhmässä yhteiseen pohjaan	Osallistujat fasilitaattorin avulla
KAHVITAUKO ohjelman venymisvaroineen 25 min		
4. TULEVAISUUSPERINTÖ – 30 min		
Yhteinen tila		
5 min	Palataan nykyhetkeen, kysymykset toivottavien tulevaisuuskuvioiden pohjalta Mitä tekoja voidaan tehdä suhteessa toivottuihin tulevaisuuden tiloihin? Mitä voin itse tehdä? Mitä muutostarpeita tunnistan omassa tekemisessä? Mitä uusia pieniä tekoja voin tehdä tulevaisuuden hyväksi?	Fasilitaattori kysyy kysymykset
10 min	Pohdinnat kirjataan ylös: osallistujat kukin itselleen muistiin ja/tai kussakin ryhmässä yhteiseen pohjaan. Lopuksi päätetään mitä jaetaan yhteisesti toisillekin ryhmille.	Osallistujat ja fasilitaattori
5. JAKAMINEN JA KESKUSTELU – 30 min		
Yhteinen tila		
20 min	Ryhmät esittelevät tulevaisuusperintöään (2 ajatusta/ryhmä) Mitä elementtejä otitte mukaan tästä päivästä tulevaisuuden tekemiseen?	Fasilitaattori kysyy vuorotellen ryhmiltä
10 min	Loppusanat Sis. mahdollisesta palautekyselystä kertominen	Museo/järjestäjä

Tarvikkeita:

Fasilitaattoreille

- käsikirjoitukset fasilitoinnin tueksi
- verstaan eri vaiheiden keskustelukysymykset papereilla ryhmille jaettaviksi
- nauhurit keskustelun dokumentointiin

Osallistujille

- muistiinpanovälineet (esim. rihvelitaulut ja liidut tai suuret paperiarkit, post-it-laput ja kynät)

LUSTON JULKAISUJA -SARJA:

1. Reetta Karhunkorva, Sirpa Kärkkäinen & Leena Paaskoski:
Metsäsuhteiden kenttä (2017)
2. Tuulikki Halla, Reetta Karhunkorva, Sirpa Kärkkäinen & Leena Paaskoski:
Metsäsuhdemenetelmä (2019)
3. Anna-Kaisa Koski, Reetta Karhunkorva & Leena Paaskoski:
Luston malli – museo, sidosryhmät ja yhteiskunta (2020)
4. Teppo Hujala, Päivi Pelli, Jakob Donner-Amnell & Leena Paaskoski (toim.):
Katsaus metsäalan tulevaisuustöihin (2021)
5. Leena Paaskoski, Matti Heikurainen & Pauliina Latvala-Harvilahti (toim.):
Metsäkulttuurinen kestävyys (2022)

Suomen
Metsämuseo

LUSTO